

รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์
ชุดโครงการประเมินสถานภาพการศึกษา

เอกสารหมายเลข 12

สังเคราะห์ภาพรวมองค์ความรู้การศึกษา

ธีระพันธ์ ด. ทองคำ

เอกสารประกอบการประชุม

เสนอผลการวิจัยชุดโครงการประเมินสถานภาพการศึกษา

จัดโดย สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

วันที่ 18-19 มิถุนายน 2541

ณ ห้องประชุมอาคารสถาบัน 3 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**ร่างรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์
ชุดโครงการประเมินสถานภาพการศึกษา**

เอกสารหมายเลข 12

สังเคราะห์ภาพรวมองค์ความรู้การศึกษา

ธีระพันธ์ ล. ทองคำ

**เอกสารประกอบการประชุม
เสนอผลการวิจัยชุดโครงการประเมินสถานภาพการศึกษา
จัดโดย สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
วันที่ 18-19 มิถุนายน 2541
ณ ห้องประชุมอาคารสถาบัน 3 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**

เอกสารประกอบการประชุม
เสนอผลการวิจัยชุดโครงการประเมินสถานภาพการศึกษา
จัดโดย สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
วันที่ 18-19 มิถุนายน 2541
ณ ห้องประชุมอาคารสถาบัน 3 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เอกสารหมายเลข 1	การผสมผสานทางชาติพันธุ์และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม
ผู้รับผิดชอบโครงการ : อานันท์ กาญจนพันธุ์
ผู้วิจัย : อานันท์ กาญจนพันธุ์
เอกสารหมายเลข 2	คดีชาวป่านและวรรณกรรม
ผู้รับผิดชอบโครงการ : ศิราพร ณ ถลาง
ผู้วิจัย : ศิราพร ณ ถลาง
เอกสารหมายเลข 3	ความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรม
ผู้รับผิดชอบโครงการ : นฤมล หิฏฐิระนันท์
ผู้วิจัย : นฤมล หิฏฐิระนันท์
เอกสารหมายเลข 4	สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และหัตถกรรม
ผู้รับผิดชอบโครงการ : อรศิริ ปาณินท์
ผู้วิจัย : อรศิริ ปาณินท์, วีระ อินพันทัง, ชัยสิทธิ์ ต่านกิตติกุล, มาณพ อิศรเดช
เอกสารหมายเลข 5	ระบบการเมืองการปกครอง
ผู้รับผิดชอบโครงการ : สุภางค์ จันทวานิช
ผู้วิจัย : สุภางค์ จันทวานิช, วิมาลา ศิริพงษ์
เอกสารหมายเลข 6	ระบบเศรษฐกิจและระบบนิเวศ
ผู้รับผิดชอบโครงการ : จาริต ดิงศภัทัย
ผู้วิจัย : จาริต ดิงศภัทัย
เอกสารหมายเลข 7	ภาษาและภาษาศาสตร์ (1)
ผู้รับผิดชอบโครงการ : สมพงษ์ วิทยศักดิ์พันธุ์
ผู้วิจัย : สมพงษ์ วิทยศักดิ์พันธุ์
เอกสารหมายเลข 8	ภาษาและภาษาศาสตร์ (2)
ผู้รับผิดชอบโครงการ : นันทนา รณเกียรติ
ผู้วิจัย : นันทนา รณเกียรติ, ชลธิชา บำรุงรักษ์, ชัชวดี ศรีลัมพ์
บุญเรือง ชื่นสุวิมล
เอกสารหมายเลข 9	โบราณคดี
ผู้รับผิดชอบโครงการ : รัศมี ชูทรงเดช
ผู้วิจัย : รัศมี ชูทรงเดช, อมรา ศรีสุชาติ
เอกสารหมายเลข 10	ประวัติศาสตร์
ผู้รับผิดชอบโครงการ : รัตนพร เศรษฐกุล
ผู้วิจัย : รัตนพร เศรษฐกุล
เอกสารหมายเลข 11
(ไม่มีเอกสาร)	กำเนิดไท
ผู้รับผิดชอบโครงการ : วิไลลักษณ์ เมฆารัตน์
ผู้วิจัย : วิไลลักษณ์ เมฆารัตน์
เอกสารหมายเลข 12	สังเคราะห์ภาพรวมองค์ความรู้ไทศึกษา
ธีระพันธ์ ด.ทองคำ

กำหนดการประชุม
เสนอผลการวิจัยชุดโครงการประเมินสถานภาพโศกศึกษา
จัดโดย
สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
วันที่ 18-19 มิถุนายน 2541
ณ ห้องประชุมอาคารสถาบัน 3 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วันพฤหัสบดีที่ 18 มิถุนายน 2541

8.00 - 9.00	ลงทะเบียน ฉายวิดีโอเรื่อง "ชนเผ่าไท"
9.00 - 9.15	พิธีเปิด อธิการบดี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กล่าวเปิดประชุม
9.15 - 9.30	บรรยายนำ ศาสตราจารย์ นายแพทย์วิจารณ์ พานิช ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
9.30-10.00	ความเป็นมาของชุดโครงการประเมินสถานภาพโศกศึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. อีระพันธ์ ล. ทองคำ ผู้ประสานงานชุดโครงการฯ
10.00 - 10.30	พักรับประทานน้ำชา-กาแฟ
10.30 - 11.15	การผสมผสานทางชาติพันธุ์และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม วิทยากร อาจารย์ ดร. อนันท์ กาญจนพันธุ์ ผู้วิจารณ์ รองศาสตราจารย์ศรีศักร วัลลิโภดม ศาสตราจารย์(พิเศษ) ดร. ชลธิรา สัตยาวัฒนา
11.15 - 12.00	คตินาบ้านและวรรณกรรม วิทยากร รองศาสตราจารย์ ดร. ศิราพร ณ ถลาง ผู้วิจารณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กัญญรัตน์ เวชศาสตร์ รองศาสตราจารย์ จารุวรรณ ธรรมวัตร
	ประธานภาคเช้า รองศาสตราจารย์ ดร. ประคอง นิมนานเหมินท์
12.00 - 13.00	พักรับประทานอาหารกลางวัน
13.00 - 13.45	ความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรม วิทยากร ดร. นฤมล ทิพย์ระนันท์ ผู้วิจารณ์ รองศาสตราจารย์สุมิตร ปิติพัฒน์ รองศาสตราจารย์ปราณี วงษ์เทศ

- 13.45 - 14.45 สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และหัตถกรรม
 วิทยาการ ศาสตราจารย์อรศิริ ปาณินท์ และคณะ
 ผู้วิจารณ์ อาจารย์จุลทัศน์ พยาฆรานนท์
 รองศาสตราจารย์วิวัฒน์ เตมียพันธ์ุ
- 14.45 - 15.00 พักรับประทานอาหาร-กาแฟ
- 15.00 - 15.45 ระบบการเมืองการปกครอง
 วิทยาการ รองศาสตราจารย์ ดร.สุภางค์ จันทวานิช
 ผู้วิจารณ์ อาจารย์ฉลาดชาวย รมิตานนท์
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรเทัญ อันตระกูล
- 15.45 - 16.30 ระบบเศรษฐกิจและระบบนิเวศ
 วิทยาการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จาริต ดิงศกัทธิย์
 ผู้วิจารณ์ ศาสตราจารย์ ดร.อภิชัย พันธเสน
 รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ ศรีสันติสุข
- ประธานภาคบ่าย ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุวรรณา เกரியงไกรเพ็ชร
- พิธีกร (เช้า-บ่าย) คุณวราภรณ์ จิวชัยศักดิ์
-
- วันศุกร์ที่ 19 มิถุนายน 2541**
-
- 9.00- 9.45 ภาษาและภาษาศาสตร์ (1)
 วิทยาการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมพงศ์ วิทย์ศักดิ์พันธุ์
 ผู้วิจารณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.ปราณี กุลละวณิชย์
 รองศาสตราจารย์ ดร.วิไลวรรณ ขนิษฐนันท์
- 9.45 - 10.30 ภาษาและภาษาศาสตร์ (2)
 วิทยาการ รองศาสตราจารย์ ดร.นันทนา รณเกียรติ
 ผู้วิจารณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์
 รองศาสตราจารย์ ดร.สมทรง บุรุษพัฒน์
- 10.30 - 10.45 พักรับประทานอาหาร-กาแฟ
- 10.45 - 11.30 โบราณคดี
 วิทยาการ อาจารย์ ดร.รัศมี ชูทรงเดช
 ผู้วิจารณ์ อาจารย์พิสิฐ เจริญวงศ์
 อาจารย์ยรรยง จิระนคร (เจีย แขนทอง)

ประธานภาคเช้า รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา เจริญรังสี

11.30 - 13.00

พักรับประทานอาหารกลางวัน

13.00 - 13.45

ประวัติศาสตร์

วิทยากร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รัตนาพร เศรษฐกุล
(อาจารย์บรรยาย จิระนคร เสนอผลการวิจัยแทน)

ผู้วิจัย อาจารย์ ดร. สุเนตร ชุตินธรานนท์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กาญจน์ ละอองศรี

13.45 - 14.30

กำเนิดไท

วิทยากร คุณวิไลลักษณ์ เมฆารัตน์
ผู้วิจัย อาจารย์ฉลอง สุนทรวาณิชย์
อาจารย์ ดร. วินัย พงษ์ศรีเพชร

14.30 - 14.45 น.

พักรับประทานน้ำชา-กาแฟ

14.45 - 15.30 น.

ภาพรวมองค์ความรู้เพื่อกำหนดนโยบายและพัฒนาชุดโครงการ
วิจัยไทศึกษาในอนาคต

วิทยากร รองศาสตราจารย์ ดร. ถีระพันธ์ ด. ทองคำ
ผู้วิจัย ศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ ณ นคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ

15.30 - 16.30 น.

อภิปรายทั่วไป

ประธานภาคบ่าย ศาสตราจารย์ ดร. พัทธา สายพู

16.30 - 16.45 น.

กล่าวปิดการประชุม (นโยบายด้านไทศึกษาของ สกว.)
ศาสตราจารย์ นายแพทย์วิจารณ์ พานิช
ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

พิธีกร (เข้า-บ่าย) คุณวรารักษ์ จิวชัยศักดิ์

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ชื่อเรื่อง "สังเคราะห์ภาพรวมองค์ความรู้ไทศึกษา" (ชุดโครงการประเมินสถานภาพไทศึกษา)

ชื่อนักวิจัยและสถาบัน รองศาสตราจารย์ ดร. อีระพันธ์ เหลืองทองคำ สถาบัน-
ไทยศึกษาและคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แหล่งทุน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

วัตถุประสงค์ เพื่อประเมินสถานภาพไทศึกษาโดยใช้วิธีการประมวล วิเคราะห์
ตีความ และสังเคราะห์ภาพรวม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุดโครงการวิจัยใน
อนาคต

วิธีการวิจัย งานวิจัยเอกสารที่เป็นผลงานการศึกษาค้นคว้าวิจัยเรื่องไท ก่อน
ดำเนินโครงการได้มีการประชุมระดมความคิด 4 ครั้ง ได้หัวข้อการประเมิน 11 หัวข้อ
มีนักวิชาการจากสถาบันต่างๆ รับผิดชอบโครงการย่อย 11 โครงการ คือ การผสมผสาน
ทางชาติพันธุ์และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม(อาจารย์ ดร. อานันท์ กาญจนพันธุ์)
คติชาวบ้านและวรรณกรรม(รองศาสตราจารย์ ดร. ศิราพร ณ ถลาง) ประวัติศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รัตนาพร เศรษฐกุล) ระบบการเมืองการปกครอง(รอง-
ศาสตราจารย์ ดร. ชูศักดิ์ จันทวานิช) ระบบเศรษฐกิจและระบบนิเวศ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์
ดร. จาริต ดิงศกัทธิย์) ภาษาและภาษาศาสตร์ 1(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมพงศ์
วิทย์ศักดิ์พันธุ์) ภาษาและภาษาศาสตร์ 2 (รองศาสตราจารย์ ดร. นันทนา รณเกียรติ)
สถาปัตยกรรม-ศิลปกรรม-หัตถกรรม(ศาสตราจารย์อรศิริ ปาณินท์) ความเชื่อทางศาสนา
และพิธีกรรม(อาจารย์ ดร. นฤมล ใหญ่ชระนันท์) โบราณคดี(อาจารย์ ดร. รัศมี ชูทรงเดช)
กำเนิดไท(คุณวิไลลักษณ์ เมฆารัตน์) เมื่อผู้รับผิดชอบโครงการย่อยประเมินสถานภาพ
ไทศึกษาแต่ละด้านเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้ประสานงาน(รองศาสตราจารย์ ดร. อีระพันธ์
เหลืองทองคำ) ใช้ผลการประเมินของทุกโครงการประกอบกับรายงานการประชุมระดม
ความคิด 4 ครั้ง และสรุปผลรายงานความก้าวหน้า 3 ครั้ง เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์
และสังเคราะห์ภาพรวมองค์ความรู้ไทศึกษา จัดทำรายงานผลการวิจัยอย่างเป็นระบบ
พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทาง วิธีการ และหัวข้อการวิจัยในอนาคต

ระยะเวลา 1 มิถุนายน 2540 - 31 กรกฎาคม 2541 (1 ปี 2 เดือน)

ผลการวิจัย ได้เริ่มมีการศึกษาเรื่องไทเมื่อกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 ในฐานะที่เป็นชน
พื้นเมืองกลุ่มหนึ่งซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศพม่า อินเดีย จีน ลาว และเวียดนาม ในการ

ล่าอาณานิคมประเทศตะวันตกได้ส่งนักวิชาการเข้ามาสำรวจเพื่อผลทางด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และการค้า เมื่อประเทศต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้รับอิสรภาพจากการเป็นเมืองขึ้น กระบวนการปลดปล่อยทำให้หลายประเทศนิยมชมชื่นกับการปกครองแบบสังคมนิยม วัฒนธรรมชุมชนจึงได้รับความสนใจและศึกษาค้นคว้ามากขึ้นเป็นลำดับ ความสนใจเรื่องไทศึกษาในประเทศไทยมีมาเรื่อยๆ กระแสความสนใจเรื่องไทศึกษาได้เกิดความเคลื่อนไหวเป็นอย่างมากในทศวรรษที่ผ่านมา(2530-2540) พลังผลักดันที่สำคัญที่สุด คือ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ(สวช.) ด้วยนโยบายโดยนัยของ สวช. การศึกษาเรื่องไทจึงจำกัดขอบเขตอยู่เพียงกลุ่มชาติพันธุ์ไทประมาณ 9 กลุ่ม ได้แก่ ไทยวน ไทลื้อ ไทอาหม ไทดำ ไทขาว ไทใหญ่ ไทเหนือ จ้วง ลาว กลุ่มชาติพันธุ์ไทเหล่านี้เคยมีรัฐหรืออาณาจักรเป็นของตนเองและมีอักษรใช้บันทึกเรื่องราวของตนเท่าที่สำรวจพบมีกลุ่มชาติพันธุ์ไทประมาณ 70 กว่ากลุ่ม การเปิดหลักสูตรบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมหาวิทยาลัยในภาคเหนือและภาคอีสานช่วยให้มีผลงานศึกษาวิจัยเรื่องไทเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ดังนั้นงานวิจัยไทศึกษาที่ดำเนินการโดยคนไทยจึงเป็นวิทยานิพนธ์เสียส่วนมาก การประชุมไทยศึกษานานาชาติ ทั้ง 6 ครั้ง ก็มีส่วนทำให้ไทศึกษาได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้นทั้งในประเทศไทยและระดับนานาชาติ ผลงานการศึกษาวิจัยส่วนใหญ่ที่ทำโดยนักวิชาการไทยและไทยมีลักษณะเป็นงานรวบรวมข้อมูลและพรรณนาข้อค้นพบ ผลงานที่เริ่มด้วยโจทย์หรือประเด็นปัญหาและพยายามหาหลักฐานมาพิสูจน์เพื่อให้ได้คำตอบโดยมีแนวคิดทฤษฎีรองรับ ยังมีเป็นจำนวนน้อยและมักจะเป็นผลงานของนักวิชาการชาวตะวันตก นักวิชาการที่สนใจศึกษาวิจัยเรื่องไทแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่มใหญ่ๆ ตามสาขาวิชา คือ **กลุ่มที่ 1 :** ประวัติศาสตร์-สังคมวิทยา-มานุษยวิทยา-คติชนและวรรณกรรม-ภาษา กลุ่มนี้เป็นกระแสหลักของไทศึกษา อาจเป็นเพราะเอกสารอ้างอิงส่วนหนึ่งใช้ร่วมกันได้ **กลุ่มที่ 2 :** โบราณคดี กลุ่มนี้ไม่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องไทโดยตรง เพียงแต่นำความรู้เกี่ยวกับโครงกระดูกและโบราณวัตถุที่ขุดค้นพบในเขตต่างๆ มาช่วยวิเคราะห์ตีความเรื่องไทเท่านั้น **กลุ่มที่ 3 :** ภาษาศาสตร์ กลุ่มนี้ได้ศึกษาวิจัยเรื่องภาษาไท(ไทกะได) แนวภาษาศาสตร์อย่างเอกเทศ มีการศึกษาวิจัยภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทถึง 47 ภาษา ด้วยธรรมชาติของศาสตร์จึงไม่ได้อยู่ในกระแสหลักของไทศึกษาในประเทศไทย **กลุ่มที่ 4 :** สถาปัตยกรรม-ศิลปกรรม-หัตถกรรม ผลการศึกษาวิจัยของนักวิชาการในกลุ่มนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนา และมีประโยชน์ต่อวงการธุรกิจอุตสาหกรรม เช่น อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ฯลฯ

บทสรุป-สังเคราะห์-ข้อเสนอแนะ องค์ความรู้เรื่องไทศึกษาในแต่ละด้านไม่เท่าเทียมกัน เมื่อนำองค์ความรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบันมารวมต่อกันเป็นภาพ จะได้ภาพที่ลางเลือน ลักลั่น ไม่สมดุล และเว้าแหว่ง นักวิชาการในสาขาวิชาต่างๆ ที่สนใจเรื่องไทศึกษา ไม่ว่าจะเป็นในสายวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ ควรจะต้องร่วมมือกันปรับกระบวนการในการศึกษาค้นคว้าวิจัย เพื่อให้ได้ภาพไทที่ชัดเจนและใกล้เคียงความเป็นจริงยิ่งขึ้น การเตรียมความพร้อมให้กับการศึกษาวิจัยเรื่องไทอย่างลุ่มลึกในอนาคต อาจจะ

ต้องเริ่มที่การสร้างนักวิจัยไทศึกษาโดยใช้วิธีการให้การอบรมแบบเข้มทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ เพื่อการวิจัยในโครงการขนาดใหญ่ที่เป็นเครือข่ายของหลายโครงการหรือหลายชุดโครงการ โดยเลือกหัวข้อวิจัยที่สามารถดำเนินการได้ในลักษณะสหวิทยาการ มีอาศรมความคิด(forum)เป็นหน่วยกลางสำหรับเชื่อมโยงเครือข่ายการวิจัย ด้วยวิธีจัดประชุมโต๊ะกลม จัดทำเอกสารสิ่งพิมพ์เผยแพร่ผลการศึกษาวิจัย ส่งข่าวความเคลื่อนไหวต่างๆ ให้สมาชิกในเครือข่ายทราบ ฯลฯ ประเด็นปัญหาหรือคำถามที่อาจเป็นประโยชน์ต่อการตั้งโจทย์วิจัยเพื่อการแสวงหาคำตอบ เช่น โครงกระดูกในแผ่นดินไทยไม่ใช่โครงกระดูกคนไทย การกระจายของสัตว์และพืชช่วยไขปริศนากำเนิดไทได้ ทำไมคนไทยและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงกำเนิดมาจากน้ำเต้า ใครเป็นเจ้าของเรือนใต้ถุนสูงและเรือนกาแล แน่ใจหรือว่ามี-ใช่-กระดูกไก่เป็นของไทย ภาษาไทเป็นภาษาที่ถูกสร้างเพื่อการสื่อสารในอดีต อัญเชิญผีติมาปราบผีร้ายในสังคมไทย ฯลฯ เนื่องจากไทศึกษามีใช่เรื่องที่เกี่ยวกับความเป็นความตายหรือปากท้อง มีใช่ความจำเป็นพื้นฐานหรือเรื่องวิกฤตระดับชาติ การจัดลำดับตามความจำเป็นเร่งด่วนจึงเป็นเรื่องยากมาก นักวิชาการกลุ่มใดมีความสนใจที่แท้จริงและมีความพร้อมที่จะอุทิศเวลาให้กับไทศึกษา แหล่งเงินทุนก็ควรส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มนั้นก่อน

สารบัญ

	หน้า
1. บทนำ	1
1.1 เหตุผลและความสำคัญ	1
1.2 ความเป็นมา	2
1.3 วัตถุประสงค์และเป้าหมาย	4
1.4 ขั้นตอนและวิธีดำเนินงาน	4
1.5 ขอบเขต	6
1.6 วิธีการ	6
2. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	8
2.1 การแบ่งกลุ่มชาติพันธุ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยใช้เกณฑ์ทางภาษาศาสตร์	9
2.2 คนไทยและกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความสัมพันธ์ทางเชื้อสายกับคนไทย	10
2.3 กลุ่มชาติพันธุ์ไทและกลุ่มชาติพันธุ์มอญ-เขมรในประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน	13
3. ภาพรวมองค์ความรู้ไทศึกษาด้านต่างๆ	15
3.1 การผสมผสานทางชาติพันธุ์และแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม	17
3.2 คติชาวบ้านและวรรณกรรม	17
3.3 ความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรม	19
3.4 สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และหัตถกรรม	22
3.5 ระบบการเมืองการปกครอง	28
3.6 ระบบเศรษฐกิจและระบบนิเวศ	31
3.7 ภาษาและภาษาศาสตร์ (1)	32
3.8 ภาษาและภาษาศาสตร์ (2)	32
3.9 โบราณคดี	37
3.10 ประวัติศาสตร์	40
3.11 กำเนิดไท	43
4. วิเคราะห์และสังเคราะห์ภาพรวมไทศึกษา	44
4.1 แนวทางการวิเคราะห์และสังเคราะห์ภาพรวม	44
4.2 ผลลัพธ์ที่ก่อให้เกิดไทศึกษาในอดีต-ปัจจุบัน	45
4.3 การรับรู้เรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ไทของนักวิชาการไทย	49
4.4 แนวทางการศึกษาเรื่องไท	52
4.5 การรวมและการแบ่งกลุ่มการศึกษาเรื่องไท	54
4.6 วิธีการศึกษาและรูปแบบการนำเสนอผลการศึกษา	57
4.7 สรุปองค์ความรู้โดยรวม	58

5. ข้อเสนอแนะแนวทางและทิศทางการวิจัยด้านโทศึกษาในอนาคต	60
5.1 การสร้างนักวิจัยโทศึกษา	61
5.2 แนวทางการวิจัยโทศึกษาในอนาคต	62
5.3 กลไกการเชื่อมโยงให้เกิดเครือข่าย	63
5.4 ประเด็นปัญหาและโจทย์วิจัย	64
5.5 สรุป	65
กิตติกรรมประกาศ	65
เอกสารอ้างอิง	66
ภาคผนวก	

สังเคราะห์ภาพรวมองค์ความรู้ไทศึกษา

ธีระพันธ์ ล. ทองคำ

1. บทนำ

1.1 เหตุผลและความสำคัญ

ในระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา(2530-2540) การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับคนไททั้งที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านได้รับความสนใจเป็นอย่างมากจากนักวิชาการไทยในสาขาวิชาต่างๆ หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนได้ให้การสนับสนุนในเรื่องทุนอุดหนุนการวิจัยและการจัดประชุมวิชาการรูปแบบต่างๆ ตลอดมา มีผลการศึกษาค้นคว้าวิจัยออกมาใหม่เป็นจำนวนไม่น้อย เป็นการเสริมองค์ความรู้เก่าที่มีอยู่และเพิ่มความรู้ใหม่ที่น่าสนใจ มีประเด็นปัญหาให้นักวิชาการได้ถกเถียงกันเพื่อหาข้อสรุปมากยิ่งขึ้น ผลงานบางส่วนได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่อย่างกว้างขวางเป็นที่รู้จักและอ้างอิง แต่ยังมีผลงานอีกเป็นจำนวนมาก อาทิ รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ วิทยานิพนธ์ ฯลฯ ที่มีคุณภาพดีและมีประโยชน์ได้ถูกเก็บรักษาไว้ตามห้องสมุดของสถาบันต่างๆ โดยไม่มีการเผยแพร่ให้คนภายนอกได้ทราบและมีโอกาสใช้ประโยชน์เท่าที่ควร ส่วนเอกสารสิ่งพิมพ์เก่าและเอกสารที่เป็นภาษาต่างประเทศ มักจะอยู่ในความครอบครองเป็นสมบัติส่วนตัวของนักวิชาการแต่ละคนที่เก็บสะสมไว้ เป็นที่รู้เฉพาะคนที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันหรือวงการเดียวกันเท่านั้น อาจกล่าวได้ว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับไทศึกษาได้กระจัดกระจายอยู่ตามที่ต่างๆ เป็นเหตุให้เกิดการศึกษาวิจัยที่ซ้ำซ้อนเพราะขาดการทบทวนวรรณกรรมและผลงานวิจัยที่ไม่ลุ่มลึก เพราะผู้วิจัยไม่ตระหนักถึงประเด็นปัญหาและโจทย์วิจัยที่ควรแสวงหาคำตอบด้วยการพิสูจน์ที่ยังกรอบมโนทัศน์บางประการ ไม่เคยมีการประเมินสถานภาพภาพรวมองค์ความรู้จากอดีตสู่ปัจจุบันเพื่อกำหนดนโยบายและวางแผนงานวิจัยด้านไทศึกษาในอนาคต ด้วยตระหนักในปัญหาดังกล่าวมาแล้ว สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จึงได้ขอความร่วมมือให้สถาบันไทยศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดการประชุมระดมความคิดเพื่อหาวิธีการที่เหมาะสมในการดำเนินโครงการประเมินสถานภาพไทศึกษา ด้วยความหวังว่าจะส่งผลให้เกิดการทบทวนองค์ความรู้ที่มีอยู่และใช้องค์ความรู้นั้นเป็นพื้นฐานในการก้าวไปข้างหน้าอย่างมั่นใจและถูกต้องทาง ข้อสรุปที่เกิดจากการประชุมระดมความคิดของนักวิชาการหลายสาขาวิชา รวม 4 ครั้ง ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2539 - พฤษภาคม 2540¹ ทำให้เกิดชุดโครงการประเมินสถานภาพไทศึกษา และองค์ความรู้ที่ได้จากชุดโครงการวิจัยเอกสารนี้จะเป็นบันไดนำไปสู่ชุดโครงการวิจัยอื่นๆ ในอนาคต ที่นักวิชาการหลากหลายสาขาวิชาสามารถร่วมกันทำวิจัยตามความรู้ความชำนาญของตน อย่างมีการสอดคล้องประสานเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย เป็นการรวมพลังระดับชาติ ก้าวข้ามกำแพงสถาบันและสาขาวิชาเพื่อความรู้ความเข้าใจเรื่องของคนไท ทั้งส่วนที่เป็นเอกลักษณ์หรือลักษณะเฉพาะ และ

¹ ดูรายละเอียดได้ในรายงานการประชุมซึ่งเก็บรักษาไว้เป็นอย่างดีที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย 1 ชุด และที่สถาบันไทยศึกษา 1 ชุด

ส่วนที่เป็นลักษณะอันเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ปะทะสังสรรค์ และผสมผสานกลมกลืนกับกลุ่มชนอื่นที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พร้อมทั้งช่วยให้ได้คำตอบที่แน่นอนเป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่สำหรับประเด็นปัญหาซึ่งค้างคาอยู่ในใจของนักวิชาการตลอดมา

1.2 ความเป็นมา

เมื่อวันที่ 26 กันยายน 2539 ผู้ประสานงานชุดโครงการประเมินสถานภาพไทศึกษา(รองศาสตราจารย์ ดร. อีระพันธ์ เหลืองทองคำ ผู้อำนวยการสถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) ได้ไปร่วมประชุมพิจารณาข้อเสนอโครงการวิจัยโครงการหนึ่งที่อาคารมหานครอิมซัม ถนนศรีอยุธยา ซึ่งเป็นที่ตั้งของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) เมื่อการประชุมสิ้นสุดลง ด้วยนโยบาย "รุก" ของ สกว. ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(ศาสตราจารย์ นายแพทย์วิจารณ์ พานิช) ได้ขอให้ช่วยประเมินสถานภาพการศึกษาเรื่องของคนไทและกลุ่มชนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ทางภาษาและวัฒนธรรมกับคนไท ที่ควรจะมีการประเมินสถานภาพไทศึกษา เพราะมีนักวิชาการเสนอโครงการขอรับทุนสนับสนุนการวิจัยจาก สกว. หลายโครงการ เมื่อมีการพิจารณาข้อเสนอโครงการวิจัย(research proposal) ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่ง สกว. ขอให้ช่วยประเมินข้อเสนอโครงการ และฝ่ายความสัมพันธ์ข้ามชาติและทางเลือกในการพัฒนา(ฝ่าย 1) จะได้มีข้อมูลประกอบการพิจารณา อันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการประเมินและการตัดสินใจของ สกว. และเกิดความเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย ผู้ประสานงาน (ต่อจากนี้ไปจะใช้ว่า ผู้เขียน) ได้รับปฏิเสธข้อเสนอของ สกว. ทันที ด้วยเหตุผล 5 ประการ ดังนี้

- ไทศึกษา(Tai studies) เป็นเรื่องสหวิทยาการ ผู้ประเมินสถานภาพถ้ามีเพียงคนเดียวคงไม่สามารถรอบรู้และทำงานได้อย่างครอบคลุมตามเจตนารมณ์ความหวังดี และความต้องการของ สกว.

- การสืบค้นและรวบรวมข้อมูลเป็นเรื่องใหญ่และมีปัญหามาก เพราะไม่มีแหล่งข้อมูลและหรือฐานข้อมูลเรื่องไทศึกษาที่จะสืบค้นได้อย่างรวดเร็ว ด้วยเหตุนี้จึงต้องใช้เวลามากในการรวบรวมเอกสารสิ่งพิมพ์ซึ่งอยู่ในลักษณะกระจัดกระจายตามห้องสมุดของหน่วยงานต่างๆ ทั่วประเทศและในห้องสมุดส่วนตัวของผู้ที่ศึกษาค้นคว้าวิจัยด้านไทศึกษา และผลงานอีกเป็นจำนวนไม่น้อยที่ปรากฏในรายการเอกสารอ้างอิงและบรรณานุกรม แต่หาตัวจริงไม่ได้

- ผู้เขียนเป็นนักภาษาศาสตร์(linguist) หรือนักวิทยาศาสตร์ทางภาษา(language scientist) ที่ไม่ได้อยู่ในวงการไทศึกษาของประเทศไทยซึ่งมีสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ(สวช.) เป็นพลังขับเคลื่อน(momentum) ที่สำคัญ และก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา จึงนับว่าผู้เขียนเป็นคนนอกวงการทั้งโดยศาสตร์และโดยความรู้ความสนใจที่สร้างสมมาตลอด 20 ปีแห่งการวิจัย ผู้เขียนถนัดงานวิจัยภาคสนาม(field research) มิใช่งานวิจัยเอกสาร(documentary research) และได้สนใจแต่เรื่องของคนไท หากแต่สนใจภาษา

และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่เป็นชนกลุ่มน้อยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชนที่พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมร และม้ง-เมี่ยน(ม้ว-เย้า) ด้วยเหตุนี้มุมมอง แนวทางการวิเคราะห์ตีความและสังเคราะห์ของผู้เขียนในเรื่องไทศึกษา จึงอาจแตกต่างไปจากผู้ที่อยู่ในวงการไทศึกษาของประเทศ ไทยโดยตรง ซึ่งประกอบด้วย นักภาษาไทย นักคติชนวิทยา นักวรรณกรรมท้องถิ่น นักโบราณคดี นักประวัติศาสตร์ นักมานุษยวิทยา นักสังคมวิทยา ฯลฯ ยิ่งกว่านั้น บทความสรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับภาษา ศาสตร์ภาษาไท-กะได 5 เรื่องของผู้เขียนก็พิมพ์เผยแพร่เป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด และ เนื้อหาสาระก็ไม่ค่อยจะเป็นประโยชน์ต่อวงการไทศึกษาในประเทศไทยนักเพราะไม่ได้ เป็นเรื่องที่อยู่ในกระแสความสนใจ

- ผู้เขียนไม่ได้สังกัดสำนักคิดใด ไม่ว่าจะเป็นฐานะเจ้าสำนักหรือศิษย์ สำนัก เป็นแค่เพียงผู้ติดตามงานของสำนักต่างๆ เพื่อนำความรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ ต่องานวิจัยประเภทงานวิจัยพื้นฐาน(basic research) ของตนเองเท่านั้น

- ผู้เขียนมีงานยุ่งมาก ทั้งงานบริหาร งานสอนระดับบัณฑิตศึกษา และ งานวิจัยซึ่งเป็นโครงการใหญ่ 2 โครงการ และต้องออกเก็บข้อมูลภาคสนามบ่อย

เหตุผล 5 ประการดังกล่าวข้างต้นของผู้เขียนมิได้ทำให้ สกว. เลิกล้ม ความตั้งใจ ยังคงยืนยันว่าจะต้องมีการประเมินสถานภาพไทศึกษาหรือไท-กะไดศึกษา อย่างแน่นอน เพื่อนำผลไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในอนาคตทั้งด้านวิชาการและบริหาร การวิจัย

สกว. ให้ข้อเสนอใหม่ว่าถ้าไม่ทำเองก็ขอให้เป็นผู้ประสานงานจัดการรวม ทีมผู้รู้เรื่องไทศึกษาด้านต่างๆ ทำเป็นชุดโครงการ(programme) แต่จะดำเนินการอย่างไร นั้น ขอให้เขียนข้อเสนอโครงการตามที่เห็นสมควรส่งให้ สกว. พิจารณา ปกติแล้ว สกว. ให้ผู้ประสานงานของแต่ละชุดโครงการมีอิสระในการดำเนินงานพอสมควร หน้าที่และความรับผิดชอบหลักของผู้ประสานงาน คือ ช่วยทำงานให้กับ สกว. ในฐานะคนกลาง เชื่อมโยงระหว่าง สกว. กับกลุ่มนักวิชาการให้เกิดการวิจัยในลักษณะเครือข่ายสหสาขา วิชา มีสิทธิ์ตัดสินใจเรื่องต่างๆโดยใช้กฎระเบียบของ สกว. เป็นเกณฑ์ในการปฏิบัติให้ บรรลุผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของแต่ละชุดโครงการ

ข้อเสนอใหม่ของ สกว. ทำให้ผู้เขียนหนักใจมากเช่นกัน ประสพการณ์ ด้านบริหารกิจการวิจัยทำให้ผู้เขียนเกิดความกลัวหลายเรื่อง ที่หนักที่สุดคือการติดตาม ทวงรายงานความก้าวหน้าและรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ซึ่งไม่เคยได้ครบร้อย เปอร์เซ็นต์ ผู้เขียนไม่อยากจะเสี่ยงที่จะมีชื่อติดอยู่ในบัญชีดำของ สกว. จึงได้ปรึกษากับท่านผู้ใหญ่หลายท่านที่สนใจเรื่องไทศึกษาและผู้เขียนเคารพนับถือ คำตอบที่ได้ก็คือ "น่าจะคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมและตอบรับความปรารถนาดีของ สกว." ก่อนรับงาน ผู้เขียนได้ชี้แจงเรื่องต่างๆ รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นระหว่างดำเนินการให้ สกว. ทราบโดยละเอียด

1.3 วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

เป้าหมายอันเป็นเจตนารมณ์ของ สกว. คือ ให้นักวิชาการในสาขาวิชาต่างๆ ที่สนใจเรื่องไทศึกษา ได้ร่วมกันพัฒนางานวิจัยด้านไทศึกษาในลักษณะชุดโครงการ-

การซึ่งประกอบด้วยโครงการย่อยเป็นจำนวนมากที่มีความสัมพันธ์กัน สามารถนำมาประกอบให้เห็นภาพรวม เป็นการรวมพลังระดับชาติโดยไม่มีกำแพงสถาบันขวางกั้น เกิดการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายไทศึกษา อันจะนำมาซึ่งชื่อเสียงด้านวิชาการของประเทศชาติ

เพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวข้างต้น จึงได้ตั้งวัตถุประสงค์ของชุดโครงการประเมินสถานภาพไทศึกษาไว้ดังนี้ **ประเมินสถานภาพไทศึกษา โดยใช้วิธีประมวล วิเคราะห์ตีความ และสังเคราะห์ภาพรวม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุดโครงการวิจัยในอนาคต**

1.4 ขั้นตอนและวิธีดำเนินงาน

เพื่อให้การดำเนินงานชุดโครงการประเมินสถานภาพไทศึกษาเป็นไปตามข้อกำหนดหลัก(TOR)ของโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เขียนในฐานะผู้ประสานงานได้จัดระบบงานต่างๆ และมอบหมายให้ คุณรุ่งอรุณ กุลธำรง นักวิจัยของสถาบันไทย-ศึกษา เป็นเลขานุการชุดโครงการ ช่วยดำเนินงานให้เป็นไปตามระบบและแผนงานที่วางไว้ โดยมีเจ้าหน้าที่ธุรการอีก 2 คนรับผิดชอบเรื่องการเงินและการพิมพ์เอกสาร นอกจาก TOR ซึ่งกำหนดร่วมกับ สกว. แล้ว รายละเอียดปลีกย่อยอื่นๆ ผู้ประสานงานชุดโครงการต้องคิดและหาวิธีการเองตามความเหมาะสม

การดำเนินงานระหว่างวันที่ 1 พฤศจิกายน 2539 ถึง 31 พฤษภาคม 2540 ซึ่งเป็นระยะเตรียมการก่อนทำสัญญาเงินทุนเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2540 มีรายละเอียดดังนี้

- จัดประชุมระดมความคิด 4 ครั้ง เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2539 วันที่ 25 พฤศจิกายน 2539 วันที่ 28 มกราคม 2540 และวันที่ 17 เมษายน 2540 โดยขอให้ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยเป็นผู้ลงนามในหนังสือเชิญประชุม และขอให้เป็นประธานในการประชุมทุกครั้ง ซึ่งท่านก็กรุณาให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ที่ต้องรบกวนท่านเพราะอยากให้ท่านได้สัมผัสกับนักวิชาการในสาขาสังคมศาสตร์-มนุษยศาสตร์โดยตรง และผู้ที่ได้รับเชิญให้มาร่วมประชุมก็จะมีความรู้ลึกที่ตีในเวลาเดียวกันเพราะถือว่าที่ได้รับเกียรติจาก สกว.
- จัดทำรายงานการประชุมระดมความคิดทั้ง 4 ครั้ง พร้อมด้วยบทสรุปเสนอ สกว.
- ร่วมกับ สกว. กำหนด TOR(terms of references) หรือข้อกำหนดหลักของโครงการ
- ประสานงานระหว่าง สกว. กับผู้รับผิดชอบโครงการในชุดโครงการประเมินสถานภาพไทศึกษาให้การดำเนินงานเป็นไปตาม TOR

โครงการย่อยในชุดโครงการประเมินสถานภาพมีดังนี้

โครงการ "การผสมผสานทางชาติพันธุ์และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม (อ. ดร. อานันท์ กาญจนพันธุ์)

โครงการ "คติชาวบ้านและวรรณกรรม" (รศ. ดร. ศิราพร ณ ถลาง)

โครงการ "ประวัติศาสตร์" (ผศ. ดร. รัตนาพร เศรษฐกุล)

โครงการ "ระบบการเมืองการปกครอง" (รศ. ดร. สุภางศ์ จันทวานิช)

โครงการ "ระบบเศรษฐกิจและระบบนิเวศ" (ผศ. ดร. จาริต ดิงศภัทัย)

โครงการ "ภาษาและภาษาศาสตร์ (1)" (ผศ. ดร. สมพงศ์ วิทยศักดิ์พันธุ์)

โครงการ "ภาษาและภาษาศาสตร์ (2)" (รศ. ดร. นันทนา รณเกียรติ)

โครงการ "สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และหัตถกรรม (3 กลุ่มโครงการ)" (ศ. อรศิริ ปาณินท์)

โครงการ "ความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรม" (อ. ดร. นฤมล วิทยะนันท์)

โครงการ "โบราณคดี" (อ. ดร. รัศมี ชูทรงเดช)

โครงการ "กำเนิดไท" (คุณวิไลลักษณ์ เมฆารัตน์)

• ประสานงานกับผู้รับผิดชอบโครงการย่อยในเรื่องเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเอกสารระหว่างผู้ร่วมชุดโครงการประเมินสถานภาพไทยศึกษา

• จัดระบบการทำงานและกลั่นกรองงานด้านต่างๆ ให้ดำเนินไปอย่างมีคุณภาพทั้งโครงการย่อยและงานของส่วนกลาง พร้อมทั้งรายงานความก้าวหน้าการดำเนินการให้ สกว. ทราบเป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม

• จัดประชุมเพื่อให้ผู้ร่วมโครงการได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์และรายงานความก้าวหน้าทุก 3 เดือน รวม 3 ครั้ง เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2540 วันที่ 12 ธันวาคม 2540 และวันที่ 20 มีนาคม 2541 พร้อมทั้งจัดประชุมเสนอผลการวิจัยต่อสาธารณะ 1 ครั้ง ในวันที่ 18-19 มิถุนายน 2541

• เขียนรายงานการสังเคราะห์องค์ความรู้อย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทาง วิธีการ และหัวข้อการวิจัยในอนาคตตามลำดับความเร่งด่วนและหรือจำเป็นในลักษณะภาพรวมของทุกด้านความยาวประมาณ 50 หน้ากระดาษ A4

• รวบรวมรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ของโครงการย่อย 11 โครงการ และของส่วนกลางซึ่งผู้ประสานงานรับผิดชอบส่งให้ สกว. 5 ชุด พร้อมด้วย diskette และบทสรุปสำหรับผู้บริหาร(executive summary) เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษความยาว 1-2 หน้ากระดาษ A4

• ส่งรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์รวม 12 รายการ และรายงานการเงินตลอดโครงการให้กับ สกว. ภายในวันที่ 31 กรกฎาคม 2541

1.5 ขอบเขต

ในการประเมินสถานภาพไทยศึกษา โครงการย่อย 11 โครงการจะต้องดำเนินการตามที่ได้ระบุไว้ใน TOR ซึ่งมีจุดร่วมสำคัญ คือ เอกสารการศึกษาที่ใช้เป็นข้อมูลในการประเมินสถานภาพแต่ละด้านจะเน้นที่เขียนเป็นภาษาไทย อังกฤษ ฝรั่งเศส และในกรณีที่จำเป็นจะใช้เอกสารที่เป็นภาษาอื่น อาทิ จีน เวียดนาม ฯลฯ ที่มีการสรุปความเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษประกอบการประเมินด้วย เพื่อให้ได้ภาพรวมที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ส่วนหัวข้อการประเมินที่เป็นรายละเอียดจะแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเนื้อหาของผลการศึกษาวิจัยในแต่ละสาขาวิชา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การผสมผสานทางชาติพันธุ์และ การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม	ภาษาและภาษาศาสตร์ (1)
• ประวัติศาสตร์ • การพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจ • การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมือง • การเปลี่ยนแปลงความเชื่อและวัฒนธรรม • การค้าขายแลกเปลี่ยน • ความสัมพันธ์ของชุมชนและรัฐในพื้นที่ซึ่งตั้งถิ่นฐาน • ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มไทกันเอง	• การกระจายของภาษาไท-กะไดและการทำแผนที่ • พจนานุกรมและรายการคำศัพท์ • แบบเรียนและคู่มือการเรียนภาษา • ภาษาและวรรณกรรม • การศึกษาแนวนิรุกติศาสตร์ • การศึกษาแนวภาษาศาสตร์เปรียบเทียบและเชิงประวัติ • ประวัติและพัฒนาการของอักษรไท

ในการสังเคราะห์ภาพรวมองค์ความรู้ไทยศึกษาเพื่อกำหนดนโยบาย ทิศทาง และพัฒนาชุดโครงการวิจัยในอนาคต ผู้ประสานงานจะจำกัดขอบเขตเฉพาะด้าน(aspects) ที่มีผลการประเมินของโครงการย่อยในชุดโครงการเป็นหลัก ในบางกรณีจะเพิ่มเติมความรู้บางประการซึ่งผู้ร่วมโครงการอาจไม่ได้กล่าวถึง แต่ผู้เขียนคิดว่าจะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

1.6 วิธีการ

โครงการย่อยทั้งหมดในชุดโครงการจะต้องดำเนินการวิจัยเอกสารโดยใช้ขั้นตอนและแนวทางที่คล้ายคลึงกัน เพื่อให้ได้ผลงานที่มีรูปแบบการนำเสนอทำนองเดียวกันสามารถเปรียบเทียบกันได้ สะดวกต่อการวิเคราะห์ตีความภาพรวม และตีประเด็นสำคัญมาวิพากษ์วิจารณ์ได้โดยง่าย ใน TOR ของทุกโครงการได้ระบุวิธีการและขั้นตอนของการศึกษาไว้ดังกรอบต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ประมวลความรู้โดยแสวงหาและเก็บรวบรวมผลงานศึกษาค้นคว้าวิจัยตามหัวข้อที่แต่ละโครงการกำหนดไว้ จากห้องสมุด ระบบเทคโนโลยีการสื่อสาร หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน บุคคลที่คาดว่าจะมีเอกสารที่ต้องการทั้งในประเทศและต่างประเทศ ตลอดจนแลกเปลี่ยนกับเครือข่ายของคณะผู้ร่วมงานชุดโครงการประเมินสถานภาพไทยศึกษา

จำแนกประเภทของเอกสารตามหัวข้อที่ต้องการประเมิน ตลอดจนแบ่งเป็นหมวดหมู่ตามแนวทางและวิธีการศึกษาวิจัยในแต่ละศาสตร์หรือสาขาวิชา

ขั้นที่ 2 ประเมินสถานภาพตามขั้นตอนและสาระของการประเมินดังนี้

วิเคราะห์และตีความผลงานที่ประมวลได้จากการดำเนินงานขั้นที่ 1 ในการวิเคราะห์ตีความเน้นเรื่องต่อไปนี้

- กรอบความคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา
- ทิศทาง แนวทาง และวิธีการศึกษา
- ประเด็นหรือคำถามหลัก
- ขอบเขตและความลุ่มลึก
- สาระและข้อค้นพบที่สำคัญ

เปรียบเทียบการศึกษาโดยเน้นทิศทาง แนวทาง กรอบความคิด และวิธีการของกลุ่มผู้ศึกษาซึ่งเป็นนักวิชาการชาวตะวันตกและตะวันออก นักวิชาการไทย และนักวิชาการที่เป็นคนไทยในประเทศเพื่อนบ้าน เช่น นักวิชาการไทดำ นักวิชาการไทใหญ่ ฯลฯ พร้อมทั้งเปรียบเทียบกรอบความคิด แนวทาง และวิธีการศึกษาในแต่ละกลุ่มไทว่ามีความคล้ายคลึงและแตกต่างกันในประเด็นใดบ้าง และวิเคราะห์ปัญหาข้อจำกัดของแต่ละฝ่าย(กลุ่มผู้ศึกษา)ในเชิงกรอบความคิด แนวทาง และวิธีการศึกษา

ประเมินกระบวนการทัศน์โดยรวมในเชิงจุดอ่อน-จุดแข็ง ประเมินคุณค่าและความเชื่อถือได้ของงานและข้อค้นพบ และแสดงพัฒนาการและทิศทางของการศึกษาที่ผ่านมาว่ามีความหลากหลาย มีความก้าวหน้า มีปัญหา มีข้อจำกัด และมีประเด็นสำคัญที่กำลังแสวงหาคำตอบหรือไม่ อย่างไร

ขั้นที่ 3 สังเคราะห์ สรุปผล และเสนอแนะ

การเขียนรายงานให้เน้นการบูรณาการ การจัดระเบียบองค์ความรู้ใหม่ นำเสนอข้อโต้แย้งหรือข้อค้นพบใหม่ที่น่าสนใจ สรุปรวมการประมวล วิเคราะห์ตีความ และสังเคราะห์สถานภาพไทศึกษาด้านที่แต่ละโครงการรับผิดชอบ ส่วนการเสนอแนะจะเน้นเรื่องกรอบความคิด แนวทาง วิธีการ หัวข้อ และคำถามหรือโจทย์เพื่อการวิจัยตามลำดับความจำเป็นเร่งด่วน

เมื่อผู้ประสานงานได้รับรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ของทุกโครงการแล้ว ก็ใช้ร่างรายงานผลการวิจัยทุกฉบับเป็นข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ ตีความ และสังเคราะห์ภาพรวมองค์ความรู้ไทศึกษา พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางในการกำหนดนโยบายและทิศทางการวิจัยไทศึกษาในอนาคตตามความจำเป็นเร่งด่วน ในลักษณะภาพรวมของทุกด้านสำหรับการพัฒนาชุดโครงการวิจัยไทศึกษาด้านต่างๆ ต่อไป

นอกจากรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ของทุกโครงการแล้ว ผู้เขียนยังได้ใช้รายงานการประชุมระดมความคิด 4 ครั้ง รายงานความก้าวหน้า 3 ครั้ง รายงานการดำเนินงานของส่วนกลาง 3 ครั้ง และข้อกำหนดโครงการหลัก (TOR) ของทุกโครงการ ตลอดจนเอกสารอื่นๆ ที่เป็นเอกสารประกอบการประชุมแต่ละครั้ง เป็นข้อมูลในการเขียนรายงานผลการสังเคราะห์ภาพรวมองค์ความรู้ไทศึกษา

ขั้นที่ 4 เสนอผลงานสุดท้าย

หลังจากการประชุมรายงานผลการวิจัยประเมินสถานภาพการศึกษาต่อสาธารณชนในวันที่ 18-19 มิถุนายน 2541 โดยมีผู้วิจารณ์ซึ่งเป็นนักวิชาการจากต่างสถาบันกันและต่างสถาบันกับผู้วิจัยจำนวน 2 คนเมื่อการประชุมเสร็จสิ้นแล้ว ผู้รับผิดชอบโครงการย่อยและผู้ประสานงาน ปรับปรุงแก้ไขรายงานผลการวิจัยฉบับร่างให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นในการประชุมได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาต่างๆ มาร่วมแสดงความคิดเห็นและวิจารณ์วิพากษ์ผลงานของชุดโครงการด้วย(โปรดดูรายละเอียดเกี่ยวกับโครงการจัดประชุมวิชาการและกำหนดการในภาคผนวก)

2. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

จากการอ่านรายงานผลการประเมินสถานภาพการศึกษาต่างๆ ผู้เขียนพบว่ามียุคก่อนที่สำคัญประการหนึ่ง คือ นักวิชาการไทยและคนไทยที่สนใจศึกษาค้นคว้าเรื่องไทส่วนใหญ่มักจะไม่ได้ให้ความสำคัญหรือละเลยที่จะแสวงหาความรู้เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลอื่นๆ ซึ่งอยู่ในบริเวณเดียวกับคนไทมานานหลายร้อยหลายพันปี ขาดการมองรอบด้านที่อาจช่วยให้ได้ข้อมูลและหรือข้อคิดมาวิเคราะห์เรื่องของคนไทให้ละเอียดลึกซึ้งน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น ข้อสรุปหลายประการที่เชื่อกันว่าเป็นลักษณะเฉพาะหรือเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมชนชาติไทนั้น เมื่อได้ทราบรายละเอียดเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นก็อาจจะต้องทบทวนใหม่ว่าความเชื่อเหล่านั้นถูกต้องหรือไม่ สมมติว่ามีชนเผ่าอยู่ 3 ชนเผ่าในบริเวณเดียวกัน ขอเรียกชนเผ่าทั้ง 3 นี้ว่า A, B และ C เนื่องจากชนเผ่าเหล่านี้มีปฏิสัมพันธ์กัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในบางโอกาส ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดาธรรมชาติที่จะต้องมีการแลกเปลี่ยน ขอยืม และมีอิทธิพลต่อกันและกัน เผ่าใดมีอำนาจหรือมีประชากรมากกว่าก็มักจะเป็นฝ่ายผู้ให้ ส่วนเผ่าที่อ่อนแอหรือมีประชากรน้อยกว่าก็มักจะเป็นผู้รับ ในระดับหนึ่งจึงเกิดการผสมผสานกลมกลืน ปรียบ-เปลี่ยน เปลี่ยนแปลง และกลายไปจนมีลักษณะเหมือนกัน กระบวนการนี้เกิดขึ้นซ้ำๆ ค่อยเป็นค่อยไป แต่อีกระดับหนึ่งก็ยังคงรักษาความเป็นตัวเองไว้ได้ กาลต่อมาคนรุ่นหลังได้พบว่าเผ่า A, B, C มีลักษณะทางภาษา สังคม และวัฒนธรรมเหมือนกันหลายประการ จะทราบได้อย่างไรว่าความเหมือนนั้นเป็นสิ่งที่มาร่วมกันมาตั้งแต่ชน 3 เผ่านี้อุบัติขึ้นมาในโลก อาจเป็นไปได้ว่าเผ่า A ยืมจากเผ่า B/C เผ่า B ยืมจาก A/C เผ่า C ยืมจาก A/B เผ่า A และ B ยืมจาก C เผ่า B และ C ยืมจาก A เผ่า A, B และ C ต่างยืมจากภายนอก เผ่า A ยืมจากภายนอกและเผ่า B กับ C ยืมจากเผ่า A อีกทอดหนึ่ง เผ่า A ยืมจาก B และ C ยืมจาก B อีกทอดหนึ่ง ฯลฯ ตัวอย่างข้างต้นทำให้เห็นว่ามีใช่เป็นเรื่องง่ายเลยที่จะตอบคำถามเหล่านี้ ถ้าศึกษาแค่เรื่องของคนไทเมื่อพบว่าคนไทกลุ่มต่างๆ เพียง 10 กลุ่มจากทั้งหมด 70 กว่ากลุ่ม มีลักษณะนี้นั้นร่วมกัน นักวิชาการหลายคนก็มักจะสรุปว่า "นี่คือความเป็นไท" หลายสิ่งหลายอย่างที่ยุ้เขียนมีโอกาสได้รู้ ได้เห็น ได้สัมผัสด้วยตนเองระหว่างการทำวิจัยภาคสนาม ทำให้ผู้เขียนสังเกตเห็นที่จะยอมรับข้อสรุปว่าด้วยเรื่องความเป็นไทและที่บางท่านถึงกับกล่าวว่า "ความเป็นไทอันควรทำนุบำรุงไว้" ผู้เขียนมักจะมีคำถามในใจอยู่เสมอ ตัวอย่างเช่น เหตุใด

ความเชื่อและพิธีกรรมบางอย่างของคนไทดำซึ่งนับถือผีจึงไปพ้องกับของคนเข่าซึ่งนับถือลัทธิเต๋าแบบโบราณ เหตุใดชนเผ่าที่พูดภาษาตระกูลไท-กะได ภาษาตระกูลมอญ-เขมร และภาษาตระกูลม้ง-เมี่ยน(มั่ว-เข่า) ซึ่งผู้เขียนเคยทำงานด้วยจึงต้องใช้ไข่ไข่ในการเสียดหาเหมือนกัน ทำไมชนเผ่าอะลักในลาวใต้ซึ่งพูดภาษาตระกูลมอญ-เขมร จึงอยู่เรือนกาแลเหมือนคนไทยวนในล้านนา ฯลฯ ความรู้เรื่องไทอย่างเดียวกคงจะตอบคำถามประเภทนี้ไม่ได้ ก่อนที่จะเสนอผลการสังเคราะห์ภาพรวมองค์ความรู้ไทศึกษาเพื่อเสนอแนะแนวทางและทิศทางการวิจัยในอนาคต ผู้เขียนจะขอให้ข้อมูลเกี่ยวกับคนหลายเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะกลุ่มที่พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมร ที่อาจมีปฏิสัมพันธ์กับคนไทมาแต่อดีตกาลเพื่อช่วยให้ผู้สนใจศึกษาค้นคว้าเรื่องไทมีความรอบคอบมากยิ่งขึ้น ไม่เผลอรีบสรุปข้อค้นพบบางอย่างเร็วเกินไป

2.1 การแบ่งกลุ่มชาติพันธุ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยใช้เกณฑ์ทางภาษาศาสตร์

กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาซึ่งนักภาษาศาสตร์เรียกว่า "ภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้"(Southeast Asian languages) นั้น ตั้งถิ่นฐานอยู่ในหลายประเทศคือ อินเดียน เนปาล ภูฐาน ทิเบต จีนใต้ พม่า ไทย ลาว เวียดนาม กัมพูชา มาเลเซีย บรูไน อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ เกาะต่างๆ ในทะเลอันดามันและมหาสมุทรแปซิฟิก ภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แบ่งตามความสัมพันธ์ทางเชื้อสาย(Genetic relationship) ออกได้เป็น 5 ตระกูลภาษา(Language families) ดังต่อไปนี้

- ตระกูลภาษาจีน-ทิเบต(Sino-Tibetan) ประกอบด้วยตระกูลย่อย 3 ตระกูล คือ จีน(Sinitic) ทิเบต-พม่า(Tibeto-Burman) และกะเหรี่ยง(Karenic)
- ตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก(Austroasiatic) ประกอบด้วยตระกูลย่อยมุนดา(Munda) และมอญ-เขมร(Mon-Khmer)
- ตระกูลภาษาไท-กะได(Tai-Kadai) ประกอบด้วยตระกูลย่อยไทและกะได
- ตระกูลภาษามั่ว-เข่า(Miao-Yao) หรือม้ง-เมี่ยน(Hmong-Mien) ประกอบด้วยตระกูลย่อยมั่วและเข่า
- ตระกูลภาษาออสโตรเนเซียน(Austronesian) ประกอบด้วยตระกูลย่อยอินโดเนเซียน(Indonesian) หรือออสโตรเนเซียนตะวันตก(Western Austronesian) และตระกูลย่อยโอเซียนิก(Ocienic) หรือออสโตรเนเซียนตะวันออก(Esatern Austronesian)

การจัดกลุ่มภาษาตามความสัมพันธ์ร่วมเชื้อสายออกเป็น 5 ตระกูลภาษาเป็นที่ยอมรับของนักภาษาศาสตร์ที่เชี่ยวชาญด้านภาษาศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทุกคน แต่ในอดีตกาลก่อนการแยกเป็น 5 ตระกูลภาษาดังกล่าวข้างต้น นักภาษาศาสตร์ยังถกเถียงกันไม่รู้จบว่าตระกูลภาษาใดมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดทางเชื้อสายกับตระกูลภาษาใดเป็นพิเศษ จึงได้เกิดสมมติฐานสำคัญขึ้น 3 สมมติฐานดังนี้

สมมติฐานที่ 1 Wilhelm Schmidt(1907) ได้เสนอแนะมหาตระกูลออสตริก(Austriac Superstock) โดยรวมตระกูลภาษาออสโตรเนเซียนไว้กับตระกูล

ภาษาออสโตรเอเชียติก และเรียกว่า "มหาตระกูลออสโตริก"

สมมติฐานที่ 2 Henri Maspero(1952) และ Robert Shafer (1955, 1957-63) มีความเห็นว่าภาษาไทยมีความสัมพันธ์ทางเชื้อสายกับภาษาจีน (Sinitic) นักภาษาศาสตร์จีนส่วนใหญ่เชื่อในสมมติฐานนี้ โดยรวมตระกูลภาษาไท-กะไต และมั่ว-เข้า ไว้ในมหาตระกูลจีน-ทิเบต(Zhang Gong Jin, 1985)

สมมติฐานที่ 3 Paul K. Benedict(1942, 1975) ได้พยายามพิสูจน์ว่าตระกูลภาษาไท-กะไต ออสโตรเนเซียน และมั่ว-เข้า มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันทางเชื้อสาย และเสนอสมมติฐานหรือทฤษฎี "มหาตระกูลออสโตร-ไท"(Austro-Tai Superstock) ซึ่งเป็นที่ถกเถียงวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างดุเดือดกว้างขวางจนทุกวันนี้

ยังมีอีกสมมติฐานหนึ่งซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นสมมติฐานที่ 4 สมมติฐานนี้ไม่ได้รับการยอมรับมากนัก เมื่อประมาณปี ค.ศ. 1990 เป็นต้นมา มีนักภาษาศาสตร์ฝรั่งเศสคนหนึ่งคือ Laurent Sagart ซึ่งเชี่ยวชาญภาษาจีน ได้พยายามเสนอในการประชุมนานาชาติเกี่ยวกับภาษาศาสตร์ ภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หลายครั้งว่า ภาษาจีนมีความสัมพันธ์ทางเชื้อสายอย่างใกล้ชิดกับตระกูลภาษาออสโตรเนเซียนและพยายามพิสูจน์ว่าการกร่อนหายไปของเสียงพยัญชนะท้ายในภาษาจีนซึ่งเกิดขึ้นในอดีตและเป็นผลทำให้เสียงวรรณยุกต์ในภาษาจีนกำเนิดขึ้นนั้น เป็นกระบวนการที่สามารถเชื่อมโยงได้กับพฤติกรรมบางประการในภาษาออสโตรเนเซียน

2.2 คนไทยและกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความสัมพันธ์ทางเชื้อสายกับคนไทย

การเรียกชื่อกลุ่มชนหรือกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาไทยยังสับสนและสับสนกันอยู่มาก อาทิ ไทใหญ่ อาจหมายถึง ไทหลวง(ไตหลวง) แต่เพียงกลุ่มเดียว ในเวลาเดียวกันก็หมายรวมถึงคนไทยหลายกลุ่ม ได้แก่ ไทหลวง ไทเหนือ(ไตเหนือ ไตเมืองม่าว ไท-ใต้คง) ไทจีน ส่วนคนของซึ่งเป็นคนลี้ภัยอพยพมาจากเมืองยองในประเทศพม่ากลับถูกแยกออกไปจากไทลื้อ ในการประเมินสถานภาพไทยศึกษาด้านต่างๆ ผู้ประเมินสถานภาพไทยศึกษาด้านต่างๆ จึงไม่ได้กล่าวถึงงานค้นคว้าวิจัยที่เกี่ยวกับคนของ เมื่อกำลังพิจารณาเรื่องของไทลื้อ กลุ่มชนหรือฉานก็มีปัญหาเช่นกัน เพราะใช้ชื่อรัฐในประเทศพม่าเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ที่ประกอบด้วย ไทหลวง ไทเหนือ ไทจีน และไทลื้อ ส่วนไทเมืองเล็กกับไทเมืองหมุ่นซึ่งเป็นไทแดง กลับถูกรวมไว้กับไทขาว เป็นต้น เพื่อช่วยให้มีเกณฑ์กลางในการเรียกชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับคนไทยหรือชนชาติไท ผู้เขียนจึงขอเสนอชื่อเรียกกลุ่มชนที่พูดภาษาตระกูลไท-กะไต ซึ่งอ้างถึงและใช้กันในวงภาษาศาสตร์ภาษาไทยและภาษาศาสตร์ภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้นักวิชาการในสาขาวิชาอื่นพิจารณาใช้ไปปรากฏก่อน จนกว่านักวิชาการในสาขาวิชาอื่นจะมีเกณฑ์ในศาสตร์ของตนที่เหมาะสมกว่ามีเหตุผลดีกว่ามาหักล้าง ถ้าไม่มีการยอมรับในประเด็นนี้เสียก่อน การศึกษาค้นคว้าวิจัยในลักษณะสหสาขาวิชาคงจะเป็นไปได้ยาก ผู้เขียนรู้สึกว่ นักวิชาการตะวันตกและนักวิชาการญี่ปุ่น จะยอมรับการแบ่งกลุ่มโดยใช้เกณฑ์ทางภาษาศาสตร์มากกว่านักวิชาการไทย แม้แต่พวกที่เชื่อแนวคิดการผสมผสานแตกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม

ชื่อคนไทยบางกลุ่มที่ปรากฏในรายงานนี้ไม่เคยปรากฏในเอกสารสิ่งพิมพ์ใดมาก่อน เพราะเป็นกลุ่มที่รองศาสตราจารย์ ดร. ปราณี กุลละวณิช และผู้เขียนได้มี

โอกาสไปสำรวจและเก็บข้อมูลคำศัพท์พื้นฐานกับการแต่งกายของสตรีและชุดแต่งกายสตรีด้วยตนเอง เมื่อทำโครงการวิจัยเรื่อง "ภาษาและเครื่องแต่งกายสตรีชนเผ่าไท-กะได" ให้กับคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำว่า "ไทย ไท ไค กะได" ก็มีปัญหาเช่นเดียวกัน คำ 4 คำนี้มีความหมายโดยนัยต่างกันดังนี้

ไทย หมายถึงคนไทและคนเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ใดก็ได้ที่เป็นพลเมืองของประเทศไทยหรือประเทศสยามในอดีต

ไท/ไค มีความหมายอย่างเดียวกัน คือ กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไท ในอดีตเคยเรียกตัวเองว่า "ไค"/*dai A2/ แต่เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของเสียงในภาษาอย่างมีระบบและรูปแบบ บางกลุ่มจึงเรียกตัวเองว่า "ไท" และบางกลุ่มเรียกตัวเองว่า "ไค" ในปัจจุบันมีเพียงพวกที่คนจีนเรียกว่า "ญ้อ" หรือ "ญ้อเลี้ยว" มีความหมายว่า คนพื้นเมืองไร้ความเจริญ" ซึ่งอยู่ในเวียดนามเหนือและทางใต้ของมณฑลยูนนานเท่านั้นที่ยังคงเรียกตัวเองว่า "ไค" เหมือนในสมัยอดีตกาล

กะได ผู้ที่ใช้คำนี้เป็นคนแรกและครั้งแรกคือ Paul K. Benedict (1942)² โดยหมายถึงกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาลักกยา หลี ละฮา ละควา เก้อหล่าว และละจี ซึ่งเป็นภาษาที่ Benedict กล่าวว่าเป็นสะพานเชื่อมระหว่างภาษาตระกูลไทกับภาษาตระกูลออสโตรเนเซียน เพื่อพิสูจน์สมมติฐานออสโตร-ไท ต่อมานักภาษาศาสตร์อีกหลายคน อาทิ André G. Haudricourt, Jerold A. Edmondson, David B. Solnit ฯลฯ ใช้ "กะได" เป็นชื่อเรียกรวม คือ "กะได" ในความหมาย "ไท-กะได" หน่วยเติมหน้าศัพท์ กะ- มีความหมายว่า "ผู้ คน ชน ชาว" ส่วน ไค เป็นชื่อที่กลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งพูดภาษาตระกูลไท-กะไดเคยเรียกตัวเอง³

² Dr. Paul K. Benedict มีอาชีพเป็นจิตแพทย์ นอกจากนี้ยังได้ปริญาเอกทางมานุษยวิทยาด้วย ต่อมามีความสนใจภาษาศาสตร์เปรียบเทียบและเชิงประวัติ(Comparative and Historical Linguistics) เป็นพิเศษ สามารถอ่านเขียนภาษาจีนได้ ค้นคว้าวิจัยทางภาษาศาสตร์จนแตกฉานมีชื่อเสียง นักวิชาการทั้งหลายจึงลืมนำ Benedict เป็นจิตแพทย์และนักมานุษยวิทยา ผู้เขียนเคยพบหลายครั้งในการประชุมประจำปี "The International Conference on Sino-Tibetan Languages and Linguistics" เสียชีวิตเนื่องจากอุบัติเหตุรถยนต์ในปี พ.ศ. 2540 เมื่ออายุประมาณ 85 ปี Benedict ไม่เคยสอนหนังสือจึงไม่มีศิษย์ก้นกุฏิ มีแต่เพียงวิทยสหายทั้งฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายคัดค้าน

³ วงวิชาการไทศึกษาในประเทศไทยมักจะไม่นิยมรับแม้แต่จะชื่อว่า "ไท-กะได" โดยอ้างว่าเป็นเรื่องของทางภาษาศาสตร์ และคนทั่วไปคงจะขาดนิมเกินกว่าจะให้ชื่อว่า "กะได". โดยไม่มีคำว่า "ไท" ด้วยเหตุผลนี้จึงต้องตั้งชื่อชุดโครงการนี้ว่า ชุดโครงการ "ประเมินสถานภาพไทศึกษา" โดยใส่ "ไท-กะได" ไว้ในวงเล็บ เมื่อเขียนข้อกำหนดโครงการหลัก (TOR)

นอกจากนี้ยังมีการแบ่งกลุ่มชนชาติที่พูดภาษาตระกูลไท-กะได แบบนัก-วิชาการจีน คือ จ้วง-ต้ง และ ก้า-ไต ส่วนนักวิชาการลาวใช้ว่า ลาว-ไท และนัก-วิชาการไทยใช้ว่า ไท-ลาว เป็นต้น

ในรายงานนี้จะแบ่งกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไท-กะได ออกเป็น 4 กลุ่มย่อยเท่านั้นเพื่อความสะดวก เพราะถ้าแบ่งละเอียดออกเป็นสาขาย่อยต่างๆ ตามที่ใช้กันอยู่ในวงการภาษาไทเปรียบเทียบ(Comparative Tai) จะยุ่งยากเกินไปสำหรับนักวิชาการในสาขาวิชาอื่นจะนำไปพิจารณา และผู้อ่านทั่วไปก็อาจเกิดความสับสน

• กลุ่มไท (Tai)

ไทสาขาวตะวันตกเฉียงใต้ (Southwestern Tai): ไทย(Thai) ลาว(Lao), ญ้อ(Nyo), โย้ย(Yooi), กะเลิง(Kaloeng), ผู้ไท(Phu Tai), พวน(Phuan), ไทขาว(White Tai), ไทดำ(Black Tai), ไทแดง(Red Tai), ไทเหม็ง(Tai Phoeng), ไทเม้ย(Tai moei), ไทยวน(Tai Yuan), ไทเขิน(Tai Khoen), ไทหลวง/ไทใหญ่(Tai Luang/Tai Yai), ไทเหนือ(Tai Nuea), ไทเห่ว(Tai Heu), ไทจ้ง(Tai Jang), ไทเอวลาย(Tai Eulai), ไทจุง(Tai Jung), ไทยา(Tai Ya), ไทปาย(Tai Payi), ไทลื้อ(Tai Lue), ไทอาหม(Tai Ahom), ไทพากะ(Tai Phake), ไทคำตี้(Tai Khamti), ไทคำยาง(Tai Khamyang), ไทอ้ายคน(Tai Ai Ton), ไทรง(Tai Rong), ไทคัง(Tai Khang), ไทกวาน(Tai Kuan), ไทปาว(Tai Pao), ไทเหื่อง(Tai Yueang), ไทกะเลิบ(Tai Kaloep), ไทวาท(Tai Vat)

ไทสาขาวกลาง (Central-Tai): จ้วงใต้(Southern Zhuang) ญ่(Thu), ไร่(Tho), หมี่โต/มะตะ(Mi Tai/Mata), นง(Nong), นุง(Nung), ไทโล(Tai Lo), ไทลา/ไทหมอน(Tai La/Tai Mawn), ไทน้ำ(Tai Nam), ผู้ไท (Phu Tai), ผู้มีน(Phu Min), เกาลัน(Caolan)

ไทสาขาวเหนือ (Northern Tai): จ้วงเหนือ(Northern Zhuang), ปู้โย(Pu Yai), ปู้ยี้(Pu Yi), ปู้ชา(Pu Sha), ไทแมน(Tai Maen), ปู้โต/คนโต(Pu To, Kon To), ย้อย(Dioi), แซก(Saek), ญั่ง(Nhang), แะ (E)

• **กลุ่มก้า-สูย (Kam-Sui):** ต้ง/ก้า(Dong/Kam), มุหล่าว/มุหล่า(Mulao/Mulam), เหมาหนาน(Maonan), อ้ายหมัก(Ai Mak), อ้ายจาม(Ai Cham), สูย(Shui), เงาเฟิน(Ngao Foen), Then(เทิน)

• **กลุ่มกะได (Kadai):** ละฮา(Laha), ละควา/ปูเปี้ยว(Laqua/Bu Biao), ปู้หยาง(Bu Yang), เก้อหล่าว(Gelao), ละจี(Lachi)

• **กลุ่มที่ยังไม่แน่นอนว่าควรอยู่กับกลุ่มที่ 1/2/3 เพราะนักภาษาศาสตร์มีความเห็นแตกต่างกัน:** ลักกยา/ลักเกีย(Lakkja/Lakkia), เป/องเป(Be/Ong Be), หลี/ฮไล(Li/Hlai)⁴

⁴ ภาษาลักกยาเคยถูกจัดไว้ในตระกูลย่อยกะได เช่นเดียวกับภาษา เป และ หลี ต่อมาผู้เสนอว่าภาษาลักกยา เป็นภาษาในสาขาก้า-สูย ส่วนภาษา เป และ หลี เป็นภาษาในสาขาไท ฯลฯ

2.3 กลุ่มชาติพันธุ์ไทและกลุ่มชาติพันธุ์มอญ-เขมรในประเทศไทย และประเทศเพื่อนบ้าน

ในรายงานผลการประเมินสถานภาพไทยศึกษาด้านต่างๆ ผู้วิจัยได้กล่าวหาตถึงถึงกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมรบางกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่ม ขอม เขมรมอญ ลัวะ ข่า ซึ่งนักวิชาการไทยหลายคนเชื่อว่ามีปฏิสัมพันธ์กับคนไทมาช้านานแล้ว ความจริงมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมรในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ 150 กว่ากลุ่ม ส่วนใหญ่เป็นชนกลุ่มน้อยอยู่ในประเทศอินเดีย พม่า จีน ไทย ลาว เวียดนาม เขมร และมาเลเซีย บางกลุ่มเหลือผู้พูดเป็นจำนวนน้อยมากและคงจะสูญสิ้นไปในอีกไม่ช้า จัดได้ว่าเป็น endangered ethnic minorities ที่สูญพันธุ์เพราะเกิดการผสมกลมกลืนกับชนกลุ่มใหญ่ที่มีอำนาจและมีความเจริญเหนือกว่าก็มีเป็นจำนวนไม่น้อย ลักษณะการกระจายของกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมร และหลักฐานทางภาษาศาสตร์บ่งชี้ให้เห็นว่า พวกนี้เป็นชนพื้นเมืองดั้งเดิมของแหลมทองและอินโดจีนอย่างแน่นนอน เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาภาพทางโบราณคดี ประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้เขียนจะยกตัวอย่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดไท-กะไดและกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาออสโตรเอเชียติก(มอญ-เขมร) ที่อยู่ปะปนกันในประเทศไทย ลาว เวียดนาม จีน อินเดีย และพม่า ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ประเทศไทย

กลุ่มชาติพันธุ์ไท ไทใหญ่ ไทยา ไทวัง ไทดำ/ลาวโซ่ง ไทลื้อ ไทยวน ไทจีน/ไทเขิน ลาวอีสาน ลาวครั่ง ลาวเวียง ลาวใต้ ลาวแจ้ว ลาวกาว พวน ผู้ไท ย้อ/ญ้อ โย้ย แสก กะเลิง

กลุ่มชาติพันธุ์มอญ-เขมร มอญ/รามัญ ญัฮกุร/ชาวนน เขมร ของ ลำเระ กูย/ส่วย เกอ บรู โซ่ ทะเวียง ขมุ ถิ่น/มัล-ไพร มลาบรี/มีตองเหลือง ขะเม็ต ละเวือะ/ลัวะแม่ฮ่องสอน ว้า ปะหล่อง ปลั่ง/สั้มเต้า พระหลือก อะหม็อก ซาไก/เงาะ/แอสเลียน ญวน/เวียดนาม

ประเทศลาว

กลุ่มชาติพันธุ์ไท ลาวลุ่ม ย้อ โย้ย กะเลิง ผู้ไท พวน ไทขาว ไทดำ ไทแดง ไทเผิง ไทเม้ย ไทเหนือ ไทลื้อ ไทคัง ไทกวน ไทปาว ไทเหียง ไทกะเลิบ ไทหวาด ไทยวน ไทย้ง/ญ้ง แสก

กลุ่มชาติพันธุ์มอญ-เขมร ตรี มะกอง กะตาง ส่วย(1) ตะโอย ปะโก๊ย เงาะ/เกรียง กะตุ จะต็อง ตะริ้ว ต้ากักัง ละแว ยะเหิน บราว ละเวน/ยฺรุ โอย เจิ้ง สอก สะปวน เซตัง อะลัก ตะเรียง แย้ย ละวี ส่วย(2) ตุม ลีฮา เมือง อะเรม ด่านลาย มะแลง ทะเวียง ขมุ บิต ละเมต สั้มเต้า ยุมบรี พอง/ถิ่น มัล ไพร ชิงมุน/ปัวก

ประเทศเวียดนาม

กลุ่มชาติพันธุ์ไท-กะได ไค่ หนุ่ง ชานโจ ไย่ ลาว ไทลื้อ ไทดำ
ไทขาว ไทแดง ปูยี ปายี ถูลาว ละจี เก้อหล่าว
ละฮา ปูแป้ว/ละควา เกาลัน

กลุ่มชาติพันธุ์มอญ-เขมร เขมร บัสนาร์ เซดง ฮเร กะฮอ มะนอง
ขมุ บรู-วานเกียว กะตู เตรียง ตะโอย มา กอ
กะรอก ชินมุน คัง ม่าง บราว ระมัม อะตู

ประเทศจีน

กลุ่มชาติพันธุ์ไท-กะได ไทลื้อ ไทเหนือ ไทใหญ่ ไทขาว ไทเห้ว
ไทจง ไทจุ่ง ไทเอวลาย ไทยา ไทปายี จ้วงไต่ ถู่ ไท
หมี่ไต/มะตะ หนง หนุง ไทโต ไทลา/ไทหม่อน ไทน้ำ
ผู้ไต ผู้มิน จ้วงเหนือ ปูไย่ ปูยี ปูซา ปูโต/คนโต ย้อย
แสก ย้ง แฉ๊ะ ตัง/ก้ำ มูหล่าว/มูหล่า เหมาหนาน
อ้ายหมัก อ้ายจาม ส่วย เจาเฟิน เทิน ละฮา ละควา/
ปูเปี้ยว ปูหยาง เก้อหลาว ละจี ลักกยา/ลักเกีย เป/
องเป หลี/ฮไล

กลุ่มชาติพันธุ์มอญ-เขมร ว้า ปลั่ง/บุลั่ง ปิงตง ตะอาน ขมุ ไทล

ประเทศอินเดียและหมู่เกาะนิโคบาร์

กลุ่มชาติพันธุ์ไท ไทอาหม ไทพ่าเก้ ไทคำตี้ ไทคำยาง ไทอ้ายคน ไทรง

กลุ่มชาติพันธุ์ออสโตรเอเชียติก ตระกูลย่อยมุนดาซึ่งแบ่งออกเป็นสาขา
ย่อยมุนดาเหนือและสาขาย่อยมุนดาใต้ กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูด
ภาษาตระกูลย่อยมุนดา ได้แก่ โกร์กู ชันทัล มุนดา
โอ ภูมิย์ ปีรฮอร์ โกร์วา อะฮูร์ ตูริ โกตา คาเรีย
จวง โซรา โกรม จูไร กาดาบา เรโม กาดะ นิฮัล
ตระกูลย่อยมุนดานี้ไม่มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มไท-กะได
แต่อย่างใด ตระกูลย่อยมอญ-เขมร แบ่งออกเป็นสอง
สาขา คือ นิโคบาร์ส มีอยู่ประมาณ 12 กลุ่ม กระจาย
กันอยู่ในหมู่เกาะนิโคบาร์ ไม่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับ
กลุ่มไท-กะได สาขา กาสี มีหลายกลุ่ม เป็นกลุ่มชาติพันธุ์
มอญ-เขมรที่อยู่สุดแดนทางตะวันตกของกลุ่มมอญ-เขมร
อื่นๆ พวกกาสีอาจมีปฏิสัมพันธ์กับคนไทในแคว้นอัสสัม

ประเทศพม่า

กลุ่มชาติพันธุ์ไท ไทหลวง/ไทใหญ่ ไทชิน ไทลื้อ ไทเหนือ/ไทเมา
ไทคำตี้

กลุ่มชาติพันธุ์มอญ-เขมร ว้า ปลั่ง ปะหล่อง มอญ

เป็นที่น่าสังเกตว่าในประเทศไทย พม่า และอินเดีย มีแต่คนไทสาขา ตะวันตกเฉียงใต้เท่านั้น ส่วนในเวียดนามเหนือและจีนใต้มีคนไททุกสาขารวมทั้งตระกูล ย่อยกะไตด้วย ในประเทศไทย ลาว เวียดนาม กัมพูชา และมาเลเซีย มีกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมรหลายกลุ่ม ส่วนในประเทศจีนซึ่งมีอาณาบริเวณกว้างใหญ่ไพศาลมีเพียง 4-5 กลุ่มเท่านั้น การกระจายของพวกมอญ-เขมรในปัจจุบันสะท้อนให้เห็นว่าในอดีตกาลพวกมอญ-เขมรน่าจะเป็นชนพื้นเมืองกลุ่มใหญ่ในแหลมทองและอินโดจีน และคนไทน่าจะเป็นเพียงชนกลุ่มน้อยมาก่อน การจะตัดสินว่าคนไทดั้งเดิมอยู่ที่ไหน ที่นี้ ที่นั่น หรือที่โน่น และการวิเคราะห์เรื่องปฏิสัมพันธ์ ปะทะสังสรรค์ แลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม คงจะทำได้ไม่ง่ายนัก หากผู้ศึกษาค้นคว้าวิจัยรู้แต่เรื่องของ คนไทฝ่ายเดียว ไม่สนใจที่จะแสวงหาความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ภาษา สังคม และ วัฒนธรรมของพวกมอญ-เขมรซึ่งเป็นชนพื้นเมืองดั้งเดิม และเคยเป็นชนกลุ่มใหญ่ใน แผ่นดินเอเชียตะวันออกเฉียงใต้(Mainland Southeast Asia) มาก่อน เมื่อพูดถึง คนไทหรือชนชาติไท นักวิชาการไทยส่วนใหญ่และคนไทยทั่วไปมักจะนึกถึงแต่ไทยวน หรือไทยล่านนา ลาวหรือไทยอีสาน ไทใหญ่ ไทลื้อ ไทดำ ไทขาวเท่านั้น ดังจะเห็น ได้ในรายงานผลการประเมินสถานภาพไทศึกษาด้านต่างๆ ในชุดโครงการประเมิน สถานภาพไทศึกษาส่วนพวกกลุ่มมอญ-เขมรที่มีกล่าวถึงในรายงานหลายฉบับก็มีแต่ ขอม เขมร มอญ ลัวะ ซ่า เพียง 5 กลุ่ม ถ้าเป็นกลุ่มมอญ-เขมรที่มีบทบาทสำคัญในประวัติ ศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมไทก็จะถูกเรียกว่า "ลัวะ" ส่วนกลุ่มมอญ-เขมรชั้นต่ำ ประเภทข้าทาสแรงงานก็ถูกเรียกรวมๆ ว่า "ซ่า" ซึ่งมีความหมายว่า "ซ่า" หรือ slave นั่นเอง⁵

ผู้เขียนมีความเห็นว่านักวิชาการไทยที่สนใจศึกษาค้นคว้าวิจัยเรื่องเกี่ยวกับ ชนชาติไท ไม่ว่าจะเป็นด้านใด ไม่ว่าจะเป็นสังกัดสำนักใด ก็น่าจะให้ความสนใจเหลือวูด สังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมรบ้าง ท่านอาจจะได้ คำตอบสำหรับประเด็นปัญหาที่ค้างคาอยู่ในใจของท่านก็ได้ ผู้เขียนหวังว่าข้อมูลที่เสนอ ไว้ในรายงานนี้จะ เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่อยู่ในวงการไทศึกษาไม่มากนักน้อย

3. ภาพรวมองค์ความรู้ไทศึกษาด้านต่างๆ

ในการประชุมระดมความคิดเกี่ยวกับการประเมินสถานภาพไทศึกษาครั้งแรกเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2540 ผู้เขียนในฐานะที่ได้รับมอบหมายจากสำนักงาน กองทุนสนับสนุนการวิจัยให้เป็นผู้ประสานงานได้เสนอหัวข้อสำหรับการประเมินสถาน-ภาพ 13 หัวข้อ ดังต่อไปนี้

- ภาษาศาสตร์
- ภาษาและวรรณกรรม
- เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ
- อาหาร พืชสมุนไพร และการรักษาพยาบาลพื้นบ้าน

⁵ คำว่า "ซ่า" ในภาษาไทย จะออกเสียงเป็น ซ่า/kha:21/ในภาษาลาว และ ซ่า/sa:21/ ในภาษาไทดำ ฯลฯ

- ศิลปกรรม ศิลปการแสดง การละเล่นพื้นบ้าน ดนตรี กีฬา
- สถาปัตยกรรม หัตถกรรม และเครื่องมือเครื่องใช้
- ศาสนา คติความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม
- ประวัติศาสตร์และโบราณคดี
- สังคม การเมือง และการปกครอง
- การอพยพย้ายถิ่นและสภาวะแวดล้อมของชุมชน
- เทคโนโลยีพื้นบ้าน
- พันธุกรรม
- ทั่วไปและปลีกย่อยอื่นๆ(Miscellaneous)

อย่างไรก็ตาม ด้วยข้อจำกัดต่างๆ ที่ได้รับรู้จากการประชุมระดมความคิด ทั้ง 4 ครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้อจำกัดในเรื่องนักวิชาการที่ยินดีจะมาร่วมงาน ความสนใจของนักวิชาการแต่ละคน ปริมาณเอกสารที่จะใช้ประเมินสถานภาพ ความเป็นไปได้ในการสืบค้นและรวบรวมเอกสาร ตลอดจนกำหนดเวลาดำเนินการ ฯลฯ ทำให้ต้องจำกัดขอบเขตลงโดยตัดบางหัวข้อออกไป ในที่สุดได้มีการประเมินสถานภาพไทศึกษา 10 ด้าน (11 หัวข้อ) ต่อไปนี้ 6

- การผสมผสานทางชาติพันธุ์และแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม
- คติชาวบ้านและวรรณกรรม
- ความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรม
- สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และหัตถกรรม
- ระบบการเมืองการปกครอง
- ระบบเศรษฐกิจและระบบนิเวศ
- ภาษาและภาษาศาสตร์ (1)
- ภาษาและภาษาศาสตร์ (2)
- โบราณคดี
- ประวัติศาสตร์
- กำเนิดไท

ถึงแม้จะมีข้อกำหนดหลัก(TOR) ให้ผู้ร่วมโครงการทุกคนใช้วิธีการและดำเนินการแนวเดียวกัน มีการประชุมรายงานความก้าวหน้าทุก 3 เดือน รวม 3 ครั้ง มีระบบบริหารจัดการและติดตามงานอย่างเข้มงวด ผลงานสุดท้ายหรือรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ก็ยังคงมีความแตกต่างกันทั้งด้านปริมาณคุณภาพและวิธีนำเสนอเนื้อหา

6 โปรดดูรายละเอียดรายงานผลการประเมินสถานภาพไทศึกษาแต่ละด้านในรายงานฉบับสมบูรณ์หมายเลข 1-11 รายงานฉบับนี้เป็นหมายเลข 12 ในชุดรายงานผลการประเมินสถานภาพไทศึกษา ที่ต้องแบ่ง "ภาษาและภาษาศาสตร์" ออกเป็น 2 โครงการ เพราะมีผลงานศึกษาค้นคว้าวิจัยด้านนี้อยู่เป็นจำนวนมาก และครอบคลุมภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-กะไต หลายกลุ่ม

สรุปผลการประเมินสถานภาพไทศึกษา 10 ด้าน (11 หัวข้อ)

3.1 การผสมผสานทางชาติพันธุ์และแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม (เอกสารประกอบการประชุม หมายเลข 1)

ผู้รับผิดชอบโครงการ อาจารย์ ดร.อนันท์ กาญจนพันธุ์

(ไม่สามารถเสนอสรุปผลการประเมินสถานภาพไทศึกษาด้านนี้ได้ เพราะอาจารย์ ดร.อนันท์ กาญจนพันธุ์ ผู้รับผิดชอบโครงการยังไม่ได้ส่งรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์)

.....

.....

.....

.....

.....

3.2 คติชาวบ้านและวรรณกรรม (เอกสารประกอบการประชุม หมายเลข 2)

ผู้รับผิดชอบโครงการ รองศาสตราจารย์ ดร.ศิราพร ณ ถลาง

ในการประเมินสถานภาพองค์ความรู้คติชาวบ้านและวรรณกรรม ผู้ประเมินได้นำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับคติชนและวรรณกรรมของชนชาติไท 7 กลุ่ม ได้แก่ ไท-อาหม ไทใหญ่-ไทใต้คง ไทลื้อ ไทเขิน ลาว ไทดำ-ไทขาว และจ้วง ที่จำกัดขอบเขตเฉพาะ 7 กลุ่ม เพราะมีเอกสารภาษาไทยและภาษาอังกฤษมากพอที่จะนำมาใช้เป็นข้อมูลประมวล วิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ให้เห็นพัฒนาการและแนวทางการศึกษาวิจัยคติชนและวรรณกรรมของชนชาติไท โดยครอบคลุมเอกสารสิ่งพิมพ์ประเภทการรวบรวม การปริวรรต การศึกษาวิจัย และวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา จากเอกสารสิ่งพิมพ์ที่สำรวจพบและค้นหาได้ สรุปได้ว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับคติชนและวรรณกรรมของไทอาหม ส่วนใหญ่อยู่ในลักษณะเอกสารขั้นต้น เป็นการรวบรวมความรู้เกี่ยวกับไทอาหมภาพรวมกว้างๆ ทั้งด้านประวัติศาสตร์ ความเชื่อ พิธีกรรม ตลอดจนสังคมและวัฒนธรรม ยังไม่มีการศึกษาวิจัยโดยนักวิชาการในวงกว้างในลักษณะวิเคราะห์เจาะลึกมากนัก ส่วนองค์ความรู้เกี่ยวกับนิทานและวรรณกรรมของกลุ่มไทใหญ่ (รวมไทใต้คง ไทเม่า และไทเหนือ)มีน้อย เอกสารขั้นต้นส่วนใหญ่จะเป็นเอกสารเก่า เคยมีการศึกษานิทานและวรรณกรรมไทใหญ่ แต่ได้ขบเซาะขาดช่วงไปนาน มาเริ่มต้นศึกษาวิจัยกันใหม่เมื่อ 4-5 ปีที่ผ่านมา ทั้งนี้เนื่องมาจากกระแสความสนใจเรื่องไทศึกษาในประเทศไทย การศึกษาวิจัยมีความละเอียดลุ่มลึกยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่นในงานวิจัยรุ่นใหม่ได้แบ่งประเภทนิทานตามหลักทางคติชนวิทยาและมีการวิเคราะห์ภาพสังคมวัฒนธรรมที่สะท้อนจากเนื้อหาในนิทานเรื่องเกี่ยวกับนิทาน วรรณกรรม และวัฒนธรรมไทลื้อ ได้รับความสนใจจากนักวิชาการเป็นพักๆ ช่วงทศวรรษที่ 2510-2520 เป็นช่วงที่เกิดกระแสรวบรวมคติชนทั่วประเทศ

ไทย มีงานรวบรวมนิทานไทลื้อที่สำคัญ 2 เล่ม ซึ่งมีการใช้ระเบียบวิธีทางคติชนวิทยา เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยบันทึกนิทานไทลื้อจากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ชาวไทลื้อ และในการนำเสนอได้ให้ข้อมูลบริบททางสังคมเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของชาวไทลื้อประกอบด้วย ส่วนการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับนิทานและวรรณกรรมไทลื้อมีน้อยมาก ส่วนใหญ่มีแต่ตัวบท(text)ที่บันทึกไว้ในสมุดข่อยหรือพับสา มีผู้รวบรวมและปริวรรตจากภาษาไทลื้อเป็นภาษาไทย ได้มีผู้นำบางส่วนของนิทานและวรรณกรรมที่ปริวรรตแล้วมาใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาวิจัยเชิงคติชนวิทยา เชิงวรรณกรรม และเชิงวัฒนธรรม นิทานและวรรณกรรมลาวมีน้อยมาก ด้วยเหตุที่มีข้อจำกัดทางการเมือง บางประการใน สปป.ลาว การเปิดหลักสูตรมหาบัณฑิตไทยคดีศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาสารคามทำให้มีวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับคติชนและวรรณกรรมอีสาน-ลาวจำนวนมาก เป็นเหตุให้การศึกษาวิจัยวรรณกรรมอีสาน-ลาวมีความก้าวหน้าทางวิชาการอย่างมาก กระแสความสนใจเรื่องของชนชาติไทนอกประเทศในช่วงปี 2530-2540 ทำให้มีการศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมไท-ลาวมากยิ่งขึ้น มีการจัดประชุมทางวิชาการหลายครั้ง เพื่อเปิดโอกาสให้นักวิชาการไทยและนักวิชาการลาวที่สนใจศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวรรณกรรมลาวได้มีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนความรู้กัน นอกจากนี้ยังทำให้เกิดมิติของการศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมลาวด้านช้าง วรรณกรรมอีสาน และวรรณกรรมด้านนา ๑ซึ่งเป็นกลุ่มวัฒนธรรม 3 กลุ่มที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดในทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและวรรณกรรม ความรู้เกี่ยวกับคติชนและวรรณกรรมของไทดำ-ไทขาว ที่อยู่ทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศเวียดนามและทางภาคเหนือของประเทศไทยมีน้อยมาก ยังอยู่ในขั้นรวบรวมต้นฉบับเกือบไม่มีการปริวรรตจากที่บันทึกไว้ด้วยอักษรไทดำ-ไทขาวเป็นอักษรไทย นักวิชาการเวียดนามและลาวซึ่งเป็นคนไทดำ-ไทขาวโดยกำเนิดมีน้อย นักวิชาการไทยก็เพิ่งเริ่มสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับคติชนและวรรณกรรมไทดำ-ไทขาวเมื่อไม่นานมานี้ มีการใช้หลักฐานที่เป็นตำนานและนิทานพื้นเมืองของชาติพันธุ์ต่างๆ ประกอบกับหลักฐานอื่นๆ ในการวิเคราะห์ตีความเรื่องการอพยพและการตั้งถิ่นฐานของคนไทดำ-ไทขาว เป็นตัวอย่างการใช้หลักฐานประเภทตำนานและนิทานที่สามารถสะท้อนให้เห็นประวัติศาสตร์ของคนไทดำ-ไทขาว ข้อมูลเกี่ยวกับตำนานของชนชาติจ้วง แฝงอยู่ในงานเขียนที่ให้ภาพรวมเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมของจ้วง นอกจากนี้ก็มีข้อมูลเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านของจ้วงซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ เพลงเกี่ยวกับการผลิต เพลงแห่งจารีตประเพณี เพลงรักโต้ตอบระหว่างหนุ่มสาว และกลอนยาว งานศึกษาค้นคว้าเรื่องคติชนและวรรณกรรมส่วนใหญ่บันทึกไว้เป็นภาษาจ้วงหรือภาษาจีน ยังไม่มีการแปลเป็นภาษาไทย

จากการประเมินสถานภาพการศึกษาวิจัยคติชนและวรรณกรรมไทตามลักษณะของแนวทางและวิธีการที่ใช้ในการศึกษาสามารถแบ่งผลงานออกได้เป็น 4 ประเภท คือ งานรวบรวม งานปริวรรต งานวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา และงานวิจัยวรรณกรรมที่คนไทยรับรู้ร่วมกัน งานรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น เช่น การบันทึกนิทาน เพลง ปริศนาคำทายจากความทรงจำของชาวบ้านไว้เป็นลายลักษณ์อักษรมีความสำคัญเช่นเดียวกับวรรณกรรมลายลักษณ์ซึ่งอยู่ในรูปสมุดข่อย พับสา และใบลาน งานปริวรรตก็มีความสำคัญเช่นกัน เพราะมีนักวิชาการไทยส่วนน้อยที่สามารถอ่านเอกสารที่เขียนเป็นภาษาไทยได้ งาน

ประเพณีรวบรวมและปริวรรตวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับคติชนและวรรณกรรมไทส่วนใหญ่เป็น การศึกษาวรรณกรรมล้านนา(ไทยวน) และวรรณกรรมอีสาน(ลาว) กระแสความสนใจ "ท้องถิ่นนิยม" และหลักสูตรมหาบัณฑิตที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยในกรุงเทพฯ ในภาคเหนือ และภาคอีสาน ทำให้เกิดวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตเป็นจำนวนมาก(รวบรวมได้ประมาณ 100 เล่ม) วิทยานิพนธ์เหล่านี้มีแนวการศึกษา 4 แนวใหญ่ๆ คือ การวิเคราะห์วรรณกรรม แต่ละเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมระหว่างท้องถิ่น การศึกษาเชิงคติชนวิทยา และการศึกษาประเด็นทางสังคมบางประเด็นที่สะท้อนจากวรรณกรรม งานวิจัยประเภท นิทานและวรรณกรรมซึ่งคนไทยหลายกลุ่มรับรู้ร่วมกันเป็นเหตุให้มีการวิจัยที่ต้องออกเก็บ ข้อมูลภาคสนามในประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อการวิเคราะห์เปรียบเทียบ วัตถุประสงค์ในการ ศึกษาวิจัยก็ขยายกว้างขึ้นจากการเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นลักษณะทางวรรณกรรมไปสู่ การเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างคนไทยกลุ่มต่างๆ การติดต่อสัมพันธ์และ การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมในหมู่ชนชาติไท การศึกษาเปรียบเทียบตำนานทำกัน ในหลาย ประเด็น คือ ประเด็นทางวรรณกรรม ประเด็นทางประวัติศาสตร์ ประเด็นทางสังคม และวัฒนธรรม ฯลฯ งานศึกษาวิจัยด้านคติชนและวรรณกรรมไทส่วนใหญ่ทำโดยนักวิชา- การไทย

แนวทางและทิศทางการศึกษาคติชนและวรรณกรรมไทควรมีลักษณะต่างกัน ตามระดับความจำเป็นของกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่ม งานประเพณีรวบรวมข้อมูลมีความ จำเป็นเร่งด่วนสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ไม่มีตัวอักษรใช้เขียนภาษา แต่ยังมีคนเฒ่าคนแก่ ที่สามารถเล่าเรื่องต่างๆ ได้ จึงต้องรีบบันทึกเก็บไว้ ส่วนกลุ่มชนที่มีอักษรใช้เขียน ภาษาและบันทึกนิทานเรื่องเล่าไว้เป็นลายลักษณ์อักษรควรจะมีการปริวรรตจากภาษาไทย เป็นภาษาไทย เพื่อใช้เป็นข้อมูลศึกษาวิจัยและเปรียบเทียบคติชนหรือวรรณกรรมไท งาน ศึกษาวิจัยคติชนและวรรณกรรมไทที่ผ่านมาส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเชิงวรรณคดี ยังขาด การศึกษาในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่มีการผสมผสานผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางประวัติ ศาสตร์ การตั้งถิ่นฐาน ชีวิตความเป็นอยู่ ฯลฯ เข้าไปด้วย เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ ทางวัฒนธรรมระหว่างชนชาติไทยกลุ่มต่างๆ ได้อย่างชัดเจนลึกซึ้ง ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบ ในมุมมองต่างๆ อาทิ เปรียบเทียบอนุภาค(motifs) เช่น อนุภาคน้ำเต้า อนุภาค นาค ฯลฯ เปรียบเทียบสำนวน(versions)ต่างๆ ของคติชนหรือวรรณกรรมเรื่องเดียว กัน เปรียบเทียบข้อมูลทางคติชนหรือวรรณกรรมกับข้อมูลจากสหสาขาวิชา โดยการตั้ง เป็นประเด็นปัญหาและวิจัยเป็นเรื่องๆ ไปตามมุมมองของนักวิชาการต่างสาขาวิชา กัน ชุดโครงการวิจัยคติชนหรือวรรณกรรมชนชาติไทเป็นสิ่งที่ควรทำในอนาคต เพราะสามารถ มีโครงการวิจัยในเครือข่ายได้เป็นจำนวนมาก

3.3 ความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรม (เอกสารประกอบการประชุม หมายเลข 3)

ผู้รับผิดชอบโครงการ ดร. นฤมล ทิพย์ระนันท์

ในการประเมินสถานภาพไทศึกษาเรื่องความเชื่อและพิธีกรรม ผู้วิจัยไม่ได้ รวมงานเขียนเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาพุทธ (เช่น พิธีทำบุญ ทอดกฐิน สวดมหาชาติ ฯลฯ ความเชื่อพระศรีอารีย กบฏผู้มีบุญ มีบุญ พระโพธิสัตว์) และพิธีกรรม

ที่เกี่ยวกับราชสำนัก การจำแนกเอกสารสิ่งพิมพ์เกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรม ได้อิงแบบอย่างการจัดหมวดหมู่ในบรรณานุกรมของชิเกฮารุ ทานาเบ้ (Tanabe 1991) (Shigeharu Tanabe) นักมานุษยวิทยาแห่งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติด้านชาติพันธุ์วิทยา เมืองโอซากา ประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเป็นผู้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องความเชื่อทางศาสนาในประเทศไทยมาเป็นเวลานาน ในบรรณานุกรมทานาเบ้ได้รวบรวมรายชื่อเอกสารไว้ประมาณ 2,700 รายการ และได้กล่าวถึงงานเขียนที่มีเนื้อหาจำเพาะเจาะจงเรื่องความเชื่อและพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท 21 กลุ่ม ได้แก่ ไทยอหัม ไทยคายาง ไทยฟาเก ไทยอ้ายตน ไทยคำตี้ ไทยเหนือ(ไทเมา ไทยยี่ ไทยใต้คง) ไทยใหญ่(ชาน ไทยหลวง เจียว) ไทยชิน ไทยลื้อ ไทยวน(ไทยล้านนา) ไทย(สยาม) ไทยปักข์ใต้ ลาว ไทยอีสาน พวน ไทยแดง ไทยขาว ไทยคำ ผู้ไท ญ้อ จ้วง เพื่อความสะดวกในการประเมินสถานภาพ ผู้วิจัยได้จำแนกเอกสารทั้งหมดที่แสวงหามาได้ออกเป็นหมวดหมู่ตามเนื้อหาของเอกสาร และคัดเลือกเฉพาะเอกสารงานเขียนที่เหมาะสมและมีเอกสารมากเพียงพอที่จะใช้ประเมินสถานภาพของการศึกษาวิจัยเรื่องความเชื่อและพิธีกรรมของคนไทกลุ่มต่างๆ เท่านั้น ต่อจากนั้นได้แบ่งเอกสารงานเขียนออกเป็น 12 ประเภท หรือ 12 หัวข้อ และประเมินสถานภาพของการศึกษาวิจัยในแต่ละหัวข้อตามลำดับดังนี้ ความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ ไป (การบรรยายลักษณะสังคมและวัฒนธรรมกว้างๆ) พิธีกรรมที่มีกำหนดเวลาที่แน่นอน ลัทธิถือผีต่างๆ และพิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง ความเชื่อเรื่องขวัญและพิธีกรรมเกี่ยวกับขวัญ พิธีกรรมที่กำหนดวาระสำคัญในช่วงชีวิต โสยศาสตร์และเวทมนต์คาถา ความเชื่อด้านแพทย์และการรักษาโรคแผนโบราณ ความเชื่อเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยการสร้างและจัดวางผังบ้าน และหมู่บ้าน การสักและนัยยะทางสังคมของการสัก ไทโรศาสตร์การทำนายทายทักและความเชื่อเรื่องโชคลางฤกษ์ยามวันเวลามงคล ข้อห้ามต่างๆ ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับสัตว์ในตำนาน

แนวทางการศึกษาวิจัยที่พบจากการประมวลและวิเคราะห์ตีความเอกสารงานเขียนที่ใช้เป็นข้อมูลแบ่งออกได้เป็น 3 แนวทาง คือ แนวทางที่ 1 ผลงานศึกษาค้นคว้าที่ให้ข้อมูลและความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์โดยไม่ได้นำกรอบความคิดและหรือทฤษฎีใดมาใช้ประกอบการบรรยาย ข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากการศึกษาในแนวนี้อาจแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ ข้อมูลจากการปริวรรตหรือการถ่ายอักษรจากภาษาไทเป็นภาษาไทย ข้อมูลด้านความเชื่อและพิธีกรรมที่จำเพาะหรือหลากหลาย ข้อมูลเชิงชาติพันธุ์วรรณา แนวทางที่ 2 ผลงานศึกษาวิจัยที่มีการวิเคราะห์ข้อมูลจากมุมมองต่างๆ อาทิ จากมุมมองหน้าที่นิยม โครงสร้าง-หน้าที่นิยม ตีความหมายเชิงสัญลักษณ์ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม วัฒนธรรมชุมชน และมุมมองผสม แนวที่ 3 ผลงานศึกษาวิจัยที่มีการวิเคราะห์เปรียบเทียบความเชื่อและพิธีกรรมของคนไทหลายกลุ่ม ทั้งการเปรียบเทียบแบบกว้าง และเปรียบเทียบในแนวชาติพันธุ์วิทยาแบบเจาะลึกเพื่อหาลักษณะร่วมบางประการของชนชาติไท

ผู้ศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมของคนไทแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่ม แต่ละกลุ่มต่างก็มีมุมมองและแสวงหาคำตอบต่างกัน กลุ่มที่ 1 นักสำรวจชาวตะวันตกในสมัยจักรวรรดินิยม เช่น หมอสอนศาสนา นักผจญภัย พ่อค้า นักวิชาการ เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบริษัทเอกชน ได้เดินทางมายังภูมิภาคที่มีคนไทอาศัยอยู่และบันทึก

ความเป็อยู่รวมทั้งให้รายละเอียดต่างๆ ของสังคมวัฒนธรรมไทยอย่างค่อนข้างดูหมิ่นดูแคลนว่าวัฒนธรรมท้องถิ่นมีความล้าหลัง ส่อให้เห็นอคติทางชาติพันธุ์ เป้าหมายการสำรวจของกลุ่มนี้มีใช้เพื่อวิชาการ แต่เพื่อประโยชน์ด้านการเมืองการปกครอง การทหาร การค้าและเศรษฐกิจ ฯลฯ กลุ่มที่ 2 ในช่วงหลังจักรวรรดินิยมได้มีนักวิชาการตะวันตกเข้ามาวิจัยเรื่องสังคมวัฒนธรรมโดยใช้วิธีการที่มีกรอบความคิดและขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยที่เป็นระบบและชัดเจน ตามด้วยนักวิชาการญี่ปุ่นและนักวิชาการไทยซึ่งเป็นลูกศิษย์ของปรมาจารย์ชาวตะวันตก กลุ่มที่ 3 นักวิชาการซึ่งเป็นคนไทย เช่น ไทอาหม ไทใหญ่ ไทดำ ฯลฯ ได้ศึกษาค้นคว้าและบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมของตนเพื่อความภาคภูมิใจและเพื่ออนุรักษ์สมบัติล้ำค่าของเผ่าหรือชนชาติของตน กลุ่มที่ 4 เมื่อประเทศเพื่อนบ้านของไทยซึ่งมีการปกครองแบบสังคมนิยมเริ่มเปิดประเทศ ทำให้นักวิชาการไทยและนักวิชาการชาวต่างชาติได้มีโอกาสดูไปท่องเที่ยวและเก็บข้อมูลภาคสนามในบริเวณที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ไทตั้งถิ่นฐานอยู่ การมีโอกาสดูไปเยือนถิ่นไททำให้เกิดมุมมองหลากหลาย เป็นการขยายวงการศึกษาค้นคว้าวิจัยเรื่องความเชื่อและพิธีกรรมของคนไทให้กว้างขวาง ทำให้เกิดผลงานทั้งประเภทที่เป็นข้อมูลและการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบเพื่อหาความเหมือนหรือคล้ายคลึงของความเชื่อและพิธีกรรมของคนไทกลุ่มต่างๆ มากยิ่งขึ้น

ความเชื่อและพิธีกรรมของกลุ่มไทยวน(ไทยล้านนา) และลาว(ไทยอีสาน) ได้รับความสนใจและมีการศึกษาวิจัยมากที่สุด ทั้งการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานและการวิเคราะห์เพื่อแสวงหาคำตอบ กรอบความคิดที่นิยมใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ตีความคือ กรอบโครงสร้าง-หน้าที่นิยม ที่เน้นบทบาทหน้าที่สำคัญของความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ ในการรักษาเสถียรภาพและความสัมพันธ์ในสังคม กรอบความคิดพลวัตวัฒนธรรมที่มองว่าความเชื่อและพิธีกรรมมีการเปลี่ยนแปลงในแง่ของเป้าหมายและรูปแบบได้รับความนิยมมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงอันรวดเร็วของสังคมและวัฒนธรรมในปัจจุบัน ส่วนการศึกษาเรื่องความเชื่อและพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทอื่นๆ มักจะเป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารเก่าและบันทึกข้อมูลพื้นฐานที่เก็บได้ระหว่างการสำรวจเยี่ยมเยียนคนไทในประเทศเพื่อนบ้าน ถึงแม้ว่าผู้ศึกษาจะไม่ได้ใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีใดมาวิเคราะห์ข้อมูล แต่ข้อมูลเหล่านั้นก็เป็นประโยชน์มากในการศึกษาเปรียบเทียบเพื่อแสวงหาลักษณะร่วมของความเชื่อและพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท "วัฒนธรรมรวม" นี้แสดงให้เห็นวัฒนธรรมอันเก่าแก่ของไทยโบราณ ตัวอย่างเช่น ความเชื่อเรื่องแถน ผีฟ้า ผีบรรพบุรุษ เลื้อเมือง ไฉบ้านใจเมือง ขวัญ และพิธีกรรมในการเปลี่ยนช่วงชีวิต ฯลฯ

การศึกษาเปรียบเทียบแนวประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์แบบเจาะลึกน่าจะทำให้สามารถหาข้อสรุปที่ชัดเจนยิ่งขึ้นเกี่ยวกับลักษณะร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ตัวอย่างเช่น การเปรียบเทียบเรื่องขวัญ ก็มีการวิเคราะห์เจาะลึกลงไปถึงรายละเอียดเกี่ยวกับประเภทของขวัญ ความเชื่อที่เกี่ยวกับขวัญแต่ละประเภทและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ นอกจากการศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อและพิธีกรรมร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทแล้วก็ควรจะมีการขยายการศึกษาเปรียบเทียบในลักษณะเดียวกันไปถึงกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณเดียวกันกับคนไท ตัวอย่างเช่น การสัก ซึ่งไม่ได้นิยมเฉพาะในกลุ่มชาติพันธุ์

ไทเท่านั้น กลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่ใช่ไทก็นิยมสักเช่นเดียวกัน และการตอบโต้วัฒนธรรมกระแสหลักของชุมชน ความเปลี่ยนแปลงด้านความเชื่อและพิธีกรรมอันเป็นผลเนื่องมาจากอุดมการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจระดับชาติ การวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ที่จะสะท้อนให้เห็นลักษณะเฉพาะของสังคมและวัฒนธรรมชนชาติไท ผลกระทบที่เกิดจากการควบคุมการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อท้องถิ่นของรัฐบาลประเทศที่มีการปกครองแบบสังคมนิยม แต่ในขณะเดียวกันความเชื่อและพิธีกรรมพื้นบ้านก็ยังคงได้รับการอนุรักษ์สืบทอดเนื่องจากข้อจำกัดเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสารกับสังคมภายใน ปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นย่อมต่างไปจากความเป็นไปในประเทศที่มีการปกครองแบบทุนนิยมซึ่งอยู่ในกระแสโลกาภิวัตน์

3.4 สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และหัตถกรรม (เอกสารประกอบการประชุม หมายเลข 4)

ผู้รับผิดชอบโครงการ ศาสตราจารย์ อรศิริ ปาณินท์

การประเมินสถานภาพไทยศึกษาสาขาสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และหัตถกรรม คณะผู้วิจัยได้ผนวกการประเมินสถานภาพเรื่องเมืองและชุมชนเข้าไปด้วย ทั้งนี้เพราะการศึกษาเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมจำเป็นต้องศึกษาถึงสภาพแวดล้อมของแหล่งที่ตั้งของสถาปัตยกรรมนั้นๆ ก่อน มิเช่นนั้นการศึกษาเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมจะไม่สมบูรณ์ครบถ้วน แหล่งที่ตั้งของสถาปัตยกรรมอาจเป็นเมือง ชุมชนเมืองหรือชุมชนชนบทก็ได้ จึงต้องศึกษาจากขอบเขตกว้างและค่อยๆ เจาะให้แคบเข้าตามลำดับดังนี้ เมืองและชุมชน(เมืองหรือชนบท)--สถาปัตยกรรม--ศิลปกรรม--หัตถกรรม ทั้ง 4 ส่วนนี้มีความเชื่อมโยงกัน และในเวลาเดียวกันก็เชื่อมโยงกับการดำรงชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในชุมชนนั้น กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีการศึกษาวิจัยในสาขาดังกล่าวข้างต้น จากเอกสารที่ค้นหาได้จำนวน 543 รายการ(สาขาเมืองและชุมชน 150 รายการ สาขาสถาปัตยกรรม 212 รายการ สาขาศิลปกรรม 122 รายการ และสาขาหัตถกรรม 59 รายการ) พบว่าส่วนใหญ่เป็นเรื่องของไทยวน ไทจีน(ไทเขิน) ไทลื้อ(รวมไทยอง) ไทใหญ่ ผู้ไท ลาว ไทดำ พวน ซึ่งอาศัยอยู่ในประเทศไทย ชนชาติจ้วงในประเทศจีน และไทอาหม ไทพ่าเก้ ไทคำตี้ ในแคว้นอัสสัม ประเทศอินเดีย

สาขาเมืองและชุมชน ได้แบ่งรายละเอียดของการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน คือ เมือง การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชนที่มีความสัมพันธ์ของกลุ่มทางกายภาพที่มีองค์ประกอบครบถ้วนทั้งการอยู่อาศัย สังคม เศรษฐกิจ การเมือง และการปกครอง ชุมชนเมือง การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชนที่มีกลไกของสังคมเกี่ยวเนื่องกับเมือง แต่มีการแบ่งย่อยเฉพาะตัว และมีความเป็นศูนย์กลางของกลุ่มย่อย ชุมชนชนบท การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชนในท้องถิ่นที่มีความสำคัญน้อยกว่าชุมชนเมืองในแง่ของความเป็นศูนย์กลาง เป็นชุมชนรอบนอกของชุมชนเมือง เนื้อหาหลักของการศึกษาแบ่งออกเป็น 8 ประเด็น คือ ประวัติการสร้างและการตั้งถิ่นฐาน ระบบนิเวศน์ที่เกี่ยวข้องกับเมืองและชุมชน ลักษณะทางกายภาพและองค์ประกอบ อิทธิพลของความเชื่อต่อลักษณะทางกายภาพ พัฒนาการของเมืองและชุมชน โลกทัศน์และสภาพแวดล้อมทางกายภาพ วัฒนธรรมท้องถิ่นกับเมืองและชุมชน การอนุรักษ์เมืองและชุมชน ในสาขาเมืองและชุมชน มี

การศึกษาเรื่องราวของกลุ่มไทยวน และไทจีน หรือไทล้านนามากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มไท-ลาว ไทลื้อ-ไทยอง ไทใหญ่-และไทอาหม ส่วนจ้วง ไทพ่าเก้ ไทคำตี้ มีการศึกษาวิจัยน้อยมาก และไม่มีการศึกษาเลยสำหรับกลุ่มไทอื่นๆ การศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อและวัฒนธรรมท้องถิ่น วิธีการศึกษาเป็นการเน้นกรณีตัวอย่างของชุมชนและเมืองเป็นหลัก และวิเคราะห์จากกรณีศึกษานั้นๆ ประเด็นคำถามหลัก คือ เมืองและชุมชนนั้นๆ จะคงอยู่ต่อไปได้หรือไม่อย่างไร ด้วยเหตุนี้การศึกษาจึงมักจะลงลึกถึงการอนุรักษ์และการคงอยู่ของเมืองและชุมชน การนำเสนอผลการศึกษาเกี่ยวกับเมืองและชุมชนเมืองส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปของบทความ มีการวิเคราะห์ตีความและสรุปผลอย่างลุ่มลึกพอสมควร นักวิชาการที่สนใจศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเมืองและชุมชนมีทั้งนักวิชาการด้านสถาปัตยกรรมและเมือง นักประวัติศาสตร์ นักโบราณคดี และนักมานุษยวิทยา ซึ่งต่างก็ใช้กรอบความคิดทฤษฎีและมุมมองต่างๆ ตามศาสตร์หรือสาขาของตน อาทิ ทฤษฎีการตั้งถิ่นฐาน กรอบความคิดและทฤษฎีเชิงภูมิศาสตร์ชุมชน ความเชื่อมโยงและให้อิทธิพลระหว่างวัฒนธรรมชุมชนหลักและวัฒนธรรมย่อยข้างเคียง ฯลฯ เมื่อใช้กรอบความคิดของการศึกษาวิจัยของนักวิชาการที่แตกต่างกันเป็นหลัก สามารถแบ่งนักวิชาการออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ นักวิชาการที่ใช้กรอบความคิดในเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นมักจะเป็นนักวิชาการไทยและไท ถ้าเป็นนักวิชาการสายตรงในสาขาสถาปัตยกรรมและชุมชนซึ่งมีทั้งนักวิชาการไทย จีน และยุโรป จะเน้นกรอบความคิดทางด้านกายภาพของชุมชนที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมชุมชน ส่วนนักวิชาการญี่ปุ่น แคนาดา และนักวิชาการยุโรปบางคนจะเน้นกรอบความคิดเชิงพัฒนาและอนุรักษ์

จุดอ่อนของการศึกษาวิจัยในสาขาเมืองและชุมชน คือ ประเด็นของการศึกษาไม่ครบถ้วนตามศาสตร์ของสาขาวิชา ไม่มีการตั้งคำถามหรืออาจจะมีการตั้งคำถามแต่ไม่มีคำตอบ ขาดกรอบการศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างไทในประเทศไทยกับไทนอกประเทศไทย ขาดการศึกษาเชิงพัฒนาและอนุรักษ์ ขาดการศึกษาเชื่อมโยงระหว่างอดีต ปัจจุบัน และอนาคต

ถึงแม้ว่าการศึกษาวิจัยในสาขาเมืองและชุมชนในภาพรวมจะมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในช่วงสี่ทศวรรษที่ผ่านมา แต่ความจำกัดในการศึกษาก็ยังมีอยู่ คือ นักวิชาการไทยที่สนใจศึกษาวิจัยเรื่องเมืองและชุมชนมักจะไม่ใช่ นักวิชาการในสาขาวิชาโดยตรง ถึงแม้วิชาการด้านเมืองและชุมชนจะเป็นศาสตร์ที่ต้องอาศัยความรู้ในลักษณะสหวิทยาการก็ตาม แต่ควรเป็นสหวิทยาการในลักษณะที่นักวิชาการสายตรงเป็นแกนนำในการศึกษาวิจัยโดยประสานงานและร่วมมือกับนักวิชาการในสาขาวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ปรากฏการณ์ที่เกิดในประเทศไทย คือ มีนักวิชาการไทยสายตรงศึกษาวิจัยเรื่องเมืองและชุมชนน้อย เมื่อจะศึกษาวิจัยในเรื่องนี้จึงต้องอาศัยผลงานของนักวิชาการด้านอื่นๆ เป็นหลัก ทำให้ประเด็นในการศึกษาไม่ครบถ้วน ครบคลุม และลึกซึ้งอย่างที่ควรจะเป็น

แนวทางการศึกษาวิจัยในอนาคต คือ สืบราชข้อมูลเกี่ยวกับเมืองและชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทเพิ่มเติมทั้งข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนาม ศึกษาวิจัยในแนววิเคราะห์และเปรียบเทียบ ศึกษาวิจัยเชิงอนุรักษ์และพัฒนา และเป็นการศึกษาวิจัยแบบสหวิทยาการ ในชุดโครงการซึ่งมีนักวิชาการในสาขาเมืองและชุมชนทำงานร่วมกับ

นักวิชาการในสาขาวิชาอื่นๆ อาทิ นักประวัติศาสตร์ โบราณคดี มานุษยวิทยา ศิลปกรรม หัตถกรรม คติชนวิทยา และสถาปัตยกรรม ฯลฯ วิธีการนี้จะทำให้ศึกษาวิจัยได้ครบถ้วนสมบูรณ์ สามารถวิเคราะห์ตีความตอบคำถามได้ชัดเจน รวมถึงการคาดการณ์ในอนาคต

สาขาสถาปัตยกรรม งานศึกษาวิจัยเรื่องสถาปัตยกรรมไทยหรืออาคารแบบไทยที่ปรากฏในเอกสารซึ่งใช้เป็นข้อมูลในการประเมินสถานภาพแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่มใหญ่ๆ คือ วัง (ที่พำนักของเจ้านายรวมทั้งสิ่งก่อสร้างที่เป็นองค์ประกอบของวัง) วัด (ที่พำนักของสงฆ์และประกอบศาสนกิจ พิธีกรรมตามความเชื่อทางศาสนาและประเพณี) บ้าน (ที่อยู่อาศัยและสิ่งก่อสร้างที่เป็นองค์ประกอบของบ้าน เช่น ศาลารับแขก ประตู ฯลฯ) อาคารเปิดเตล็ด (อาคารประเภทอื่น เช่น ร้านค้า ยุ้งฉาง เถงนา ศาลประเภทต่างๆ ฯลฯ) การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมไทย 4 กลุ่มดังกล่าวข้างต้น มีเนื้อหาสาระสำคัญครอบคลุม 5 ด้าน คือ ประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม หรือการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ เน้นการกำหนดแบ่งอย่างงานสถาปัตยกรรมตามสมัยที่สร้างงานสถาปัตยกรรมนั้น ปรัชญา ความเชื่อ คตินิยม เป็นการศึกษาเพื่อค้นหาที่มาของความคิดในการสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรม รูปแบบงานสถาปัตยกรรม เป็นการศึกษาการออกแบบงานสถาปัตยกรรมซึ่งครอบคลุมเรื่องการวางผัง การจัดประโยชน์ใช้สอย ปฏิภูมิและรูปองค์ประกอบ โครงสร้าง วัสดุ วิธีการก่อสร้าง การประดับตกแต่ง ฯลฯ การอนุรักษ์ เป็นการศึกษารายละเอียดของเนื้อหาต่าง ๆ ของงานสถาปัตยกรรมเพื่อประเมินคุณค่าและกำหนดแนวทางการอนุรักษ์ การประยุกต์รูปแบบ เป็นการศึกษารูปแบบงานสถาปัตยกรรมเพื่อเป็นความรู้พื้นฐานสำหรับการนำไปประยุกต์ใช้ในงานออกแบบสถาปัตยกรรมที่สร้างขึ้นใหม่ หรือการศึกษารูปแบบงานสถาปัตยกรรมที่แปรเปลี่ยนไปจากรูปแบบเดิม เอกสารที่สืบค้นได้มีทั้งสิ้น 212 รายการ ซึ่งมากกว่าการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเมืองและชุมชน แนวทางการศึกษาที่สำคัญมี 4 แนวทาง คือ แนวที่ 1 การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ ผู้ศึกษาวิจัยให้ความสนใจกับอาคารที่สร้างขึ้นมานานมาแล้ว แต่ปัจจุบันอาจยังอยู่ในลักษณะสมบูรณ์หรือเหลือเพียงซาก เช่น อาคารประเภทเจดีย์ที่มักก่อสร้างด้วยอิฐ ศิลาลง หรือหิน การศึกษาจึงเน้นเรื่องของอายุ รูปแบบ เพื่อการจัดกลุ่มแบบอย่างหรือช่วงสมัย งานศึกษาแนวนี้ต้องใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีประกอบการวิเคราะห์ แนวที่ 2 การศึกษาแบบเจาะลึกเฉพาะกรณี เนื้อหาของการศึกษาวิจัยครอบคลุมเรื่องรูปแบบทางสถาปัตยกรรมเป็นหลัก มีรายละเอียดด้านประวัติการสร้าง การจัดผัง ปฏิภูมิและรูปทรง วัสดุและวิธีการก่อสร้าง รวมทั้งประดับตกแต่ง รายละเอียดเหล่านี้มีความสำคัญต่อการประเมินคุณค่าด้านสุนทรียภาพ การศึกษาในแนวนี้ให้ความสำคัญในการสำรวจข้อมูลภาคสนาม บันทึกรายละเอียดของอาคารประกอบภาพถ่ายหรือภาพถ่ายเส้น และมีการสังกัดอาคารเพื่อจัดทำแบบทางสถาปัตยกรรมด้วย แนวที่ 3 การศึกษาเชิงเปรียบเทียบใช้วิธีอิงรูปแบบงานสถาปัตยกรรม 2 แบบอย่าง เพื่อวิเคราะห์ความเหมือนและความแตกต่าง วิธีการศึกษาในแนวที่ช่วยให้สามารถแยกแยะและค้นหาลักษณะเฉพาะของสถาปัตยกรรมตามแบบอย่างหรือสกุลช่างได้ชัดเจนขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยให้เห็นลักษณะที่สืบทอดต่อกันมาจากต้นแบบและพัฒนาการที่ทำให้รูปแบบแปรเปลี่ยนไป แนวที่ 4 การศึกษาแนว

บริบทนิยม นักวิชาการที่ศึกษาวิจัยในแนวนี้นี้มีความคิดว่างานสถาปัตยกรรมเป็นองค์ประกอบหนึ่งของสภาพแวดล้อม ไม่สามารถแยกงานสถาปัตยกรรมออกจากสภาพแวดล้อมของกายภาพ เช่น ลานน้ำ ป่า เขา ฯลฯ รวมทั้งบริบททางสังคมและวิถีชีวิตได้ สภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดหรือหล่อรูปแบบของงานสถาปัตยกรรม การศึกษามุ่งให้เห็นภาพรวมมากกว่าการเจาะลึก การกำหนดกรอบความคิดจึงไม่ได้อยู่ที่ตัวอาคาร มุ่งเน้นเรื่องความสอดคล้องกลมกลืนระหว่างวิถีชีวิตผู้คน ธรรมชาติแวดล้อม และสถาปัตยกรรม การศึกษาตามแนวบริบทนิยมนี้มีการพัฒนาจนเป็นแนวทางที่เด่นชัดขึ้นในช่วงหลัง

การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมที่สร้างสรรค์โดยคนไทยกลุ่มต่างๆ มีระดับความลุ่มลึกต่างกัน เอกสารที่เป็นผลงานเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมไทยวน และไทจีน มีจำนวนมากที่สุด การศึกษาส่วนใหญ่จำกัดความสำคัญอยู่ที่สถาปัตยกรรมวัดและบ้านเรือน การศึกษาด้านประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมของเจดีย์ในดินแดนล้านนาคำเนินมาอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลายาวนาน ประเด็นเนื้อหาที่มีการศึกษากันมากคือ รูปแบบทางสถาปัตยกรรม โดยเฉพาะรูปแบบของบ้านเรือน ส่วนรูปแบบงานสถาปัตยกรรมวัด การศึกษาค้นคว้าจำกัดอยู่ในอาคารบางประเภท เช่น อาคารประเภทวิหารของวัดไทยวน ไทใหญ่ ไทลื้อ และไทจีนในล้านนา และอาคารประเภทलिम्หรือโบสถ์ของวัดไทลาวในภาคอีสาน ฯลฯ ผลงานการศึกษารูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอาคารเบ็ดเตล็ดและวังแทบไม่มีเลย การศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับปรัชญา คตินิยม และความเชื่อมีอยู่ไม่มากนัก และจำกัดอยู่เฉพาะคนไทยบางกลุ่ม เช่น ไทยวน และไทจีนในล้านนา ไทลาวในอีสาน ส่วนการศึกษาในประเด็นการอนุรักษ์ การประยุกต์ และการพัฒนารูปแบบงานสถาปัตยกรรมยังอยู่ในระยะเริ่มต้น การศึกษาในประเด็นสุดท้ายนี้มีความสำคัญมากยิ่งขึ้นในปัจจุบัน เพราะรูปแบบงานที่พัฒนาขึ้นภายหลังนั้นล้มเหลวไม่ได้เกิดจากภูมิปัญญาของสกุลช่างไทท้องถิ่น หากแต่เกิดจากอิทธิพลของส่วนกลางทำให้เอกลักษณ์ของงานสถาปัตยกรรมที่เคยมีอยู่เลือนลางไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต คือ ศึกษาสถาปัตยกรรมวัดในภาพรวมให้ครอบคลุมอาคารทุกประเภทที่เป็นองค์ประกอบของวัด มิใช่ศึกษาเจาะลึกแต่ประเภทใดประเภทหนึ่ง เพราะองค์ประกอบเหล่านี้ส่งเสริมซึ่งกันและกัน ศึกษาสถาปัตยกรรมหลัก 3 ประเภท คือ วัด บ้าน อาคารเบ็ดเตล็ด ของชุมชนชาติพันธุ์ไทแต่ละกลุ่มไปพร้อมๆ กัน เพราะเป็นส่วนประกอบของชุมชน ในการศึกษาวิจัยควรกำหนดขอบเขตการศึกษาโดยใช้กลุ่มชาติพันธุ์แทนการกำหนดโดยพื้นที่ เช่น สถาปัตยกรรมแบบล้านนา แบบอีสาน แบบทักษิณ เป็นต้น ทั้งนี้เพราะอาจมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมต่างกัน ถึงแม้จะอาศัยอยู่ในพื้นที่เดียวกันก็ตาม ควรใช้แนวทางการศึกษาหลายแนวร่วมกันเพื่อให้ได้ผลงานที่มีเนื้อหาทั้งกว้างและลึก แต่การศึกษาวิจัยลักษณะนี้จะยากและซับซ้อนกว่าการศึกษาที่เน้นเฉพาะทาง โครงการวิจัยที่น่าจะดำเนินการได้เลย คือ โครงการสำรวจวัดอาคารที่มีคุณค่าด้านสถาปัตยกรรมไท และโครงการศึกษาวิจัยสถาปัตยกรรมชนชาติไทข้ามพรมแดน ซึ่งเป็นการมุ่งศึกษาสถาปัตยกรรมของคนไทยกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น ไทลื้อในประเทศไทย ลาว เวียดนาม จีน และพม่า เป็นต้น

สาขาศิลปกรรม ในการประเมินสถานภาพได้แบ่งผลงานการศึกษาออกเป็น 2 กลุ่ม คือ จิตรกรรม งานเขียนภาพที่เป็น 2 มิติทุกประเภท เช่น ลายรดน้ำ ลายสัก ภาพเขียนบนผาผนังอาคาร ฯลฯ ประติมากรรม งานฝีมือที่เป็น 3 มิติทุกประเภท เช่น รูปแกะสลักไม้ รูปแกะสลักหิน ลายปูนปั้น พระพุทธรูป ฯลฯ เนื้อหาหลักของการศึกษาวิจัยงานศิลปกรรมไทยแบ่งออกได้เป็น 5 ด้าน คือ ประวัติความเป็นมาของงานศิลปกรรม ปรัชญาความเชื่อคตินิยมที่มีอิทธิพลต่อการสร้างงานศิลปกรรม รูปแบบงานศิลปกรรมซึ่งมีลักษณะเฉพาะ การประเมินคุณค่าและรายละเอียดของงานศิลปกรรมเพื่อการอนุรักษ์ และความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับระหว่างงานศิลปกรรมกับองค์ประกอบอื่นๆ เช่น สถานแวดล้อม ฯลฯ การศึกษาวิจัยศิลปกรรมของชนชาติไทยดังกล่าวมาแล้วใช้แนวทางการศึกษา 4 แนวทาง คือ การศึกษาเชิงประวัติ การศึกษาแบบเฉพาะกรณี การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ และการศึกษาแนวบริบทนิยม ผลงานที่ผ่านมาใช้แนวทางการศึกษาเชิงประวัติและแบบเฉพาะกรณีเป็นส่วนใหญ่ การศึกษาเปรียบเทียบและบริบทนิยมมีผลงานอยู่เป็นจำนวนน้อยมาก

ในช่วงระยะเวลาราว 4 ทศวรรษที่ผ่านมา การศึกษาวิจัยงานศิลปกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยมีการพัฒนาการด้านต่างๆ ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน ผลการศึกษามีปริมาณเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ แต่ก็ยังเป็นเพียงผลงานที่เกี่ยวกับศิลปกรรมของกลุ่มไทยวนและไทจีนเท่านั้น ความอุดมลึกของการศึกษางานจิตรกรรมและประติมากรรมก็มีมากขึ้นเช่นกัน

นักวิชาการไทยให้ความสนใจศึกษาค้นคว้าเรื่องลักษณะรูปแบบของงานจิตรกรรมและประติมากรรมเป็นหลัก เนื้อหาด้านประวัติศาสตร์ ปรัชญาความเชื่อ การอนุรักษ์งานศิลปกรรม และเทคนิคการสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมมักจะเป็นประเด็นรองของการศึกษา

ข้อเสนอแนะการวิจัยในอนาคต คือ การศึกษาวิจัยงานศิลปกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยควรพยายามให้มีการศึกษาในแนวเดียวกันครบทุกกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งที่อยู่ในประเทศไทยและนอกประเทศไทย ปัจจุบันมีผลงานการศึกษาอยู่ไม่มากนัก การจับประเด็นมาวิจัยอย่างลุ่มลึกจึงทำได้ยาก เป็นเรื่องเร่งด่วนที่จะต้องแสวงหาความรู้เพิ่มเติมในส่วนที่ขาดตกบกพร่องเพื่อให้เห็นภาพของศิลปกรรมไทยชัดเจนยิ่งขึ้น การศึกษาแบบสหวิทยาการมีความจำเป็นและน่าได้รับการสนับสนุนเป็นพิเศษ เนื่องจากการศึกษาวิจัยงานศิลปกรรมต้องเผชิญกับหลักฐานข้อมูลหลายประเภท ความรู้เพียงแขนงเดียวอาจไม่เพียงพอสำหรับการวิเคราะห์ตีความ การศึกษาวิจัยที่ผ่านมาบางครั้งเกิดความสับสนเพราะใช้พื้นที่เป็นเกณฑ์ในการศึกษา กลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มอาจอาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน และบางกลุ่มก็อาจไม่ใช้คนไท หากไม่แยกให้ชัดเจนว่าศิลปกรรมใดเป็นของกลุ่มชาติพันธุ์จะทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนและสรุปผลผิดได้

สาขาหัตถกรรม ในการประเมินสถานภาพการศึกษาเรื่องหัตถกรรมไทยผู้วิจัยได้แบ่งเอกสารที่ใช้เป็นข้อมูลในการประเมินออกเป็น 5 หมวด คือ เครื่องปั้นดินเผา เครื่องโลหะ เครื่องจักสาน เครื่องไม้ ผ้าและหัตถกรรมที่เกี่ยวข้องกับผ้า ผลงานการศึกษาค้นคว้าด้านหัตถกรรมมีน้อยมากสืบค้นเอกสารสิ่งพิมพ์ได้เพียง 59 รายการ 50 เปอร์เซ็นต์เป็นหนังสือ 20 เปอร์เซ็นต์เป็นวิทยานิพนธ์และรายงาน

ผลการวิจัย ที่เป็นบทความตีพิมพ์ในวารสารมีน้อยมากซึ่งต่างกับผลงานด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมซึ่งผลงานส่วนมากตีพิมพ์ในวารสาร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการเสนอรายงานการค้นคว้าต้องมีภาพประกอบเป็นจำนวนมาก

ประเภทของหัตถกรรมที่มีการศึกษาค้นคว้ากันมากที่สุด คือ ผ้าและหัตถกรรมที่เกี่ยวกับผ้า และมักจะเป็นเรื่องราวของผ้าที่เป็นงานฝีมือของคนไทยในประเทศไทยมากกว่าของคนไทยในประเทศเพื่อนบ้าน ส่วนหัตถกรรมอีก 4 ประเภทมีการศึกษาค้นควำน้อยมากหรือเกือบไม่มีเลย เรื่องผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาวได้รับความสนใจจากนักวิชาการมากที่สุด การศึกษาวิจัยจึงมีการพัฒนามากที่สุดไม่ว่าเป็นปริมาณของเอกสารการศึกษา การวิเคราะห์ตีความ เนื้อหาและความชัดเจนของการตอบประเด็นคำถามต่างๆ แนวความคิดที่ใช้ศึกษาค้นคว้ามีความหลากหลาย ที่นิยมใช้กันคือ แนวความคิดด้านกระบวนการผลิต ประวัติศาสตร์และโบราณคดี แบบแผนสิ่งทอ สุนทรียศาสตร์ ส่วนแนวความคิดด้านหัตถกรรมกับการพัฒนาแรงงาน และแนวความคิดในการเชื่อมโยงงานหัตถกรรมกับมิติทางวัฒนธรรมเป็นแนวความคิดใหม่ที่เพิ่งเริ่มมีการศึกษาวิธีการศึกษาค้นคว้าเรื่องหัตถกรรมใหม่ 4 วิธีการ คือ รวบรวมข้อมูลที่ปรากฏตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจภาคสนาม ศึกษาเปรียบเทียบข้อมูลที่หาได้ ศึกษาเฉพาะกรณีคือตั้งประเด็นคำถามหลักเพื่อวิเคราะห์โดยเลือกแหล่งหัตถกรรมเพียงแหล่งเดียว ประเด็นคำถามหลักที่นักวิชาการพยายามหาคำตอบ คือ ลักษณะงานหัตถกรรมที่ต้องการศึกษาเป็นอย่างไร เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น แต่เนื่องจากหัตถกรรมเกี่ยวเนื่องกับชีวิตประจำวันของคนในสังคมเป็นอย่างมาก จึงยังมີคำถามที่ต้องการคำตอบเพิ่มเติม เช่น หัตถกรรมแต่ละประเภทมีแนวโน้มจะคงอยู่หรือไม่ ควรคงอยู่ในลักษณะใด หากแปรเปลี่ยนจะเป็นรูปแบบใด ฯลฯ นักวิชาการไทยและนักวิชาการตะวันตกมีความสนใจเนื้อหาและมีวิธีการดำเนินการศึกษาวิจัยตามแนวคิดที่ต่างกัน นักวิชาการไทยเน้นแนวคิดทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอันเกี่ยวเนื่องกับการดำรงชีวิต ส่วนนักวิชาการตะวันตกเน้นแนวคิดทางศิลปะ สังคม และวัฒนธรรมที่ผ่านมา นักวิชาการศึกษาวิจัยแต่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับผ้าและเน้นเรื่องผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว น่าจะศึกษาวิจัยหัตถกรรมประเภทอื่น คือ เครื่องปั้นดินเผา เครื่องโลหะ เครื่องจักสาน และเครื่องมือด้วย เพื่อให้เห็นภาพรวมของหัตถกรรมไทยชัดเจนยิ่งขึ้น และพยายามให้ครอบคลุมหัตถกรรมของคนไทยกลุ่มต่างๆ แนวทางการศึกษาวิจัยที่แหล่งทุนควรให้การสนับสนุนตามลำดับความจำเป็นเร่งด่วนน่าจะเป็นการอนุรักษ์คุณค่าของงานหัตถกรรมท้องถิ่น และการศึกษาเชิงเปรียบเทียบ ตามลำดับ หัตถกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตประจำวันเป็นสื่อกลางที่ทำให้เข้าใจภูมิปัญญาของกลุ่มชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งบ่งบอกความเจริญและอารยธรรมที่สืบเนื่องมายาวนานแต่อดีต ในการศึกษาวิจัยควรพิจารณาแหล่งที่ตั้งของหัตถกรรมนั้นตามลำดับความสำคัญก่อนหลังด้วย เพื่อความสมบูรณ์ของการวิเคราะห์และตอบคำถามที่เป็นประเด็นปัญหา นักวิชาการในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกันควรศึกษาวิจัยไปพร้อมๆ กัน

3.5 ระบบการเมืองการปกครอง (เอกสารประกอบการประชุม หมายเลข 5) ผู้รับผิดชอบโครงการ รองศาสตราจารย์ ดร. สุภาวค์ จันทวานิช

ในการประเมินสถานภาพการศึกษาเรื่องระบบการเมืองการปกครอง ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามและพยายามตอบคำถามต่อไปนี้ มีผลงานการศึกษาวิจัยอะไรบ้าง กรอบความคิดและวิธีการศึกษาของนักวิชาการที่แสดงให้เห็นในผลงานเป็นอย่างไร มีการรวบรวมเป็นเครือข่ายของนักวิชาการที่สนใจเรื่องระบบการเมืองการปกครองของชนชาติไทหรือไม่อย่างไร ระบบการเมืองการปกครองของคนไทกลุ่มต่างๆ มีลักษณะร่วมและหรือต่างกันหรือไม่อย่างไร มีข้อมูลใดบ้างที่จะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ระบบการเมืองการปกครองของคนไทแต่ยังขาดการศึกษาค้นคว้าวิจัย เอกสารที่ใช้ในการประเมินสถานภาพได้คัดเลือกก้นกรงมา 78 รายการจากเอกสารที่สืบค้นได้ทั้งหมด นอกจากใช้เอกสารที่เขียนเป็นภาษาและอังกฤษ ยังได้ใช้เอกสารที่เขียนเป็นภาษาฝรั่งเศสและจีนด้วย เอกสาร 78 รายการนี้ได้ถูกจำแนกและจัดเป็นหมวดหมู่ตามเนื้อหาว่าด้วยระบบการเมืองการปกครองของ ไทอาหม ไทใหญ่ ไทลื้อ ลาว และไทดำ-ไทขาว ต่อจากนั้นก็คัดเลือกผลงานที่มีเนื้อหาโดยตรงมาวิเคราะห์โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือก คือ ความสอดคล้องและความเที่ยงตรงต่อการตอบประเด็นปัญหาหลักเชิงเนื้อหา ความหนักแน่นน่าเชื่อถือของกรอบความคิดและวิธีการศึกษา ความลุ่มลึกในการวิเคราะห์ตีความข้อมูลและสาระสำคัญของข้อค้นพบ ด้วยวิธีการนี้สามารถเลือกผลงานการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบการเมืองการปกครองของคนไทได้ 40 รายการ เมื่อวิเคราะห์ผลงานแต่ละชิ้นเสร็จแล้วจึงเปรียบเทียบกรอบความคิด แนวทาง และวิธีการศึกษาของนักวิชาการต่างประเทศ นักวิชาการไทย และนักวิชาการไท ขั้นตอนสุดท้ายคือประเมินกระบวนการทัศน์โดยรวม สังเคราะห์ และพยายามสืบสร้าง(reconstruct) ระบบการเมืองการปกครองไท

จากการประมวลองค์ความรู้ ทำให้ทราบว่าผลงานเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของกลุ่มไทอาหมและไทลื้อมีความครอบคลุม ลุ่มลึก และสมบูรณ์มากกว่ากลุ่มอื่นๆ เมื่อประเมินโดยใช้เกณฑ์ทุกด้านแล้วมีผลงานการศึกษาวิจัยที่อยู่ในระดับดีมาก 6 ชิ้น เป็นผลงานของนักวิชาการชาวต่างประเทศและของนักวิชาการไทยกลุ่มละ 3 ชิ้น ในการศึกษา นักวิชาการตะวันตก นักวิชาการไทย และนักวิชาการไท ใช้กรอบแนวคิดและวิธีการต่างกันออกไป นักวิชาการชาวตะวันตกเป็นกลุ่มบุกเบิก เริ่มศึกษาตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยมีวัตถุประสงค์ทางการเมืองเป็นสำคัญ ด้วยเหตุนี้จึงมีความสนใจเป็นพิเศษในเรื่อง ภูมิศาสตร์ ทรัพยากร กลุ่มอำนาจ ชาติพันธุ์ต่างๆ และปัญหาการเมืองภายใน ใช้วิธีการสำรวจและเก็บข้อมูลในพื้นที่ที่ต้องการศึกษา นักวิชาการไทยมีแรงจูงใจในเรื่องความเป็นพี่น้องร่วมเชื้อสายไทและในเชิงวิชาการ นักค้นคว้ารุ่นเก่านิยมเขียนถึงไทและจดบันทึกการเดินทาง ส่วนนักวิชาการรุ่นใหม่มีความสนใจเป็นสองแนว คือ แนวที่ 1 ศึกษาการเมืองการปกครองของไทยแต่ละกลุ่มเพื่อเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบัน แนวที่ 2 มุ่งวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ของระบบการเมืองการปกครองของรัฐไทกับของรัฐอื่นๆ ส่วนนักวิชาการไทเพิ่งเริ่มต้นตัวศึกษาค้นคว้าเรื่อง

เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองเพื่อความภูมิใจ เน้นการเก็บข้อมูลโดยการรวบรวม เอกสารที่เขียนเป็นภาษาพื้นเมือง จึงทำให้เกิดแหล่งข้อมูลที่สำคัญเพื่อการศึกษาวิจัย ที่ลุ่มลึก จะศึกษาค้นคว้าด้วยวิธีใดก็ตาม นักวิชาการทั้ง 3 กลุ่มก็สามารถช่วยให้ตอบ คำถามหลักได้ว่าระบบการเมืองการปกครองไทมีลักษณะอย่างไร

ผลการประมวล ประเมิน และวิเคราะห์เอกสารผลการศึกษาวิจัยทำให้ ทราบถึงระบบการเมืองการปกครองของไทอาหม ไทใหญ่ ไทลื้อ ลาว และไทดำ- ไทขาว อย่างไรก็ตาม เนื่องจากความไม่สมดุลงและความลักลั่นของเอกสารที่ใช้ เป็นข้อมูล การเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับระบบการเมืองการปกครองของคนไท 5 กลุ่ม จึงทำได้เพียงกำหนดกรอบกว้างๆ เกี่ยวกับรูปแบบการปกครองหรือโครงสร้างการ ปกครองของแต่ละกลุ่มเท่านั้น ส่วนประเด็นที่เป็นรายละเอียดจะแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปริมาณของข้อมูล

ไทอาหม ปกครองดินแดนอัสสัมอยู่ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 17-23 ได้ สถาปนาอาณาจักรของคนขึ้น ปกครองด้วยระบอบกษัตริย์กึ่งระบอบขุนนาง มีระเบียบ แบบแผนการจัดการปกครองที่ชัดเจนแน่นอน กับทั้งมีระบบควบคุมกำลังพลที่รัดกุม มีกฎ ระเบียบของสังคม สิทธิและอำนาจในการจัดการปกครองถูกจำกัดอยู่เฉพาะในบาง กลุ่มตระกูล มีการถ่วงดุลย์อำนาจระหว่างกลุ่มผู้ปกครอง 2 ฝ่าย คือ ระหว่างกษัตริย์ กับขุนนาง และระหว่างมูลนายกับไพร่ เมื่อเทียบกับชนชาติไทอื่นๆ ข้อมูลเรื่องการ ปกครองของไทอาหมมีความชัดเจนค่อนข้างสูง เนื่องจากมีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์ อักษรอาหมสืบต่อกันมาหลายยุคหลายสมัย รายละเอียดที่ยังขาดอยู่คือ เรื่องสิทธิหน้าที่ ที่ชัดเจนและความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนต่างๆ ในโครงสร้าง ในอาณาบริเวณอันเป็น ที่ตั้งหลักแหล่งของชาวไทใหญ่ คือ ภาคเหนือของพม่าซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับดินแดนใน ภาคตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศไทย มีหน่วยการปกครองอิสระในรูปของ "เมือง" อยู่เป็นจำนวนมาก แต่ละเมืองปกครองกันเองอย่างมีอิสระภายใต้โครงสร้างและแบบ แผนการปกครองหลักเดียวกัน ส่วนข้อมูลที่เป็นรายละเอียดต่างๆ ยังขาดอยู่มาก การปกครองของชาวไทลื้อในสิบสองพันนา ก่อนหน้าที่จะถูกรัฐบาลจีนเข้ามามีจัดรูปแบบ การปกครองเป็นระบบการปกครองที่พัฒนาไปถึงระดับที่เป็นอาณาจักรสิบสองพัฒนาใน อดีต เป็นสมาพันธ์รัฐขนาดใหญ่ที่มีสมาชิกถึง 12 เมืองใหญ่ เมืองใหญ่นี้ยังมี เมืองเล็กอยู่ในการปกครองดูแลอีกทอดหนึ่ง ผู้นำของรัฐไทลื้อมีฐานะสูงส่งเป็นเจ้า- แผ่นดิน มีเจ้าอุปราชเป็นผู้ช่วย มีคณะเสนาบดี 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายที่มีหน้าที่ปฏิบัติงาน ใกล้ชิดกับพระเจ้าแผ่นดินและฝ่ายที่ดูแลรับผิดชอบหัวเมืองต่างๆ มีเอกสารเกี่ยวกับการ ปกครองของลาวก่อนสมัยอาณาจักรล้านช้างซึ่งตั้งขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 14 น้อย มาก คำนานขุนบรมมีอิทธิพลด้านความคิดอย่างสูงต่อเอกสารประวัติศาสตร์ชิ้นสำคัญของลาว เป็นวรรณกรรมที่สร้างขึ้นอย่างมีจุดหมายทางการเมือง คำนานขุนบรมให้ ความรู้ว่ากษัตริย์เป็นโอรสแห่งสวรรค์ มากด้วยบุญญาธิการ เกิดขึ้นมาเพื่อปกครอง มนุษย์ จึงเป็นผู้มีสถานภาพสูงสุดในสังคม มีหน้าที่และบทบาทในการปกป้องคุ้มครอง ให้คุณให้โทษ อบรมสั่งสอนศีลธรรมจรรยา ฯลฯ กษัตริย์มีขุนนางเป็นผู้ช่วยในการ

ปกครองและอื่นๆ ส่วนไพร่บ้านไทเมืองเป็นผู้ปฏิบัติตามกษัตริย์และขุนนาง มีหน้าที่ผลิตสิ่งอุปโภคบริโภคและบำรุงศาสนา เมื่อเกิดอาณาจักรล้านช้าง การปกครองจึงซับซ้อนขึ้นเพราะผู้นำของรัฐมีฐานะเป็นเจ้าฟ้า เจ้าฟ้ามียุพราชและขุนนางระดับสูงและระดับรองลดหลั่นกันลงมาช่วยรับผิดชอบดูแลด้านต่างๆ กลุ่มไทคำ-ไทขาว⁷ เคยอยู่ในอาณาจักรสิบสองจุไทยซึ่งคาดว่าตั้งขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 14 ตามตำนานเมืองหม่วยในอาณาจักรสิบสองจุไทย เจ้าเมืองแต่ละคนปกครองรูของตนเอง มีฐานะเท่าเทียมกัน มีบางระยะในประวัติศาสตร์ที่ชาวไทคำ-ไทขาวได้พัฒนารูปแบบการปกครองไปถึงระดับที่มีการรวมศูนย์เมืองทั้งหลายไว้ที่เมืองหลวงและมีผู้ปกครองระดับเจ้าฟ้า

ความรู้เกี่ยวกับระบบการเมืองการปกครองของไทอาหม ไทลื้อ ไทใหญ่ ลาว และไทคำ-ไทขาว ซึ่งเป็นคนไทที่เคยมีอาณาจักรมาก่อน ทำให้สามารถสรุปผลและจัดองค์ความรู้ใหม่ได้ องค์ความรู้ที่สืบสร้างหรือจัดรูปใหม่ประกอบด้วยเรื่องรูปแบบการปกครองโครงสร้างระบบบริหาร ชั้นทางสังคม ระบบศักดินา และวิวัฒนาการของรัฐไทดังนี้

รูปแบบการปกครอง ชนชาติไททั้ง 5 กลุ่มมีการปกครองแบบดั้งเดิมเป็น "บ้าน-เมือง" มาแต่คริสต์ศตวรรษที่ 6 ในลักษณะหลายบ้าน(หมู่บ้าน) รวมกันเป็นเมือง ต่อมากลุ่มไทอาหม ไทใหญ่ ไทลื้อ ลาว ได้พัฒนาการปกครองแบบบ้าน-เมืองขึ้นเป็นอาณาจักรซึ่งปรากฏชัดเจนในคริสต์ศตวรรษที่ 9-13 แต่ละอาณาจักรมีศูนย์กลางการปกครองอยู่ที่เมืองหลวง แต่กลุ่มไทคำ-ไทขาวพัฒนาการปกครองถึงระดับเมืองเท่านั้น

โครงสร้างระบบบริหาร รัฐไททุกรัฐ(ยกเว้นไทคำ-ไทขาว) มีผู้นำรัฐเรียกว่า เจ้าฟ้า(ไทอาหม ไทใหญ่) หรือเจ้าแผ่นดิน(ไทลื้อ) หรือพระยา(ลาว) และมีขุนนางตำแหน่งต่างๆ ลดหลั่นกันลงไปตามลำดับดังนี้ กษัตริย์ ขุนนางที่เป็นเจ้า และข้าราชการที่เป็นสามัญชน มีการจัดระบบให้กลุ่มผู้ปกครองรัฐแต่ละระดับมีการคานดุลย์อำนาจกัน

ชั้นทางสังคม แบ่งออกเป็น 2 ชั้นใหญ่ คือ ผู้ปกครอง(มีตำแหน่งเป็นขุน ท้าว พระยา พญา เจ้า ฯลฯ) และผู้ถูกปกครองซึ่งเรียกว่า ไทเมือง(ไพร่ในการปกครองระดับเมือง) ในระดับอาณาจักรชนชั้นผู้ปกครองเป็นผู้ได้รับสิทธิพิเศษต่างๆ ส่วนชนชั้นผู้ถูกปกครองมีหน้าที่เป็นผู้ผลิต ในแต่ละกลุ่มจะมีอีกชนชั้นหนึ่งเรียกว่า ข้า(ซา/สา) หรือซ้อย หรือปัว หรือปาว เป็นทาสรับใช้ พวกนี้มักจะเป็นชนเผ่าดั้งเดิมหลายหลากเผ่าพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมร

ระบบศักดินาและการจัดการเรื่องที่ดิน มีระบบศักดินาแบบดั้งเดิมเป็นแนวทางในการจัดสรรทรัพยากรที่ดินและกำหนดสิทธิอำนาจหน้าที่ของคนในสังคม

⁷ ในงานวิจัยเกี่ยวกับระบบการเมืองการปกครองของไท ผู้วิจัยได้รวมไทแดง ไทเมืองหาวค ไทเมืองเต็ก ไทย้อ ไว้ภายใต้กลุ่มไทคำ-ไทขาวด้วย ทั้งนี้เพราะถือว่าเป็นกลุ่มที่บรรพบุรุษเคยอยู่ในอาณาจักรสิบสองจุไทย

ผู้นำรัฐเป็นเจ้าของที่ดินทั้งหมด มีการจัดสรรให้ข้าราชการได้รับศักดินาเพื่อทำประโยชน์ในที่ดินลดหลั่นกันไปตามตำแหน่งและมีการจัดสรรที่ดินส่วนหนึ่งให้เป็นของกลางเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและเพื่อผู้ด้อยโอกาส ประชาชนต้องช่วยกันออกแรงผลิต มีนักวิชาการบางคนเรียกระบบนี้ว่า "ระบบคอมมิวนิสต์แบบศักดินา"

การก่อรูปของรัฐ ประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 6-7 เริ่มมีรัฐไทเกิดขึ้น แต่รูปแบบการปกครองยังไม่ชัดเจนเพราะขาดข้อมูล เป็นการเลื่อนสถานะจากผู้นำชุมชนระดับเมืองและขยายอำนาจจนเป็นอาณาจักร ต่อมารัฐเหล่านี้ได้เสื่อมสลายไปกลับเป็นเมืองตามเดิม และเกิดรัฐไทขึ้นขึ้นแทนที่เป็นอาณาจักรชัดเจนในคริสต์ศตวรรษที่ 13 ได้แก่ อาณาจักรอาหม(ไทอาหม) อาณาจักรมาวหลวง(ไทใหญ่) อาณาจักรสิบสองพันนา(ไทลื้อ) และอาณาจักรล้านช้าง(ลาว) และค่อยๆ ส่มสลายไปในราวปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ในยุคล่าอาณานิคม ส่วนอาณาจักรสิบสองจุไท(ไทดำ-ไทขาว) เป็นการรวมกลุ่มของเมืองหรือจุจำนวน 12-16 แห่งเข้าด้วยกันในรูปของสหพันธรัฐ ไม่มีผู้นำเป็นกษัตริย์ และไม่มีเมืองใดที่ถูกยกขึ้นเป็นเมืองหลวง

โจทย์วิจัยใหม่เพื่อการค้นคว้าในอนาคตควรเป็นเรื่องระบบกฎหมายระบบการปกครองของกลุ่มชาติพันธุ์พื้นเมืองดั้งเดิมที่มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ไท ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและเมืองกับศูนย์กลางอำนาจการปกครอง กำหนดระยะเวลาที่แน่นอนในประวัติศาสตร์พัฒนาการของรัฐไท การบริหารจัดการที่ดินส่วนกลางเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมและผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น นอกจากนี้ผู้วิจัยได้เสนอแนะกลยุทธ์การสนับสนุนการวิจัยคือ สร้างเครือข่ายการวิจัยเรื่องไทให้เข้มแข็งขึ้น เน้นการวิจัยที่มีกรอบความคิดและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างชัดเจน เผยแพร่ข้อค้นพบสำคัญเกี่ยวกับระบบการปกครองของชนชาติไทให้หน่วยงานอื่น เช่น กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการต่างประเทศ ฯลฯ ได้ใช้ประโยชน์

3.6 ระบบเศรษฐกิจและระบบนิเวศ(เอกสารประกอบการประชุม หมายเลข 6)

ผู้รับผิดชอบโครงการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จาริต ดิงศภัทิย์

(ดร. จาริต ยังไม่ได้ส่งรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ จึงไม่สามารถสรุปผล
การประเมินเรื่องระบบเศรษฐกิจและนิเวศของชนชาติไทได้).....
.....
.....
.....
.....
.....

3.7 ภาษาและภาษาศาสตร์ (1) (เอกสารประกอบการประชุม หมายเลข 7) ผู้รับผิดชอบโครงการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมพงษ์ วิทย์ศักดิ์พันธุ์

(ดร. สมพงษ์ยังไม่ได้ส่งรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ จึงไม่สามารถสรุปผลการประเมินสถานภาพด้านภาษาและภาษาศาสตร์ (1) ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการกระจายของภาษาไทย-กะไดและการทำแผนที่ พจนานุกรมและรายการคำศัพท์ แบบเรียนและคู่มือการเรียนภาษา ภาษาและวัฒนธรรม การศึกษาแนวนิรุกติศาสตร์ การศึกษาแนวภาษาศาสตร์เปรียบเทียบและเชิงประวัติ ประวัติและพัฒนาการของอักษรไท)

3.8 ภาษาศาสตร์ (2) (เอกสารประกอบการประชุม หมายเลข 8) ผู้รับผิดชอบโครงการ รองศาสตราจารย์ ดร. นันทนา วัฒนเกียรติ

เนื้อหาและขอบเขตการประเมินสถานภาพครอบคลุมผลการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภาษาศาสตร์ภาษาตระกูลไท-กะได 5 หัวข้อ คือ เสียง(สัทศาสตร์และสัทวิทยา) คำและประโยค(ระบบหน่วยคำและวากยสัมพันธ์) ความหมาย(อรรถศาสตร์ ภาษาในบริบททางสังคมและวัฒนธรรม-ภาษากับการสื่อสาร เมื่อสืบค้นข้อมูลและรวบรวมข้อมูลเอกสารผลการศึกษาก็ได้เรียบเรียงแล้ว ผู้วิจัยได้จำแนกเอกสารในแต่ละหัวข้อออกเป็นหมวดหมู่ดังนี้ เสียง การศึกษาระบบเสียงที่เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาภาษาทั้งระบบ การศึกษาระบบเสียงโดยเฉพาะ การศึกษาสัทลักษณะของเสียงเฉพาะเรื่อง (เช่น พยัญชนะ หรือสระ หรือวรรณยุกต์ ฯลฯ) การศึกษาเปรียบเทียบระบบเสียงของภาษาใดภาษาหนึ่งที่พูดในคนละท้องถิ่นกัน การแบ่งสาขาและสาขาย่อยของภาษาโดยใช้วรรณยุกต์เป็นเกณฑ์ การศึกษาเปรียบเทียบเสียงในภาษาปัจจุบันเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มภาษาหรือสืบสร้างเสียงในภาษาดั้งเดิม คำและประโยค การศึกษาระบบไวยากรณ์ทั้งระบบ การศึกษาลักษณะเฉพาะบางประการในระดับคำหรือประโยค ความหมาย การศึกษาความหมายของคำหรือความหมายของระดับคำ การศึกษาความหมายที่เป็นลักษณะเฉพาะในบางภาษา(เช่น สำนวน ลักษณะนาม) การศึกษาความหมายที่สัมพันธ์กับเรื่องเสียง ความหมายกับวัฒนธรรม ฯลฯ ภาษาในบริบททางสังคมและวัฒนธรรม-ภาษากับการสื่อสาร การศึกษาเกี่ยวกับการใช้ภาษา การศึกษาเรื่องภาษาและวัฒนธรรม และการศึกษาเรื่องการแปรของภาษาตามปัจจัยสังคม

ผลการประมวลผลงานชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการศึกษารวบรวมเกี่ยวกับเสียงและระบบเสียงในภาษาไทยมีมากที่สุด(47 ภาษา) ตามด้วยการศึกษาด้านคำและ

ประโยค(23 ภาษา) ภาษาในบริบทสังคมวัฒนธรรมและเพื่อการสื่อสาร(15 ภาษา) และด้านความหมาย(11 ภาษา) มีการศึกษาวิจัยภาษาไทยสาขาตะวันตกเฉียงใต้มากที่สุดในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านเสียงและระบบเสียง เสียง นักภาษาศาสตร์ชาวตะวันตกและตะวันออกศึกษาวิจัยเรื่องเสียงและระบบเสียงในภาษาไทย-กะไดโดยใช้แนวทาง วิธีการ กรอบความคิดและทฤษฎีอย่างเดียวกัน⁸ ไม่มีข้อแตกต่างที่เป็นเอกลักษณ์เด่นของกลุ่ม นอกจากว่านักภาษาศาสตร์ชาวตะวันตกมีแนวโน้มจะเลือกประเด็นปัญหามาศึกษาและมีการวิเคราะห์ตีความที่ลุ่มลึกกว่านักภาษาศาสตร์ชาวตะวันออกซึ่งมักจะนิยมแนวบรรยายและพรรณนา(descriptive) และใช้เครื่องมือวิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพของเสียงในภาษาน้อยกว่า ผลงานที่เป็นวิทยานิพนธ์ที่เขียนโดยนิสิตนักศึกษาไทยส่วนใหญ่จะเป็นการวิเคราะห์หาหน่วยเสียงตามทฤษฎีหน่วยเสียง(Phonemics) และนำเสนอออกมาในรูปแบบเดียวกัน ไม่ค่อยมีลักษณะแปลกใหม่เชิงสร้างสรรค์ มักจะติกรอบตนเองให้ศึกษาเฉพาะประเด็นที่คนอื่นเคยศึกษามาก่อนแล้วเพียงแต่ใช้ข้อมูลที่เป็นภาษาต่างออกไปเท่านั้น หรือไม่ก็ศึกษาในแนวกว้างจึงขาดความลุ่มลึก นักภาษาศาสตร์ไทยนิยมศึกษาภาษาไทยสาขาตะวันตกเฉียงใต้ที่พูดในประเทศไทย นักภาษาศาสตร์จีนศึกษาภาษาในสาขาไท ก่า-ส่วย กะได และกลุ่มภาษาที่ยังไม่มีข้อมูลยืนยันแน่ชัดว่าพูดในประเทศจีน ผู้บุกเบิกและยังคงศึกษาวิจัยภาษาตระกูลไท-กะไดอย่างกว้างขวางและลุ่มลึกเป็นนักภาษาศาสตร์ชาวตะวันตก ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวิจัยเรื่องเสียงในอนาคตคือ กรอบความคิดทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาควรศึกษาเสียงด้านกลศาสตร์(Acoustic Phonetics) และโสตศาสตร์(Auditory phonetics) ให้มากขึ้น ในการวิเคราะห์ระเบียบเสียงควรใช้ทฤษฎีอื่นๆ บ้าง อาทิ Prosodic Analysis, Generative Phonology และ Auto-segmental Phonology ฯลฯ ภาษาที่ยังไม่มีผลงานการค้นคว้าวิจัยซึ่งควรศึกษาส่วนใหญ่มักจะเป็นภาษาตระกูลไท-กะไดที่พูดในประเทศเพื่อนบ้านซึ่งมีการปกครองแบบ

⁸ วิชาภาษาศาสตร์ (Linguistics) หรือวิทยาศาสตร์ทางภาษา(linguistic science) มีการรอบความคิด ทฤษฎี และวิธีการศึกษาที่เป็นสากลหลายแนว นักภาษาศาสตร์ทุกชาติทุกภาษาต้องใช้แนวคิดทฤษฎีและวิธีการที่เป็นมาตรฐานสากลเดียวกันในการวิเคราะห์ตีความข้อมูลภาษาด้านต่างๆ และหรือพิสูจน์สมมติฐานบางประการ ไม่มีสิ่งที่เรียกว่า "เป็นจารีตแบบไทยๆ" การพิสูจน์สมมติฐานและเสนอข้อโต้แย้งจะต้องอิงแนวคิดของทฤษฎีแบบใดแบบหนึ่ง จะต้องดำเนินการหรือเสนอความคิดเห็นโดยมีการยอมรับโน้มน้าวรองรับ มิใช่อยากจะเสนอความคิดเห็นอะไรก็เสนอได้ตามใจชอบ จะสรุปข้อค้นพบได้ก็ต่อเมื่อมีหลักฐานซึ่งเป็นข้อมูลภาษามากเพียงพอและน่าเชื่อถือ สาขาวิชาภาษาศาสตร์แบ่งออกเป็นสาขาย่อยและแขนงอีกมากมาย คนทั่วไปมักสับสนและไม่แยกระหว่าง "ภาษา" กับ "ภาษาศาสตร์" วิชาภาษาศาสตร์ในฐานะที่เป็นศาสตร์ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มรูปแบบ เมื่อปลายสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ในประเทศไทยเริ่มมีการเปิดสอนเต็มหลักสูตรเมื่อประมาณ 25 ปีมาแล้วเอง ในการศึกษาวิจัยนักภาษาศาสตร์เน้นการวิเคราะห์ภาษาที่ผู้พูดยังมีชีวิตอยู่ เพราะสามารถเก็บข้อมูลภาษาพูดที่ใช้ในชีวิตประจำวันได้ การเก็บข้อมูลภาษาเขียนจากเอกสารมาวิเคราะห์ก็ทำได้เช่นกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแต่ละแขนงของวิชาภาษาศาสตร์

สังคมนิยม การเดินทางเข้าไปทำภาคสนามไม่ได้เปิดเสรีจึงยากแก่การศึกษาค้นคว้าวิจัย ส่วนหัวข้อการวิจัยที่ควรทำ คือ การวิเคราะห์เสียงซ้อนหรือหน่วยเสียงพิเศษ (suprasegmental features) เช่น วรรณยุกต์(tones) จังหวะในการพูด (speech rhythm) ทำนองเสียง(intonation) ฯลฯ นอกจากนี้ยังควรศึกษาลักษณะความแตกต่างของเสียงในภาษาอันเนื่องมาจากปัจจัยทางสังคม เช่น เพศ อายุ ถิ่นที่อยู่ ระดับการศึกษา สถานะทางเศรษฐกิจ ฯลฯ เพราะธรรมชาติของภาษานั้นไม่หยุดนิ่ง มีการแปรและเปลี่ยนแปลง ความสัมพันธ์ระหว่างพยางค์ระดับ กับระดับเสียงสูงต่ำซึ่งวิวัฒนาการมาเป็นวรรณยุกต์ในภาษามีเสียงวรรณยุกต์(tone language) ก็เป็นประเด็นที่น่าศึกษาวิจัย การศึกษาเปรียบเทียบเสียงเพื่อหาเกณฑ์ในการจำแนกสาขาย่อยและกลุ่มภาษาให้ละเอียดมากขึ้นอีกก็เป็นความจำเป็นเร่งด่วน

คำและประโยค การศึกษาเรื่องระบบหน่วยคำและวากยสัมพันธ์ในภาษาไทยส่วนใหญ่ใช้แนวคิดทฤษฎีไวยากรณ์โครงสร้าง(Structural Grammar) ซึ่งมุ่งวิเคราะห์รูปภาษาที่ปรากฏ ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาซึ่งพูดภาษาไทนั้นๆ เป็นภาษาแม่ อาจเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษา(เพศหญิงหรือเพศชาย) 1 คน หรือมากกว่า 1 คน เกณฑ์การคัดเลือกผู้บอกภาษาเป็นไปตามเกณฑ์การวิจัยภาษาศาสตร์ภาคสนาม มีงานศึกษาบางชิ้นเท่านั้นที่ใช้ข้อมูลภาษาจากเอกสารสิ่งพิมพ์ เช่น นิทานพื้นบ้าน เพลงพื้นบ้าน พจนานุกรม ฯลฯ ในการนำเสนอผลการศึกษามีทั้งแบบบรรยายลักษณะเด่นทางวากยสัมพันธ์(syntax)ของภาษาใดภาษาหนึ่ง และศึกษาเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของคำ วลี หรือประโยคในภาษาดั้งแต่ 2 ภาษาขึ้นไป ประเด็นที่นิยมศึกษาอาจเป็นระบบไวยากรณ์ที่เป็นภาพรวมของทั้งระบบ เช่น ระบบคำ(ประเภทของหน่วยคำ โครงสร้างคำ การสร้างคำ หมวดคำ) วลีและประโยค(ประเภทของวลี การเรียงคำในวลี การเรียงคำในประโยค รูปประโยค ชนิดของประโยค ฯลฯ) นอกจากศึกษาระบบที่เป็นภาพรวมแล้ว ยังศึกษาลักษณะเฉพาะบางประการของภาษา อาทิ คำลักษณนาม คำซ้ำ คำซ้อน คำประสม คำลงท้าย การจำแนกคำ โครงสร้างกริยาเสียง ส่วนประกอบ ประเภทเสริมประโยค ส่วนเสริมท้าย คำกริยาและคุณศัพท์ คำขยายกริยา ฯลฯ ผลงานส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเพื่อให้เห็นลักษณะทางไวยากรณ์ทั่วไปของภาษาเป็นงานวิจัยขั้นพื้นฐาน ใช้แนวคิดทฤษฎีค่อนข้างตรงไปตรงมา จะยึดกรอบที่ใช้เป็นแนวคิดอย่างเคร่งครัด งานที่มีการนำทฤษฎีหลายทฤษฎีมาบูรณาการใช้ร่วมกันมีน้อยมากกล่าวได้ว่าเป็นการศึกษาแนวกว้าง ไม่มีความลุ่มลึก เน้นการพรรณนา

การศึกษาในระดับคำและประโยคในภาษากลุ่มไทโดยเฉพาะอย่างยิ่งไทตะวันตกเฉียงใต้พบมากที่สุด กลุ่มกะโตรองลงมา ส่วนอีก 2 กลุ่มที่เหลือเกือบไม่มีการศึกษาวิจัยเลย ในประเทศไทยมีการศึกษาด้านคำและประโยคในภาษาไทยวน (ไทยถิ่นเหนือหรือคำเมือง) กับภาษาลาวถิ่นต่างๆ มากที่สุด นักภาษาศาสตร์ไทยนิยมใช้ทฤษฎีไวยากรณ์โครงสร้างเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ ส่วนนักภาษาศาสตร์ต่างชาติใช้ทฤษฎีและแนวคิดของไวยากรณ์แทกเมมิกส์(Tagmemics) มีการใช้ทฤษฎี

ไวยากรณ์การกและทฤษฎีอรรถศาสตร์เพิ่มพูนบ้าง ข้อมูลการศึกษาเรื่องคำและประโยคยังมีน้อยเมื่อเทียบกับการศึกษาเรื่องเสียง เอกสารที่สืบค้นได้มีประมาณ 70 ชิ้น เท่านั้น ด้วยเหตุนี้จึงขาดความรู้พื้นฐานที่จะช่วยให้เห็นประเด็นปัญหานั้นมาตั้งเป็น โจทย์วิจัยหรือเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยที่ลุ่มลึก นักภาษาศาสตร์ชาวตะวันตกไม่ค่อยสนใจศึกษาเรื่องคำและประโยคในภาษาไทย-กะได อาจเป็นเพราะต้องเก็บข้อมูลภาคสนามโดยใช้เวลานานและเข้าไปถึงแหล่งข้อมูลได้ยาก นอกจากภาษาไทย-กะได ที่จะต้องเก็บข้อมูลแล้ว ผู้ที่จะเก็บข้อมูลภาคสนามต้องรู้ภาษาประจำชาติ(national language) ของประเทศที่จะไปเก็บข้อมูลด้วย ผลงานส่วนใหญ่ที่ผลิตในประเทศไทย เป็นวิทยานิพนธ์

หัวข้อและโจทย์วิจัยตามลำดับความจำเป็นเร่งด่วน ได้แก่ ศึกษาภาษาที่ไม่เคยมีใครศึกษามาก่อนทั้งระบบ เพื่อให้ทราบข้อมูลพื้นฐานสำหรับการศึกษาเชิงลุ่มลึกต่อไป ศึกษาลักษณะบางประการที่เป็นลักษณะเด่นของภาษาตระกูลไท-กะได อาทิ คำประสม คำซ้ำ-คำซ้อน ลักษณะนาม การเรียงคำ กริยาเรียง/กริยาต่อเนื่อง การณ์-ลักษณะ หน่วยเสริมท้าย ฯลฯ ศึกษาในระดับข้อความ(discourse) ซึ่งเป็นการพิจารณาภาษาในสถานการณ์ที่มีการใช้ภาษาจริงในระดับสูงกว่าประโยค เช่น การละ (ellipsis) การใช้รูปแทน(zero-form) การอ้างอิง(reference) ศึกษาเปรียบเทียบภาษาในสาขาเดียวกันในระดับคำและประโยคโดยใช้วิธีการทางภาษาศาสตร์เปรียบเทียบเพื่อสืบสร้างลักษณะดั้งเดิม หรือเปรียบเทียบเพื่อการจัดประเภทตามลักษณะภาษา(typology) หรือการหาลักษณะอันเป็นสากลของภาษา

ความหมาย งานส่วนใหญ่เป็นการศึกษาโดยใช้ทฤษฎีภาษาศาสตร์โครงสร้าง อธิบายความหมายตามโครงสร้างหรือรูปแบบที่ปรากฏ มีการนำเสนอแนวพรรณนามากกว่า การพิสูจน์ข้อสมมติฐาน ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์มักจะเก็บจากเอกสารสิ่งพิมพ์ประเภทพจนานุกรม รายการคำซึ่งเป็นภาคผนวกในวิทยานิพนธ์ ฯลฯ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความหมายของการใช้คำจำแนกตามอายุของผู้บอกภาษาพอมิบ้าง มีการศึกษาความหมายในระดับคำมาก เช่น ความหมายของคำซ้ำโดยวิเคราะห์ความหมายจากรูปแบบหรือโครงสร้างเป็นเกณฑ์ หน้าที่ทางไวยากรณ์และรูปแบบของการสร้างคำ ความหมายของสำนวน ความหมายของลักษณนาม ความสัมพันธ์ของคำศัพท์ในภาษาเดียวกัน แต่พูดต่างถิ่นกัน ความสัมพันธ์ระหว่างความหมายกับเสียง ความหมายกับชาติพันธุ์ ความหมายกับวัฒนธรรม จัดหมวดคำทางไวยากรณ์ โดยอาศัยความหมายเป็นเกณฑ์ การแปรความหมายของการใช้คำที่สัมพันธ์กับปัจจัยต่างๆ ทางสังคม การศึกษาส่วนใหญ่เป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นการอธิบายภาษาในลักษณะทั่วไป เป็นงานวิจัยที่ปูพื้นฐานในแนวกว้าง ประเด็นที่น่าสนใจมักเป็นประเด็นเดิมหรือหัวข้อเดิม ต่างกันที่ข้อมูลซึ่งเป็นคนละภาษา ขาดความหลากหลายของมุมมอง เกิดความซ้ำซ้อนไม่มีข้อค้นพบใหม่ ควรศึกษาเรื่องของความหมายในภาษาไทยสาขาอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ผู้พูดเป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศเพื่อนบ้าน

ประเด็นการวิจัยที่เสนอแนะตามลำดับความจำเป็นเร่งด่วน คือ ความหมายของถ้อยคำสำนวนในภาษาไทยกลุ่มต่างๆ เพราะการใช้ถ้อยคำสำนวนในภาษาเป็นส่วนที่เปลี่ยนแปลงง่าย ทั้งนี้เนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและการแพร่ขยายของวัฒนธรรม ความหมายของศัพท์ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของความหมายที่สัมพันธ์กับการใช้ศัพท์ การศึกษาเรื่องความหมายในแนวภาษาศาสตร์เปรียบเทียบและเชิงประวัติซึ่งจะทำให้เห็นความสัมพันธ์ทางเชื้อสายของภาษา

ภาษาในบริบทสังคมและวัฒนธรรม-ภาษากับการสื่อสาร งานศึกษาวิจัยที่ค้นหาได้มีความหลากหลาย งานหลายชิ้นเป็นการศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้ภาษาของคนในชุมชน และเป็นการแสดงแนวคิดที่ว่าในภาวะหลายภาษา ผู้พูดต้องเลือกภาษาพูดให้เหมาะสมกับผู้พูดโดยพิจารณาปัจจัยต่างๆ ทางด้านสังคม มีการศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อภาษาถิ่นของตนและภาษาถิ่นอื่นๆ มีการศึกษาภาษาในฐานะที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพทางสังคม โลกทัศน์ และวัฒนธรรมของชุมชนที่พูดภาษานั้น การศึกษาเกี่ยวกับการใช้ภาษา ได้แก่ การใช้คำสรรพนาม คำเรียกญาติ การใช้ภาษาในสังคมหลายหลากภาษาซึ่งทำให้เกิดสภาวะ "การสับเปลี่ยนภาษา" และทัศนคติของคนในชุมชนต่อภาษา ฯลฯ การศึกษาเรื่องความเกี่ยวข้องของภาษาและวัฒนธรรม ได้แก่ ชื่อหมู่บ้านและตำบลที่มีความหมายสะท้อนให้เห็นสภาพแวดล้อมและความเชื่อของชุมชน คำเรียกสีและการรับรู้สีของคนไทย การวิเคราะห์วัฒนธรรมจากภาษาในมโนทัศน์และภาคปฏิบัติ การนับวันและปีแบบดั้งเดิมของคนไทยบางกลุ่ม ฯลฯ การศึกษาการแปรของภาษาตามปัจจัยทางสังคมทั้งด้านเสียงและคำ เป็นต้น วิธีการศึกษาภาษาในบริบทสังคมและวัฒนธรรมมักจะต้องเก็บข้อมูลภาคสนามและใช้ผู้บอกภาษาจำนวนมาก มีการตั้งประเด็นคำถามและสมมติฐานการวิจัยอย่างละเอียด และเสนอผลโดยใช้สถิติและแผนภูมิรูปแบบต่างๆ ประกอบ เมื่อเทียบกับการศึกษาเรื่องเสียงและคำ อาจกล่าวได้ว่ามีผลงานวิจัยด้านภาษากับสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยน้อยมาก เอกสารภาษาไทยและอังกฤษ (ทั้งที่เขียนโดยนักภาษาศาสตร์ไทยและนักภาษาศาสตร์ชาวตะวันตก) สามารถค้นหาได้เพียง 39 ชิ้น งานที่พบส่วนใหญ่เป็นเรื่องของภาษาไทยที่พูดในประเทศไทย คือ ภาษาลาว(ไทยถิ่นอีสาน) ไทยวน(ไทยถิ่นเหนือ) ผู้ไท พวน ไทลื้อ แสก ส่วนภาษาไทยนอกประเทศไทยที่มีการศึกษาวิจัยในแนวภาษาศาสตร์สังคมและภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ คือ ภาษาลาว(สปป.ลาว) ไทดำ จ้วงใต้ จ้วงเหนือ ปูเปี้ยว ปูหย่าง เก้อหลาว และละจี ผลการศึกษาวิจัยนอกจากเพิ่มพูนองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับภาษาไทยแล้ว ผลการศึกษายังแสดงให้เห็นถึงความหลากหลาย ความแตกต่างอันเนื่องมาจากการแปรของภาษาเดียวกันที่พูดในถิ่นเดียวกัน และอาจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของภาษาในกาลต่อมา ผลงานส่วนใหญ่เป็นการวิเคราะห์ภาษาไทสาขาวะวันตกเฉียงใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาลาวทั้งที่พูดในประเทศไทยและใน สปป.ลาว ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าภาษาไทยที่พูดโดยชนกลุ่มน้อยได้รับอิทธิพลจากภาษาประจำชาติและภาษาที่ชนส่วนใหญ่นิยมใช้ ปรากฏการณ์นี้เป็นเหตุให้ผู้พูดภาษาที่มีอายุน้อยรับเอาเสียงและคำในภาษาที่

พูดโดยคนส่วนใหญ่มาใช้ทั้งโดยเจตนาและโดยไม่รู้ตัว

หัวข้อและประเด็นคำถามซึ่งควรมีการศึกษาวิจัยในอนาคต ได้แก่ การแปรของภาษาอันเนื่องมาจากปัจจัยทางสังคม เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา วัฒนธรรม สถานะที่ บริบทภาษา ฯลฯ ภาษาสองภาษา/สองภาษาถิ่น และภาษาหลายภาษา ซึ่งทำให้ผู้พูดต้องเลือกภาษา(language choice) ปรากฏการณ์การสลับภาษา (code switching) การปนภาษา(code mixing) ฯลฯ ทักษะของผู้พูดภาษาต่อภาษาของตนเองและภาษาอื่นที่ใช้ติดต่อสื่อสาร ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชุมชนภาษาไททั้งในและนอกประเทศไทยเกิดการค้ำจุนภาษา(language maintenance) การเปลี่ยนภาษา(language shift) ความจงรักภักดีต่อภาษา(language loyalty) สถานภาพของภาษาไทยที่เป็นภาษาชนกลุ่มน้อยในประเทศเพื่อนบ้าน โลกาทัศน์และวัฒนธรรมที่สะท้อนจากภาษาไทย ในการวิจัยในหัวข้อและประเด็นดังกล่าวข้างต้นควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยด้านภาษาศาสตร์สังคม(Sociolinguistics) และภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์(Ethnolinguistics) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาในเชิงปริมาณ(quantitative)

3.9 โบราณคดี(เอกสารประกอบการประชุม หมายเลข 9)

ผู้รับผิดชอบโครงการ อาจารย์ ดร.รัศมี ชูทรงเดช

ในการประเมินสถานภาพไทศึกษาด้านโบราณคดี ผู้วิจัยได้ใช้เอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานโบราณคดีที่สัมพันธ์กับเรื่อง "ไท" ในขอบเขตพื้นที่ 4 เขต จำนวน 190 รายการ เป็นเอกสารภาษาไทย 117 รายการ และเอกสารภาษาอังกฤษ 73 รายการ พื้นที่ศึกษา 4 เขต ได้แก่ เขตประเทศไทยปัจจุบัน(เขต 1) เขตภูมิศาสตร์ภาษาไทย(เขต 2) เขตใต้ประเทศไทยลงไปจนถึงหมู่เกาะในมาเลเซีย อินโดนีเซีย บรูไน ฟิลิปปินส์(เขต 3) และเขตตอนบนที่ติดต่อกับประเทศไทยปัจจุบันและเขตภูมิศาสตร์ภาษาไทย คือ จีน เวียดนาม ลาว กัมพูชา พม่า(เขต 4) หลักฐานทางโบราณคดีที่มีนักวิชาการนำมาใช้อ้างอิงประกอบการวิเคราะห์ตีความเกี่ยวกับเรื่องของคนไท ประกอบด้วย (1) ชาติพันธุ์จากโครงกระดูกแบบมองโกลอยด์ได้ (2) รูปแบบการฝังศพในหม้อไห (3) พิธีกรรมการขุดพินและถอนพินหน้า (4) ขวานหินขัดแบบมีบา (5) หม้อสามขา (6) ลวดลายแบบสาธุหน้-ศาลานายบนภาชนะดินเผาและเครื่องประดับสำริด (7) ศิลปะถ้ำ (8) กลองมโหระทึกสำริด (9) หินทุบเปลือกไม้เพื่อทำผ้า (10) การปลูกข้าว (11) ตุ่มหูแบบลิง-ลิง-โอ จากการใช้หลักฐานทางโบราณคดีข้างต้น ได้มีการเสนอแนวคิดทฤษฎีเรื่องคนไทและกลุ่มชาติพันธุ์ที่เกี่ยวข้องกับคนไทในด้านพลวัตวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ทั้ง 4 เขตเป็น 4 แนวคิดทฤษฎี คือ แนวคิดทฤษฎีการแพร่กระจายวัฒนธรรมและประชากรอันเนื่องมาจากการอพยพเคลื่อนย้ายจากเหนือลงใต้ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการแพร่กระจายวัฒนธรรมและประชากรอันเนื่องมาจากการอพยพเคลื่อนย้ายจากตะวันตกไปตะวันออก แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรมระหว่างภาคพื้นทวีปและหมู่เกาะเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีการเคลื่อนไหวสลับสับเปลี่ยนกันไปมาระหว่างการให้และรับ ไม่มีเขตพื้นที่ใด

ผูกขาดการเป็นผู้ให้และผู้รับเพียงอย่างเดียว และแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างสรรค์วัฒนธรรมขึ้นเองของกลุ่มชนที่ถือกำเนิดบนดินแดนในเขตพื้นที่นั้นๆ ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์แล้วสืบทอดมาจนปัจจุบัน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีทั้ง 4 นี้โดยพิจารณาจากประเด็นคำถามตามระเบียบวิธีการทางโบราณคดีและหลักฐานทางโบราณคดีที่นำมาอ้างอิง ผลการวิเคราะห์สรุปได้เป็น 6 ประเด็น คือ (1) นักวิชาการชาวตะวันตกมักใช้แนวทางการศึกษาแบบประวัติศาสตร์วัฒนธรรม ทำให้เกิดแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมและประชากรจากบริเวณที่มีอารยธรรมสูงไปสู่พื้นที่อื่นๆ ดังนั้นความเจริญทุกอย่างที่เกิดขึ้นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มักเป็นผลจากการรับจากภายนอกทั้งสิ้น การวิเคราะห์ตีความส่วนใหญ่อาศัยการจำแนกทางชาติพันธุ์วิทยาเข้ามาสัมพันธ์กับรูปแบบของโบราณวัตถุบางประเภท (2) แนวคิดทฤษฎีของนักวิชาการท้องถิ่น จะใช้แนวทางการศึกษาแบบประวัติศาสตร์วัฒนธรรมเช่นกัน แต่มีความเป็นชาตินิยม ทำให้เกิดแนวคิดทฤษฎีการปะทะสังสรรค์หรือแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างภาคพื้นทวีปและหมู่เกาะเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กับแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างสรรค์วัฒนธรรมขึ้นเอง ด้วยแนวคิดนี้จึงมีความพยายามอธิบายการเกิดของวัฒนธรรมที่อยู่ในท้องถิ่นนั้นๆ ว่าเกิดขึ้นอย่างไร เพราะอะไร มีพัฒนาการอย่างไร และเกี่ยวข้องกับคนในปัจจุบันอย่างไร (3) นักวิชาการชาวตะวันตกจะมองชาติพันธุ์ไทในมุมมองกว้างว่าเคลื่อนย้ายมาจากทางเหนือ(ประเทศจีน) แล้วมาตั้งถิ่นฐานและแต่งงานกับชนพื้นเมืองดั้งเดิม ส่วนนักวิชาการท้องถิ่น(นักวิชาการไทย จ้วง เวียดนาม ฯลฯ) เชื่อว่าคนไทนั้นอยู่ในประเทศไทย มณฑลกว๋างสี และประเทศเวียดนามมาแต่ดั้งเดิมแล้ว (4) การเสนอแนวความคิดทฤษฎีส่วนใหญ่มักเป็นผลที่สรุปจากการเก็บข้อมูลทางโบราณคดีภาคสนามในพื้นที่ที่นักโบราณคดีผู้เสนอทฤษฎีทำงาน ไม่มีการตั้งโจทย์การวิจัยหรือสมมติฐานเกี่ยวกับไทด้านโบราณคดีเพื่อพิสูจน์หรือหาคำตอบด้วยวิธีการทางโบราณคดี (5) การวิเคราะห์ตีความส่วนใหญ่ไม่มีหลักฐานรองรับหนักแน่นเพียงพอ ทั้งนี้เพราะไม่มีการศึกษาครบถ้วนตามระเบียบวิธีทางโบราณคดี ได้แก่ การสำรวจ ขุดค้น และวิเคราะห์ในห้องปฏิบัติการ มักจะใช้ข้อมูลซึ่งเป็นผลการสำรวจ-ขุดค้นของผู้อื่น และบางกรณีไม่มีการตรวจสอบแหล่งที่มาของโบราณวัตถุหรือจารึกโบราณที่สัมพันธ์กับแหล่งโบราณคดี (6) นอกจากหลักฐานทางโบราณคดี 11 ประเภทดังกล่าวข้างต้น ผู้เสนอแนวคิดทฤษฎีบางคนได้นำหลักฐานประเภทอื่นๆ มาเสนอเพิ่มเติมควบคู่กันไปด้วย อาทิ หลักฐานทางภาษา โบราณวัตถุอื่น คือ ลูกปัด ขวานหินแบบโบนีนเนียน โดยอ้างอิงขึ้นมาลอยๆ ไม่มีการขยายความ เป็นต้น

เพื่อให้การประเมินสถานภาพไทศึกษาด้านโบราณคดีสามารถนำมาผลไปใช้ในการวิจัยในอนาคต ผู้วิจัยได้เสนอแนะหลักฐานอีก 5 ประเภท ที่ควรนำมาใช้พิจารณาในการหาความสัมพันธ์กับเขตพื้นที่ทั้ง 4 เขต คือ (1) ขวานหินขัดแบบจอยปากนก (2) จี๋ห้อยรูปสัตว์สองหัว (3) รูปจำลองคนในเรือขุด (4) โลหกรรมสำริดที่มีปริมาณตีบุกลง (5) จารึกที่แสดงอักษร-ภาษาโบราณ

การสังเคราะห์การนำหลักฐานแต่ละประเภทมาใช้สร้างแนวคิดทฤษฎี

เกี่ยวกับเรื่อง "ไท" และเรื่องความสัมพันธ์ของคนหรือวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ 4 เขต พบว่าหลักฐานแต่ละประเภทมีน้ำหนักในฐานะตัวบ่งชี้เรื่องราวได้ไม่เท่ากัน หลักฐานบางประเภทต้องการการตีความในด้านลึกและกว้างกว่าที่เป็นอยู่ หลักฐานบางประเภทอาจจะใช้ตามลำพังไม่ได้ ควรใช้ร่วมกับหลักฐานประเภทอื่นๆ การศึกษาเรื่องไทมีประเด็นหลักที่จะต้องสร้างความกระจ่างก่อน คือ การค้นหาจุดกำเนิด การแพร่กระจายตามลำดับก่อนหลัง และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ หน้าที่ เทคโนโลยีการผลิตในแหล่งที่ไม่ใช่ต้นกำเนิด ของหลักฐาน 16 ประเภทดังกล่าวข้างต้น ทั้งนี้เพราะพื้นที่ทั้ง 4 เขต มีข้อมูลซึ่งแสดงแนวโน้มว่าคนไทเคยผ่าน เคยอยู่ และยังอยู่ นอกจากนี้กลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่ไม่ใช่ไทก็อยู่ในถิ่นเดียวกันด้วย กลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ 4 เขตต่างให้อิทธิพลในการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมซึ่งกันและกันมาเป็นเวลายาวนาน ดังนั้นการที่จะแยกแยะให้เห็นชัดเจนวว่าวัฒนธรรมใดเป็นของคนไทมาแต่เดิม จำเป็นต้องทราบว่าวัฒนธรรมใดบ้างที่เป็นของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นมาตั้งแต่ดั้งเดิม

เท่าที่ผ่านมา ไม่มีนักโบราณคดีไทยและต่างชาติศึกษาวิจัยเรื่องไทด้านโบราณคดีโดยตรง จึงยังไม่มี การดำเนินการวิจัยอย่างมีระบบตามระเบียบวิธีการทางโบราณคดี โดยตั้งโจทย์การวิจัยเพื่อแสวงหาคำตอบที่ลุ่มลึก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัญหาเชิงมานุษยวิทยาโบราณคดีมิใช่แนวทางหลักของการศึกษาโบราณคดีในประเทศไทย การวิจัยส่วนใหญ่ใช้วิธีการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบของโบราณวัตถุที่มีลักษณะเด่นเป็นหลัก ขาดการวิเคราะห์ตรวจสอบหลักฐานอื่นๆ และสรุปผลทั้งหมดเข้าด้วยกันอย่างละเอียด ไม่มีการเชื่อมโยงและศึกษาเปรียบเทียบหลักฐานทางโบราณคดีตามลำดับเวลาและสถานที่ ไม่มีการวิเคราะห์โครงกระดูกที่ได้จากการขุดค้นในแหล่งโบราณคดีในประเทศไทยและเขตภูมิศาสตร์ภาษาไทยอย่างละเอียดและเป็นระบบโดยนักโบราณคดีท้องถิ่น ไม่มีการศึกษาจารึกโบราณที่มีข้อความหรือเนื้อหาเกี่ยวกับคนไทอย่างลุ่มลึก การเสนอแนวคิดทฤษฎีของนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของคนไทมีความเข้มข้นในการนำเสนอต่างกัน และบางครั้งไม่ได้พูดถึงคนไทโดยตรง เพียงแต่พูดถึงคนไทในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของภาพรวมของคนในภาคพื้นทวีปและหมู่เกาะเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เท่านั้น การศึกษาและหลักฐานทางโบราณคดีในปัจจุบันยังไม่หนักแน่นพอที่จะเป็นเครื่องบ่งชี้วัฒนธรรมที่ร่วมกันของคนไท เนื่องจากขาดหลักฐานทางโบราณคดีในเขตภูมิศาสตร์ภาษาไทย(เขต 2) ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของการศึกษาค้นคว้า มีรายงานผลการวิจัยน้อยชิ้นมากที่มีรายงานสมบูรณ์โดยให้รายละเอียดเชิงคุณภาพและปริมาณของโบราณวัตถุทุกประเภท ความผันแปรของหลักฐานทางโบราณคดีมีผลต่อความถูกต้องหรือผิดพลาดของแนวคิดทฤษฎี อาทิ การค้นพบหลักฐานเพิ่มมากขึ้นจากการปฏิบัติงานโบราณคดีในทุกๆ ปี พัฒนาการของกระบวนการและวิธีการวิเคราะห์หลักฐาน เช่น การกำหนดอายุทางวิทยาศาสตร์ การวิเคราะห์ด้วยวิธีตรวจสอบ DNA เป็นต้น

ข้อเสนอแนะแนวทางและทิศทางการวิจัยในอนาคต คือ ค้นหาจุดกำเนิดของหลักฐานประเภทต่างๆ การแพร่กระจายตามลำดับก่อนหลัง ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ หน้าที่ เทคโนโลยีการผลิตในแหล่งที่ไม่ใช่ต้นกำเนิด เพื่อจะได้แยกแยะ

ได้ว่าวัฒนธรรมใดเป็นของคนไทยมาตั้งแต่ดั้งเดิม และวัฒนธรรมใดเป็นของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นมาตั้งแต่ดั้งเดิมเช่นกัน เพื่อให้ได้คำตอบที่แน่นอน ควรต้องดำเนินการดังนี้ (1) สำนวณภาคสนามในเขตภูมิศาสตร์ภาษาไทย(เขต 2) ที่เป็นหลักฐานในพิพิธภัณฑ์ต่างๆ หรือแหล่งโบราณคดีที่พบในพื้นที่นั้นๆ (2) เน้นการวิเคราะห์หลักฐานทางโบราณคดีในเขตภูมิศาสตร์ภาษาไทยตามลำดับเวลาตั้งแต่ก่อนประวัติศาสตร์จนถึงพุทธศตวรรษที่ 20 ก่อนการสร้างตัวแบบวิจัย(model) เกี่ยวกับโบราณคดีของไทย (3) กำหนดค่าอายุทางวิทยาศาสตร์ของแหล่งโบราณคดีที่มีการค้นพบที่สำคัญในเขตภูมิศาสตร์ภาษาไทยอย่างเร่งด่วน เพื่อใช้เป็นมาตรฐานในการศึกษาเปรียบเทียบและควบคุมเรื่องลำดับเวลาศึกษาเปรียบเทียบโครงกระดูกคนที่ขุดค้นได้ในประเทศไทยทั้งหมดตามลำดับเวลาและสถานที่ แล้วนำไปเปรียบเทียบกับโครงกระดูกที่ขุดพบในเขตภูมิศาสตร์ภาษาไทย เพื่อตรวจสอบประเด็นเรื่องลักษณะทางกายภาพหรือพันธุกรรมของคนไทย

การศึกษาวิจัยในอนาคต สิ่งที่ต้องดำเนินการคือ (1) สำนวณภาคสนามในพื้นที่เขตภูมิศาสตร์ภาษาไทย ควรเลือกสำรวจพื้นที่เวียนามตอนเหนือ มณฑลกวางซี และหม่าก๋อง (2) ใช้หลักฐานทางโบราณคดีทุกประเภท(11 ประเภทที่ใช้กันแพร่หลาย และอีก 5 ประเภทที่เสนอแนะใหม่) มาตีความหมายก่อนการกำหนดแนวคิดและสมมติฐานที่จะใช้เป็นแนวทางในการแสวงหาคำตอบ (3) กำหนดเขตภูมิศาสตร์การศึกษาเรื่องไทที่นักวิชาการด้านโบราณคดีและนักวิชาการในสาขาวิชาอื่น เช่น นักภาษาศาสตร์ นักอ่านภาษาในจารึกโบราณ และนักประวัติศาสตร์ที่สนใจเรื่องราวของคนและชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ฯลฯ สามารถยอมรับได้ และสามารถดำเนินการค้นคว้าร่วมกันอย่างจริงจัง (4) สร้างแผนที่และตารางเปรียบเทียบแจกแจงหลักฐานต่างๆ อย่างสมบูรณ์เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการกำหนดทิศทางการวิจัยเรื่องไทศึกษาด้านต่างๆ ในอนาคต

3.10 ประวัติศาสตร์ (เอกสารประกอบการประชุม หมายเลข 10)

ผู้รับผิดชอบโครงการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รัตนาพร เศรษฐกุล

ในการประเมินสถานภาพไทยศึกษาด้านประวัติศาสตร์ ผู้วิจัยได้จำกัดขอบเขตและเน้นการศึกษาประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยที่สำรวจพบว่ามีงานศึกษาวิจัยที่ลึกซึ้ง 4 กลุ่ม คือ ไทยใหญ่(ไทหลวง-ไทชิน-ไทเมา-ไทเหนือ) ไทลื้อ ไทอาหม ไทยวน(ล้านนา) กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเหล่านี้มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน เคยมีสถานภาพเป็นอาณาจักรหรือรัฐอิสระ มีวัฒนธรรมความเจริญของตนเอง มีอักษรเขียนภาษาและบันทึกเรื่องราวของตนเองมาหลายร้อยปี ด้วยเหตุนี้จึงมีผลการศึกษาค้นคว้าวิจัยทางประวัติศาสตร์เป็นเอกเทศ ต่างกับไทกลุ่มอื่นๆ ที่เป็นแต่เพียงไทกลุ่มเล็กๆ หรือกลุ่มที่อยู่ภายใต้การปกครองของชาติอื่น นอกจากใช้กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเป็นหลักในการกำหนดขอบเขตการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารผลการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยยังได้ใช้ประเทศที่คนไทย 4 กลุ่มดังกล่าวข้างต้นตั้งถิ่นฐานอยู่ในปัจจุบันประกอบการกำหนดขอบเขตของการประเมินสถานภาพด้วย โดยแบ่งพื้นที่การศึกษาออกเป็นการศึกษาประวัติ-

ศาสตร์ไทในประเทศพม่า ประวัติศาสตร์ไทในประเทศจีน ประวัติศาสตร์ไทในประเทศอินเดีย และประวัติศาสตร์ไทในประเทศไทย

การศึกษาประวัติศาสตร์ไทในประเทศพม่า มีคนไทหรือกลุ่มชาติพันธุ์ไทตั้งถิ่นฐานอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศพม่าที่มีอาณาเขตติดต่อกับจีนหลายกลุ่ม คือ ไทหลวง(ลาเซียว) ไทชิน(เชียงตุง) ไทลื้อ(ยอง) ไทเหนือ(เม้า) ไทคำตี้(ถิ่นคำตี้หลวง รัฐกะฉิ่น) ซึ่งมักจะถูกเรียกรวมกันว่า ไทใหญ่ หมายถึงประชากรไทในรัฐชาน งานศึกษาประวัติศาสตร์ไทใหญ่จะอยู่ในรูปของตำนาน เรื่องเล่า นิทานพื้นบ้าน และพงศาวดารที่เป็นบันทึกเรื่องราวของชนชั้นปกครอง การเขียนประวัติศาสตร์ไทใหญ่โดยชาวตะวันตก(อังกฤษ) เริ่มขึ้นตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 ผู้ที่เขียนคือผู้ที่เดินทางมาประเทศพม่าในฐานะข้าราชการ นักสำรวจ หมอสอนศาสนา วัตถุประสงค์ในการศึกษาเน้นผลทางด้านการเมือง คือ อังกฤษต้องการทราบภูมิหลังเกี่ยวกับบ้านเมืองที่ตนปกครอง เขตแดนและสภาพทางยุทธศาสตร์ และเน้นผลทางด้านเศรษฐกิจ คือ การขยายตลาดออกไปสู่ดินแดนจีนตอนใน ในการศึกษาได้ใช้เอกสารที่เขียนเป็นภาษาพื้นเมืองโดยขาดความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมจารีตประเพณีของท้องถิ่น เป็นเหตุให้มีการตีความผิดๆ อยู่มาก หลังจากที่พม่าได้เอกราชแล้ว การเขียนประวัติศาสตร์ไทใหญ่ในช่วงความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างพม่ากับไทใหญ่ จึงปรากฏออกมาในรูปของการปลุกระดมความรักชาติและรักเชื้อชาติของตนมากกว่าการศึกษาอย่างต้องแท้เป็นวิชาการ การเขียนประวัติศาสตร์ของปัญญาชนไทใหญ่เองยังอยู่ในลักษณะของการเรียบเรียงข้อมูล ไม่มีการพิสูจน์หลักฐานหรือประเมินคุณค่าของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ผลงานศึกษาวิจัยประวัติศาสตร์ไทใหญ่ออกมาในรูปของประวัติศาสตร์การเมือง ไม่ได้ให้ความสนใจพัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคม

การศึกษาประวัติศาสตร์ไทในประเทศจีน แม้จีนจะได้รับผลกระทบที่รุนแรงจากการขยายอำนาจของลัทธิจักรวรรดินิยมตะวันตกสู่เอเชียซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของตน แต่การศึกษาประวัติศาสตร์ไทในประเทศจีนไม่ได้รับผลกระทบมากเท่าการศึกษาประวัติศาสตร์ไทในประเทศอินเดียและพม่า ทั้งนี้เพราะคนไทตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณตอนในของประเทศจีนซึ่งเดินทางเข้าไปถึงได้ยาก ชาวตะวันตกส่วนใหญ่ที่มีโอกาสเข้าไปสัมผัสกับคนไทเป็นพวกหมอสอนศาสนาทั้งแคทอลิกและโปรเตสแตนต์ ดังนั้นงานศึกษาเกี่ยวกับคนไทในจีนระยะแรกๆ จึงเป็นงานด้านสังคมและวัฒนธรรม เป็นการบรรยายรูปร่างลักษณะและชีวิตความเป็นอยู่ทั่วไป และสะท้อนให้เห็นทัศนคติทางลบ นักประวัติศาสตร์จีนไม่ได้มองประวัติศาสตร์ไทเป็นอิสระจากประวัติศาสตร์จีนเนื่องจากทัศนคติทางการเมืองที่ต้องการเน้นความเป็นเอกภาพแห่งชาติ ประวัติศาสตร์ไทถูกศึกษาจากมุมมองของจีน เน้นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองที่เหนือกว่าทางวัฒนธรรมและอำนาจกับเมืองขึ้นที่ต่ำหลังและอ่อนแอ นักประวัติศาสตร์ไทยบางกลุ่มยังคงศึกษาประวัติศาสตร์ไทในมุมมองและมิติของความเป็นไทยจริงๆ คนไทในประเทศจีนขาดความรู้ในประวัติศาสตร์ของตนเองโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ ในขณะที่เดียวกันวัฒนธรรมไทก็ถูกปรับเปลี่ยนให้เป็น

จีนมากขึ้น ในเมืองใหญ่ๆ คนรุ่นใหม่ไม่สามารถอ่านอักษรไทได้ เช่น อักษรไทลื้อ อักษรไทเหนือ ฯลฯ คนไทในจีนไม่ได้ถูกบีบคั้นจนเกิดความรู้สึกเชื้อชาตินิยมอย่างรุนแรง นโยบายยอมรับชนกลุ่มน้อยหรือชนชาติส่วนน้อยของจีนและใช้วัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ(ธุรกิจการท่องเที่ยว) มีการแบ่งผลประโยชน์อย่างยุติธรรม คนไทในจีนจึงไม่มีความรู้สึกต่อต้านและเก็บกด จึงไม่มีแรงบันดาลใจที่จะเขียนประวัติศาสตร์ของตนเอง

การศึกษาประวัติศาสตร์ไทในประเทศอินเดีย ในรัฐอัสสัมของอินเดียมีคนไทอยู่ 6 กลุ่ม คือ ไทอาหม ไทคำตี้ ไทคำยาง ไทอ้ายตน ไทฟ้าแก่ ไทตรง(ตรง) งานศึกษาประวัติศาสตร์ไทในอินเดียมีเป็นจำนวนมาก มีการศึกษาประวัติศาสตร์ไทอาหมซึ่งเป็นชนชั้นปกครองเดิมตั้งแต่อังกฤษเข้าไปปกครอง ต่อมาจึงมีการศึกษาเรื่องไทกลุ่มอื่นๆ การศึกษามีทั้งแง่ประวัติศาสตร์โดยตรงและเป็นส่วนหนึ่งของงานศึกษาด้านมานุษยวิทยา อังกฤษเน้นประโยชน์ของการศึกษาประวัติศาสตร์ไทในแง่การเมืองการปกครอง และเศรษฐกิจเป็นสำคัญ การปกครองของอังกฤษในอัสสัมมีส่วนอย่างมากในการพัฒนาการศึกษา อัสสัมจึงมีนักวิชาการจำนวนมากที่ศึกษาประวัติศาสตร์ของตนเอง แม้ว่าจะไม่ใช่การศึกษาในบริบทของไทอย่างแท้จริง ประวัติศาสตร์ของคนไทในอัสสัมมักเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์อัสสัม ที่เห็นได้ชัดเจน คือ มีการยกย่องหรือเน้นความสำคัญของวัฒนธรรมฮินดูมากกว่าการศึกษาวัฒนธรรมไทให้ถ่องแท้ ปัจจัยสำคัญที่กระตุ้นให้เกิดการศึกษาประวัติศาสตร์ไทในอินเดีย คือ ความรู้สึกเรื่องเชื้อชาตินิยม ความรู้สึกที่ว่าตนเองถูกชาติที่ปกครองเอาเปรียบ การศึกษาทางประวัติศาสตร์มีความสำคัญเพราะในอินเดียหลังประกาศเอกราชจากอังกฤษชนกลุ่มน้อยต่างๆ รวมทั้งคนไทได้พยายามรวมตัวกันเพื่อรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมอันก่อให้เกิดความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ช่วยให้มิพละและอำนาจต่อรองในการที่จะรักษาผลประโยชน์ทางการเมืองและเศรษฐกิจของกลุ่มตน

การศึกษาประวัติศาสตร์ไทในประเทศไทย การสืบค้นเอกสารเกี่ยวกับการศึกษาประวัติศาสตร์ไทในประเทศไทยสามารถทำได้อย่างสะดวกและละเอียดถี่ถ้วนกว่าประวัติศาสตร์ไทนอกประเทศ และการศึกษาประวัติศาสตร์ไทในประเทศไทยก็ได้ดำเนินการอย่างเป็นระบบมาอย่างต่อเนื่อง การศึกษาเน้นวัตถุประสงค์ทางวิชาการและใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ มีความพยายามที่จะขจัดอคติต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทางบวกหรือทางลบ เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่ถูกต้องทางประวัติศาสตร์ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ มีผลงานการศึกษาวิจัยค่อนข้างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เป็นวิทยานิพนธ์ ผลงานเหล่านี้แสดงความแตกต่างของแนวทางการศึกษาอย่างชัดเจนจึงสามารถแบ่งประเภทของงานศึกษาได้เป็นประวัติศาสตร์การเมือง ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ และประวัติศาสตร์สังคม การศึกษาประวัติศาสตร์ไทวน(คนเมืองล้านนา) , ได้รับความสนใจอย่างมาก เนื่องจากอาณาจักรล้านนาเป็นอาณาจักรสำคัญในอดีต มีวัฒนธรรมความเจริญที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง มีแหล่งข้อมูลพื้นเมืองที่มีปริมาณมาก มีการเขียนประวัติศาสตร์มาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 20 ปัจจุบันการศึกษาประวัติศาสตร์

ไทยวนไม่ควรอยู่ในระดับรวบรวมองค์ความรู้ ทั้งนี้เพราะมีข้อมูลมากเพียงพอ ที่ผ่านมามีการศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและประวัติศาสตร์สังคมค่อนข้างน้อย ผลงานการศึกษาวิจัยส่วนใหญ่เป็นประวัติศาสตร์การเมือง การศึกษาเกือบทั้งหมดมักจะเริ่มด้วยการศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้น วิธีการแก้ไขปัญหาและผลที่เกิดขึ้นในทางการเมือง จึงไม่มีความแตกต่างกันในมุมมอง วิธีการศึกษา และประเด็นสำคัญของการศึกษา จะต่างกันแต่ในเรื่องขอบเขตและระยะเวลาเท่านั้น เป็นที่น่าสังเกตว่าไม่ค่อยมีการเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายแหล่ง ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลท้องถิ่นหรือข้อมูลจากต่างประเทศซึ่งเป็นข้อมูลร่วมสมัยกัน ทั้งๆ ที่เอกสารต่างประเทศในหัวข้อเดียวกันมีเป็นจำนวนมาก เช่น เอกสารรัฐบาลอังกฤษ เอกสารรัฐบาลฝรั่งเศส เอกสารที่เขียนโดยนักท่องเที่ยว นักสำรวจ และหมอสอนศาสนา ฯลฯ

ภาพรวมของการศึกษาประวัติศาสตร์ไทในปัจจุบัน คือ ภาพของความกระจัดกระจายของการศึกษา การศึกษาประวัติศาสตร์เฉพาะกลุ่มหรือความสัมพันธ์กับบางกลุ่ม ยังไม่มีการศึกษาประวัติศาสตร์ไทโดยรวม โดยเริ่มด้วยตำนาน พงศาวดาร นิทานและเรื่องที่น่าเสนอความเป็นมาของคนไทกลุ่มต่างๆ การสร้างและพัฒนาชุมชน จนกระทั่งเป็นบ้าน เมือง และรัฐไทหรืออาณาจักรไทที่มีรูปแบบและโครงสร้างทางการเมืองการปกครองและระบบสังคม ความสัมพันธ์ของอาณาจักรไทกับอาณาจักรขนาดใหญ่ อย่างพม่าและรัฐไท ตลอดจนการสถาปนาอำนาจและการล่มสลายของรัฐไท กลุ่มนักวิชาการที่จะดำเนินการศึกษาประวัติศาสตร์ไทในลักษณะข้างต้นจะต้องมีความรู้อย่างดีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของคนไทกลุ่มต่างๆ สามารถอ่านเอกสารที่เขียนเป็นภาษาไทยได้ ความได้เปรียบทางภาษาจะทำให้การศึกษาดำเนินไปได้อย่างสะดวกและมีข้อผิดพลาดน้อย ผู้วิจัยได้พบจากการประเมินสถานภาพงานศึกษาประวัติศาสตร์ไทในประเทศต่างๆ มีลักษณะและคุณภาพที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับมาตรฐานการศึกษาประวัติศาสตร์ของประเทศและสภาพการณ์ภายในประเทศนั้นๆ เช่น นักวิชาการชาวตะวันตกและญี่ปุ่นจะมีความรู้ที่เป็นระบบ มีประเด็นคำถามและหัวข้อการศึกษาชัดเจน มีความพยายามที่จะกำจัดอคติทางวิชาการ ฯลฯ สภาพและปัจจัยทางการเมืองมีส่วนในการกำหนดรูปแบบ ขอบเขต และเนื้อหาของการศึกษา

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยประวัติศาสตร์อย่างลึกซึ้งที่ควรสนับสนุนในลักษณะชุดโครงการ ได้แก่ ประวัติศาสตร์ไทโดยรวมดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไท และประวัติศาสตร์สังคมไท ในการวิเคราะห์ตีความควรนำข้อมูลเอกสารทุกประเภทมาเปรียบเทียบกันและมีการเก็บข้อมูลภาคสนามประกอบด้วยเพื่อแก้ปัญหาความจำกัดในการใช้ข้อมูลซึ่งเป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับการศึกษาประวัติศาสตร์ไท

3.11 กำเนิดไท (เอกสารประกอบการประชุม หมายเลข 11)

ผู้รับผิดชอบโครงการ นางสาววิไลลักษณ์ เมธรัตน์

(ไม่สามารถสรุปภาพรวมองค์ความรู้ด้านกำเนิดไทได้ เพราะคุณวิไลลักษณ์

ผู้รับผิดชอบโครงการยังไม่ได้ส่งรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์)

4. วิเคราะห์และสังเคราะห์ภาพรวมโทศึกษา

4.1 แนวทางการวิเคราะห์และสังเคราะห์ภาพรวม

ในการวิเคราะห์ ศึกษา และสังเคราะห์ภาพรวมองค์ความรู้โทศึกษา ผู้เขียนได้ใช้ข้อมูลที่ประมวลได้จากหลายทางและมองโทศึกษาด้วยสายตาของคนที่อยู่ นอกวงการโทศึกษาในประเทศไทย ในการนำเสนอได้พยายามป้องกันมิให้มีอคติทั้งทาง บวกและทางลบ ผลสรุปที่นำมาเรียบเรียงเป็นข้อเสนอในรายงานนี้มีได้เป็นมุมมองที่ เป็นจินตนาการของนักคิด เป็นแต่เพียงการสังเคราะห์ที่มีข้อมูลซึ่งวิเคราะห์ศึกษาแล้ว รองรับ ที่มาของความรู้ของผู้เขียนมีดังนี้

- รายงานการประชุมระดมความคิด 4 ครั้ง และรายงานผลการประชุม รายงานความก้าวหน้า 3 ครั้ง
- ร่างรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ของโครงการที่ส่งภายในเวลาที่ กำหนด (31 พฤษภาคม 2541)
- ข้อเสนอแนะของผู้ร่วมโครงการและผู้ทรงคุณวุฒิที่เข้าร่วมประชุมรายงาน ความก้าวหน้า 3 ครั้ง
- ความรู้และประสบการณ์ส่วนตัวของผู้เขียนในฐานะผู้สนใจติดตามความ เคลื่อนไหวของวงการโทศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ และมี จุดยืนในการมองคนไทย(ไท-กะได)ว่าเป็นกลุ่มชนที่อยู่กระจัดกระจาย ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ร่วมกับกลุ่มชนอื่นๆ ที่พูดภาษาต่างประเทศต่างกัน และอาจมีวัฒนธรรมต่างกัน⁹ แต่การตั้งถิ่นฐานอยู่อย่างกระจัดกระจาย ในปัจจุบันนั้นมีการแจกแจงหรือการกระจาย(distribution)ที่มีรูปแบบ และสามารถอธิบายได้

ผู้เขียนจะนำเสนอภาพรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับโทศึกษาในประเด็นใหญ่ซึ่ง สามารถมองเห็นได้ชัดเจนตามลำดับดังนี้ พลังผลักดันที่ก่อให้เกิดโทศึกษาในอดีต-ปัจจุบัน การรับรู้เรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ไทของนักวิชาการไทย แนวทางการศึกษาเรื่องไท การรวม และการแบ่งกลุ่มการศึกษาเรื่องไท วิธีการศึกษาและรูปแบบการนำเสนอผลการศึกษา สรุปองค์ความรู้โดยรวม

4.2 พลังมลักคันทักเกอให้เกิตไทศึกษาในอดีต-ปัจจุบัน

การศึกษาเรื่องไทหรือไทศึกษามีใช่ของใหม่ หากจะย้อนอดีตก็สามารถไปได้ไกลถึงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 สมัยเมื่อชาติมหาอำนาจทางตะวันตก คือ อังกฤษ และฝรั่งเศส ออกล่าอาณานิคมในเอเชีย จุดประสงค์ของการศึกษาก็เพื่อให้ได้ข้อมูล เกี่ยวข้องลักษณะทางกายภาพหรือภูมิประเทศ การดำเนินชีวิต ประวัติความเป็นมา ภาษา สังคมและวัฒนธรรม ของกลุ่มชนหลายหลากเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในอาณานิคมที่อังกฤษและฝรั่งเศสต้องการได้ไว้ในความปกครอง ทั้งนี้ก็ด้วยเหตุผลทางการเมืองและเศรษฐกิจการค้าเป็นสำคัญ ผลพวงที่ตามมาก็คือ นักผจญภัย นักสำรวจ หมอสอนศาสนา และนักวิชาการของทั้ง 2 ชาติมหาอำนาจ ได้รับานิสงส์จากนโยบายของรัฐบาลตนให้มีโอกาสได้เดินทางมาศึกษาค้นคว้าเรื่องต่างๆ รวมทั้งกลุ่มชนที่อยู่ในเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แผ่นดินใหญ่ กลุ่มชนที่พูดภาษาตระกูลไทหลายกลุ่ม จึงถูกค้นพบและศึกษาในฐานะที่เป็นองค์ประกอบหนึ่งของอาณานิคมที่ชาติตะวันตกต้องการได้ข้อมูล เมื่อชนชั้นปกครองของประเทศไทยหรือประเทศสยามได้ตระหนักถึงแนวทางของชาติตะวันตก เพื่อการอยู่รอดของชาติก็ได้มีการปรับเปลี่ยนระบบการปกครองให้สอดคล้องกับกระแสความเป็นไปในสมัยนั้น ในเรื่องของชนกลุ่มต่างๆ ที่อยู่ในอาณาเขตประเทศสยามก่อนที่จะมีการแบ่งและยกดินแดนบางส่วนให้อังกฤษและฝรั่งเศสไปก็ได้รับความสนใจและศึกษาค้นคว้าโดยคนไทย ตัวอย่างเช่น งานของพระยาประจักษ์จักรจักร (2462)

นโยบายการจัดการเกี่ยวกับกลุ่มชนหลายหลากวัฒนธรรมของชาติตะวันตกที่มาปกครองประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับของไทยในอดีตต่างกัน ชาติตะวันตกเน้นการแบ่งแยกเพื่อความสะดวกในการปกครองของตน ส่วนไทยเน้นการผสมกลมกลืน คือ พยายามให้ทุกกลุ่มชนรวมทั้งคนไทยที่อยู่ในประเทศไทยกลายเป็นไทยโดยเร็วที่สุด ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การจัดระบบการศึกษาและการใช้ภาษาไทยเป็นสื่อในการเรียนการสอน เป็นการช่วยปลูกฝังค่านิยมบางประการให้กับเด็ก เป็นต้น เมื่อการล่าอาณานิคมหรือจักรวรรดินิยมค่อยๆ สลายตัวและหมดสิ้นไป และยุคสมัยแห่งการปลดปล่อยได้เริ่มขึ้น แนวโน้มและกระแสสังคมนิยมก็ก่อตัวขึ้น กลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศจีนตอนใต้ได้รับความสนใจเป็นพิเศษจากเหมา เจ๋อตง ทั้งนี้เพราะเป็นฐานกำลังที่สำคัญ ชนกลุ่มน้อยรวมทั้งชนชาติไต(Dai Nationality) และชนชาติจ้วง (Zhuang Nationality) เริ่มมีบทบาททางการเมืองมากขึ้น นโยบายของผู้นำประเทศถึงแม้จะด้วยเหตุผลทางจิตวิทยาการเมืองการทหารก็ตาม เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการทำให้เกิดการศึกษาค้นคว้าเรื่องชนชาติส่วนน้อยขึ้นในประเทศจีน มีการจัดตั้งสถาบัน

9 กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาต่างตระกูลกันจะมีประวัติความเป็นมา ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมเหมือนกัน-ต่างกันหรือไม่อย่างไร คงจะต้องมีการพิสูจน์ประเด็นปัญหาต่างๆ โดยใช้หลักฐานที่แน่นหนาเชื่อถือ(solid evidence) และวิธีการในศาสตร์ของแต่ละสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง การถกเถียงโต้แย้งโดยใช้แต่เพียงความคิดและการคาดเดาคงจะไม่ช่วยให้ได้คำตอบที่ถูกต้อง

ชนชาติส่วนน้อย(Institute of Nationalities) ขึ้นหลายแห่ง ประวัติศาสตร์ ภาษา สังคม และวัฒนธรรมชุมชนกลายเป็นสิ่งที่น่าชื่นชมยกย่องและศึกษาค้นคว้ากัน อย่างกว้างขวางด้วยวิธีการและการชี้นำของนักวิชาการโซเวียตรัฐเซีย คนไทยและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องทางเชื้อสายกับคนไทยด้วยเกณฑ์ทางภาษาศาสตร์ ก็ได้รับความสนใจเช่นเดียวกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ในประเทศจีน อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่าการศึกษาเรื่องชนชาติส่วนน้อยในประเทศจีน ไม่ว่าจะเป็นด้านใดหรือ ประเด็นคำถามใด ในบทสรุปตอนท้ายนักวิชาการก็จะต้องกล่าวอะไรบางอย่างเพื่อแสดงให้รัฐบาลจีนเห็นว่าไม่ได้ออกนอกกริด ทั้งๆ ที่บางครั้งบทสรุปมิได้ไปทางเดียวกับเนื้อหา หรือข้อค้นพบที่น่าเสนอไว้ในตอนต้น กระแสความสนใจในประเทศจีนมีส่วนผลักดันให้นักวิชาการในประเทศเพื่อนบ้านของจีนสนใจศึกษาค้นคว้าเรื่องของวัฒนธรรมชุมชนมากขึ้น ตัวอย่างเช่น งานของจิตร ภูมิศักดิ์(2524)¹⁰ ส่วนประเทศอเมริกาซึ่งเป็นผู้นำของอีกค่ายหนึ่งก็ได้ให้ความสนใจเรื่องชนกลุ่มน้อยเช่นกัน แต่อาจจะกระทำอย่างเจียมๆ และแนบเนียนกว่า ด้วยนโยบายบางประการของรัฐบาลอเมริกันอีกเช่นกัน นักประวัติศาสตร์ นักภาษาศาสตร์ นักมานุษยวิทยา และนักสังคมวิทยา ที่สนใจเรื่องของกลุ่มชนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็มีโอกาสได้รับการสนับสนุนเงินทุนให้มาค้นคว้าวิจัยตลอดจนการเผยแพร่ผลงานวิจัย มีการสร้างองค์กร เครือข่าย และโครงการต่างๆ ให้นักวิชาการอเมริกันได้ทำงานร่วมกับนักวิชาการท้องถิ่น นอกจากนี้ยังให้ทุนให้นักวิชาการท้องถิ่นไปศึกษาต่อในต่างประเทศ¹¹

เมื่อฝ่ายปลดปล่อยได้รับชัยชนะและอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ลดน้อยถอยลงตามลำดับ ปรากฎการณ์ใหม่ก็ได้เริ่มขึ้นทีละน้อย เพื่อการพัฒนาและฟื้นฟูประเทศที่มีระบบการเมืองการปกครองแบบสังคมนิยมโดยใช้เรื่องของเศรษฐกิจเป็นตัวนำ วิถีหาเงินเข้าประเทศที่ง่ายและรวดเร็วที่สุด คือ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อดึงเงินจากต่างประเทศเข้าสู่ประเทศ และส่งคนออกไปศึกษาในต่างประเทศด้วยทุนจากต่างประเทศ จีนเป็นประเทศเพื่อนบ้านของไทยประเทศแรกที่เริ่มขายภาษาและวัฒนธรรมของชนชาติส่วนน้อย ผู้นำประเทศต่างๆ รวมทั้งผู้นำของประเทศไทยได้รับเชิญให้ไปเยี่ยมเยือนจีนอย่างเป็นทางการ ติดตามมาด้วยนักธุรกิจ

¹⁰ Professor William J. Gedney นักภาษาศาสตร์ชาวอเมริกันซึ่งเป็นผู้รู้เกี่ยวกับภาษาตระกูลไทดีที่สุดคนหนึ่ง และภริยาเคยเล่าให้ผู้เขียนฟังว่า จิตร ภูมิศักดิ์ สมัยที่เป็นนิสิตคณะอักษรศาสตร์ ได้พักอาศัยอยู่ที่บ้าน ช่วยทำงานเป็นผู้ช่วยวิจัยของ Gedney ซึ่งชอบสะสมหนังสือมาก ผู้เขียนคิดว่า ความไม่รู้และรักการค้นคว้าของจิตร ประกอบกับโอกาสที่ได้ใกล้ชิดทำงานร่วมกับ Gedney โดยมีห้องสมุดอยู่ในบ้าน คือ มีสิ่งแวดล้อมที่เอื้อ ช่วยให้จิตรมีความคิดและมุมมองที่แตกต่างจากสิ่งที่เรียนและสอนกันในคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในขณะนั้น อันเป็นเหตุให้จิตรและ Gedney ได้รับความเดือดร้อน โดยโดนข้อหา "กระทำการอันเป็นคอมมิวนิสต์" จากสันติบาลไทย และ Gedney ถูกเชิญให้ออกนอกประเทศ เท่าที่รู้จักและพบกันหลายครั้งทั้งในประเทศไทยและในต่างประเทศ ผู้เขียนไม่เคยสังเกตเห็นความเป็นคอมมิวนิสต์ของ Gedney แต่อย่างใด

¹¹ ตัวอย่างเช่นโครงการวิจัยภาษาไทยและภาษาพื้นเมืองถิ่นต่างๆ ในประเทศไทย

และนักวิชาการ¹² ต่อจากจีนก็เป็นประเทศเวียดนาม ลาว และพม่า เป็นเหตุให้นักวิชาการทั้งไทยและต่างประเทศได้มีโอกาสไปเยือนถิ่นไทในประเทศเพื่อนบ้าน และเกิดโครงการขึ้นหลายประเภท อาทิ โครงการแลกเปลี่ยนทางวิชาการ โครงการร่วมมือด้านการวิจัย ฯลฯ

(The Indigenous Languages of Thailand Research Project, ILTRP) ของสถาบันศูนย์ภาษาอังกฤษ(The Central Institute of English Language, CIEL) ซึ่งทำการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับภาษาไทและภาษาชนกลุ่มน้อยอื่นทั้งในประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน สถาบันนี้เป็นความร่วมมือของรัฐบาลไทยกับมูลนิธิฟอร์ด(Ford Foundation) เดิมสังกัดอยู่กับสภาการศึกษา ต่อมาย้ายมาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย หลังจากที่มูลนิธิฟอร์ดได้สนับสนุนด้านงบประมาณและผู้เชี่ยวชาญอยู่ประมาณ 10 ปี(2510-2520) ก็ยุติความช่วยเหลือ ทบวงมหาวิทยาลัยจึงได้โอน CIEL ให้ไปอยู่กับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้เขียนเป็นนักวิชาการรุ่นเยาว์คนหนึ่งในสมัยนั้นที่ถูกผู้เชี่ยวชาญที่ทำงานให้กับมูลนิธิฟอร์ด คือ Dr. Richard B. Noss และ Mr. Jimmy G. Harris เอาตัวมาร่วมงานและมูลนิธิฟอร์ดให้ทุนไปศึกษาสัทศาสตร์(Phonetics) ต่อที่สหราชอาณาจักร(United Kingdom) ขณะนั้นผู้เขียนคิดว่านักวิชาการอเมริกันส่วนมากเพียงฉวยโอกาสให้ตัวเองได้งานทำมากกว่าจะคำนึงถึงการทำงานเพื่อลัทธิความเชื่อด้านการเมือง เพื่อนร่วมงานคนหนึ่งของผู้เขียนซึ่งเป็นคนไทลื้อก็ลงสมัครรับเลือกตั้ง สส. เชียงราย ในนามพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย ขณะทำงานก็ใช้เวลาส่วนหนึ่งยุยงส่งเสริมพวกผู้บอกภาษาชนกลุ่มน้อยที่ทำงานให้กับโครงการ ILTRP จัดตั้ง "สหภาพส่วยแห่งประเทศไทย" เป็นต้น (ต่อมาเพื่อนร่วมงานคนนี้ได้อพยพไปทำธุรกิจและอยู่ถาวรในอเมริกา) เป็นที่น่าสังเกตว่าทุกคนรับเงินจากมูลนิธิฟอร์ดแต่ก็ไม่ได้แสดงความจงรักภักดีต่อประเทศเจ้าของเงิน ผู้เขียนไม่ทราบเหมือนกันว่าเจตนารมณ์ของรัฐบาลอเมริกันได้รับผลทางบวกหรือไม่ ผู้เขียนทำตัวเป็นผู้ดูที่ดี มิได้เข้าร่วมกระบวนการของฝ่ายใดทั้งสิ้น ทั้งนี้เพราะไม่ฝักใฝ่เรื่องการเมือง ใช้เวลาและเงินของมูลนิธิฟอร์ดทำงานวิชาการอย่างเดียว ส่วน ดร. วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ ซึ่งเป็นอาจารย์คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้รับทุนจากมูลนิธิฟอร์ดให้ไปทำวิจัยเกี่ยวกับภาษาไทอาหม ไทพ่าเกที่แคว้นฮัสสัม ในช่วงนั้นมีข่าวลือหนาหูว่านักภาษาศาสตร์อเมริกันส่วนใหญ่เป็น C. I. A.

12 ระหว่างปี 2523-2524 รัฐบาลจีนได้ส่งอาจารย์และเจ้าหน้าที่ของสถาบันการศึกษาต่างๆ ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนภาษาไทยมาศึกษาระดับปริญญาโทและปริญญาตรีที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในกลุ่มนิสิตจีนมีคนหนึ่งชื่อ เหมิง หวัน เปียว เป็นคนจ้วงใต้จากเต๋อเป่า หรือ "ก๋องโก" (คนไท) เป็นครั้งแรกที่ผู้เขียนได้มีโอกาสศึกษาภาษาไทสาขากลาง(Central Tai) ต่อมาในเดือนสิงหาคม 2525 ผู้เขียนได้ไปร่วมประชุม The International Conference on Sino-tibetan Languages and Linguistics ซึ่งจัดที่กรุงปักกิ่ง ในการประชุมครั้งนี้ได้พบกับท่านเจ้าหม่อมคำลือ พระเจ้าแผ่นดินองค์สุดท้ายของอาณาจักรสิบสองพันนา และนักวิชาการจีนอีกหลายคน ที่ศึกษาค้นคว้าภาษา ประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมไท(ไท-กะได) ท่านเจ้าหม่อมถามผู้เขียนว่า "มีคนไทยมาประชุมจักใด" ผู้เขียนก็เลยตอบไปว่า "มาตัวเดียว" เมื่อการประชุมสิ้นสุดลงพวกนักภาษาศาสตร์ที่เชี่ยวชาญด้านภาษาศาสตร์ภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งรวมทั้งภาษาตระกูลไท-กะไดด้วย ก็พากันไปเที่ยวยูนนาน ท่านเจ้าหม่อมได้ช่วยประสานงานให้พวกเราได้มีโอกาสพบปะพูดคุยกับนักวิชาการที่เป็นชนชาติส่วนน้อย ผู้เขียนจำได้ว่านักภาษาศาสตร์ที่ไปยูนนานด้วยกันคราวนั้นมี Professor William J. Gedney, Dr. Paul K. Benedict, Professor John F. Hartmann

ไทศึกษาหรือการศึกษาวิจัยเรื่องไทอย่างเฉพาะเจาะจง มิใช่เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการศึกษาเรื่องชนกลุ่มน้อย ได้เริ่มและพัฒนาอย่างรวดเร็วในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาเอง(2530-2540) หน่วยงานที่เป็นพลังผลักดันสำคัญที่ก่อให้เกิดความเคลื่อนไหว คือ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.) จะด้วยเจตนารมณ์ใดก็ตามแต่ นโยบายและงบประมาณสนับสนุนการศึกษาด้าน "วัฒนธรรมชนชาติไท" ของ สวช. ช่วยให้ไทศึกษาในประเทศไทยเจริญงอกงามอย่างรวดเร็ว มีผลงานทั้งที่ตีพิมพ์อย่างเป็นทางการ(published) และเอกสารประกอบการประชุมระดับชาติหลายครั้ง ซึ่งสนับสนุนโดย สวช. ช่วยให้นักวิชาการและประชาชนทั่วไปที่สนใจเรื่องไทศึกษาได้ใช้ประโยชน์และชื่นชม กลุ่มนักวิชาการของสถาบันระดับอุดมศึกษาทั่วประเทศเข้ารับและร่วมมืออย่างแข็งขัน (ดูตัวอย่างผลงานในหนังสือ การศึกษาวัฒนธรรมชนชาติไท จัดพิมพ์โดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ 2538) มีการแต่งตั้งอนุกรรมการศึกษาวิจัยวัฒนธรรมชนชาติไท มีสำนักคิดเกิดขึ้นหลายสำนัก ฯลฯ (ดูรายละเอียดในบทความเรื่อง "สามทศวรรษไทศึกษากับไทยศึกษา : การศึกษาเปรียบเทียบสังคมและวัฒนธรรมไทย" ของ สมพงศ์ วิทย์ศักดิ์พันธุ์ 2539 หน้า 179-213) นายพยุ่งศักดิ์ จันทรสุรินทร์ เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้กำหนดแนวคิดในการศึกษาวัฒนธรรมชนชาติไท ไว้ดังนี้

การศึกษาวรรณกรรมชนชาติไท เป็นการศึกษาวិธีการดำรงชีวิต การปรับตัวและการพัฒนาของชาวไทกลุ่มต่างๆ ที่มีความแตกต่างกันไปตามเงื่อนไขของระบบนิเวศวิทยา สังคม การเมือง และเศรษฐกิจ แต่มีภาษาพูดที่มีความสัมพันธ์ทางเชื้อสาย นับรวมถึงแต่กลุ่มไทใหญ่ในประเทศจีน พม่า และไทย กลุ่มไทลื้อในประเทศจีน พม่า ไทย และลาว กลุ่มไทลาวในประเทศไทยและลาว กลุ่มไทดำและไทขาวในประเทศเวียดนามและจีน กลุ่มไทอาหมในประเทศอินเดีย และกลุ่มจ้วงในประเทศจีน พม่าและไทย¹³ วิธีการศึกษามุ่งอธิบายพัฒนาการทางสังคมและศึกษาเปรียบเทียบแบบสหวิทยาการ และพหุวิทยาการ เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมชนชาติไท และส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยน และการร่วมมือทางวิชาการและบุคลากรกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อให้ประเทศไทยเป็นแหล่งกลางการศึกษาวรรณกรรมชนชาติไท

(พยุ่งศักดิ์ จันทรสุรินทร์ 2538)

Professor Gérard Diffloth, Professor Stanley Starosta, Professor Jerold A. Edmondson ฯลฯ ในขณะนั้นผู้เขียนกำลังทำวิจัยเกี่ยวกับภาษามอญและญ้อ(ชาวนน) โดยได้รับทุนสนับสนุนจากมูลนิธิโคโยต้าที่โตเกียวก็เลยไปรวมกลุ่มกับ Diffloth ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาศาสตร์ภาษาตระกูลมอญ-เขมร เก็บข้อมูลภาษาว่า จึงไม่มีโอกาสพบปะสังสรรค์กับกลุ่มที่ศึกษาค้นคว้าเรื่องไท-กะได สิ่งที่ได้รู้ได้เห็นจากการไปประชุมที่ประเทศจีนในครั้งนั้นเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้เขียนติดตามความก้าวหน้าของการศึกษาเรื่องไทมาโดยตลอด ทั้งนี้เพราะความรู้เรื่องไท-กะไดช่วยให้ผู้เขียนเห็นภาพความสัมพันธ์ของกลุ่มชนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

แนวคิดในการศึกษาวัฒนธรรมชนชาติไทดังกล่าวข้างต้นซึ่งถือได้ว่าเป็น การกำหนดนโยบายโดยนัยของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ มีส่วนกระตุ้น การรับรู้เรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ไทของนักวิชาการไทยซึ่งจะเสนอในต่อไป ส่วนแนวคิด ของโครงการการศึกษาวัฒนธรรมชนชาติไท ที่สนองแนวคิดในการศึกษาวัฒนธรรม ไทยของ สวช. โปรดดูรายละเอียดในบทความของฉัตรทิพย์ นาถสุภา ซึ่งตีพิมพ์ในหนังสือ การศึกษาวัฒนธรรมชนชาติไท(2538)

การประชุมไทยศึกษานานาชาติ(The International Conference on Thai Studies)ที่ผ่านมาทั้ง 6 ครั้ง ก็เป็นแรงกระตุ้นที่ดีสำหรับไทศึกษา ในการ ประชุมนี้ "ไทศึกษา" ถือว่าเป็นส่วนหรือภาคหนึ่งของ "ไทยศึกษา" เวทีนี้จะเป็นเวที ที่ดีมากสำหรับนักวิชาการไทยและนักวิชาการชาวต่างชาติที่ศึกษาเรื่องไทยและไทที่จะ ได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานของตนและแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้อื่น หากผู้เข้าร่วมประชุม สามารถใช้เวลาเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการให้มากขึ้น

การเปิดสอนหลักสูตรประเภทไทยศึกษา ไทยคดีศึกษา ด้านนาคดีศึกษา ฯลฯ ระดับบัณฑิตศึกษาในมหาวิทยาลัยหลายแห่ง ช่วยให้มีผลงานวิจัยประเภทวิทยานิพนธ์ เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ตัวอย่างเช่น โครงการประเมินสถานภาพไทศึกษาด้านคติชาว- บ้านและวรรณกรรม ได้พบว่าม้งงานวิจัยประเภทวิทยานิพนธ์ถึง 100 ชิ้น ซึ่งมากกว่าผล งานวิจัยประเภทอื่นๆ ที่ทำโดยอาจารย์และนักวิชาการ คือ ประมาณร้อยละ 50 ของผลงานที่สืบค้นเอกสารได้

4.3 การรับรู้เรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ไทของนักวิชาการไทย

เมื่อจัดประชุมระดมความคิดครั้งแรกในวันศุกร์ที่ 15 พฤศจิกายน 2539 สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นผู้จัดประชุมให้กับสำนักงานกองทุน สนับสนุนการวิจัย ได้ให้ชื่อหัวข้อการประชุมว่า "การวิจัยเอกสารเกี่ยวกับการศึกษา เรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ไท-กะได" มีนักวิชาการในสาขาวิชาต่างๆ มาร่วมประชุมประมาณ 35 ท่าน เรื่องที่แสดงความคิดเห็นกันอย่างกว้างขวางก็คือ การวิจัยเรื่องไทไม่ควร จำกัดเฉพาะข้อมูลที่เป็นเอกสารที่เป็นผลการศึกษาวิจัย ควรคำนึงถึงข้อมูลปฐมภูมิที่ บันทึกไว้เป็นภาษาไทยโดยใช้อักษรไทยของคนไทกลุ่มต่างๆ รวมทั้งข้อมูลที่เก็บจากการ ทำภาคสนามด้วย และคำว่า "ไท-กะได" นั้นเป็นการเรียกชื่อตระกูลภาษาและการ จำแนกกลุ่มคนไทกับกลุ่มชนอื่นที่มีความสัมพันธ์กับคนไทโดยใช้เกณฑ์ทางภาษาศาสตร์ การจำแนกแบบนี้ นักวิชาการในสาขาวิชาอื่นคงจะยอมรับได้ยาก เพราะความเหมือน ความต่างทางภาษาไม่ได้หมายความว่า จะเป็นกลุ่มเดียวกันหรือกลุ่มต่างกัน หากใช้

13 เท่าที่ผู้เขียนทราบ ไม่มีจ้วงในประเทศไทย นอกจากพวกแสดที่จังหวัดนครพนมซึ่งพูดภาษาไทย สาขานี้อ(Northern Tai) เช่นเดียวกับพวกปู่ไ้(จ้วงเหนือ)ในประเทศจีน ซึ่งอาจจะพออนุมาน ว่ามีความสัมพันธ์ทางภาษาใกล้ชิดกับจ้วงมากกว่าคนไทกลุ่มอื่นๆ ที่อยู่ในประเทศไทยและประเทศพม่า

ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นเกณฑ์ในการจำแนกกลุ่ม มีตัวอย่างให้เห็นว่า พวกชาติพูดภาษาตระกูลมอญ-เขมรเปลี่ยนมาพูดภาษาตระกูลไทก็มี ต่อมาได้มีการ ประชุมระดมความคิดอีก 3 ครั้ง และในที่สุดได้ตกลงกันว่าให้ใช้ชื่อ "ประเพณีสถาน-ภาพไทศึกษา" และวงเล็บคำว่า "ไท-กะไต" กำกับไว้ในข้อกำหนดหลักของโครงการ (TOR) ว่า "ไท" หมายถึง "ไท-กะไต" ซึ่งมีประมาณ 70 กว่ากลุ่ม การเปิดให้กว้างไว้จะเป็นประโยชน์ต่อนักวิจัยเองเมื่อเสนอโครงการขอรับทุนอุดหนุนวิจัยจาก สกว. ใน อนาคตภายหลังจากที่ชุดโครงการประเพณีสถานภาพได้เสร็จสมบูรณ์แล้ว ส่วนเอกสารที่จะ นำมาใช้เป็นข้อมูลประเพณีสถานภาพนั้นขอให้จำกัดแต่เพียงเอกสารที่เป็นผลการศึกษา ค้นคว้าวิจัยเท่านั้น

จากการประชุมภายในที่ผ่านมามีทั้งหมด 7 ครั้งก่อนเสนอรายงานผลการ วิจัยต่อสาธารณชนในวันที่ 18-19 มิถุนายน 2541 ผู้เขียนได้ตระหนักว่าการรับรู้และ การยอมรับการจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์ไทของนักวิชาการในสาขาวิชาต่างๆ ไม่เท่ากัน และนักวิชาการบางกลุ่มถึงกับมีความเชื่อว่าคงจำแนกไม่ได้อันเนื่องมาจากการมีปฏิ-สัมพันธ์ ปะทะสังสรรค์ และแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ทั้งที่เป็น ไทและไม่ใช่ไทมาช้านานแล้ว ด้วยเกณฑ์ทางภาษาศาสตร์ซึ่งมีกรอบความคิดทฤษฎีและ วิธีการที่แน่นอนเป็นสากล ช่วยให้นักภาษาศาสตร์จำแนกกลุ่มชาติพันธุ์ไทออกจากกลุ่ม ชาติพันธุ์ที่ไม่ใช่ไท(ถึงแม้ในบางกรณีจะเปลี่ยนมาพูดภาษาไทยแล้วก็ตาม เช่น กรณีของ พวกจาเมาทลีที่เกาะไทหล้าซึ่งเป็นกลุ่มออสโตรเนเซียนที่เปลี่ยนมาพูดภาษาทลีซึ่งเป็น ภาษาในตระกูลไท-กะไต ฯลฯ) และสามารถแยกสาขาและสาขาย่อยภายในตระกูล เดียวกันลงไปได้อีก จากการประเพณีสถานภาพของโครงการภาษาและภาษาศาสตร์ (1) และ (2) จะเห็นได้ว่ามีคนไท-กะไตประมาณ 70 กว่ากลุ่มเท่าที่สำรวจพบใน ปัจจุบัน และมีการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับภาษาตระกูลไท-กะไตถึง 47 ภาษาเป็นอย่างน้อย การศึกษาเปรียบเทียบภาษาเหล่านี้ด้วยวิธีการที่ใช้กันเป็นสากลทำให้สามารถสืบสร้างภาษา ไทดั้งเดิม(ประมาณ 2,000-3,000 ปี)ได้ในระดับหนึ่ง และขณะนี้ก็มีนักภาษาศาสตร์ จำนวนหนึ่งกำลังพยายามศึกษาความสัมพันธ์ทางเชื้อสายของกลุ่มชนที่พูดภาษาตระกูล ไท-กะไต ณ จุดเวลาในอดีต(time depth)ที่ลึกกว่า 2,000-3,000 ปี ส่วน นักวิชาการในสาขาวิชาอื่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักวิชาการไทย จะด้วยเหตุผลใดยังไม่ ทราบแน่ชัดจะจำกัดการศึกษาค้นคว้าวิจัยเฉพาะบางกลุ่ม คือ ไทใหญ่ ไทลื้อ ไทอาหม ไทขวน ลาว ไทดำ ไทขาว จ้วง ไทจีน ถ้าจะอนุญาตให้เดาผู้เขียนก็คงจะเดาว่า เหตุที่มีผลงานการศึกษาวิจัยเรื่องของชนไท 9 กลุ่มดังกล่าวข้างต้นเป็นจำนวนมากก็ เพราะด้วยเหตุผล 4 ประการ คือ ประการแรก เนื่องมาจากนโยบายโดยนัยและ แผนดำเนินงานส่งเสริมสนับสนุนการศึกษา "วัฒนธรรมชนชาติไท" ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ประการที่สอง นักวิชาการไทยที่ศึกษาค้นคว้าเรื่อง ไทนิยมศึกษาจากเอกสารเป็นหลัก กลุ่มชาติพันธุ์ไททั้ง 9 กลุ่มมีอักษรเขียนภาษาของ ตนทำให้สามารถบันทึกเรื่องราวต่างๆ ได้ จึงมีเอกสารชั้นต้นที่ใช้เป็นข้อมูลในการทำ วิจัยเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังเป็นชนชาติไทที่เคยมีรัฐหรืออาณาจักรของตนเอง

มาก่อน ย่อมแสดงว่ามีความเจริญมี "วัฒนธรรม" ตามคำจำกัดความของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ การศึกษาค้นคว้าเรื่องของชนไทยกลุ่มอื่นๆ นอกเหนือจากนั้นจะต้องใช้ข้อมูลที่เกิดจากภาคสนามเป็นหลัก งานวิจัยภาคสนามต้องใช้เวลาและงบประมาณมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำวิจัยภาคสนามในประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งมีใช้เพียงแค่วเวลาและงบประมาณเท่านั้นยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่เป็นตัวแปรสำคัญในการดำเนินโครงการด้วย ประการที่สาม นักวิชาการชาวตะวันตกและนักวิชาการญี่ปุ่นในสาขาวิชาต่างๆ รับรู้และยอมรับการจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์โดยใช้เกณฑ์ทางภาษา-ศาสตร์เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการศึกษาวิจัยเรื่องไทมามากกว่านักวิชาการไทย ตัวอย่างเช่น บรรณานุกรมของ Shigeharu Tanabe เรื่อง *Religious Traditions among Tai Ethnic Groups: A Selected Bibliography* (1991) ในบรรณานุกรมเล่มนี้ ทานาเบ้ได้รวบรวมรายชื่อเอกสารไว้ประมาณ 2,700 รายการ และได้กล่าวถึงงานเขียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทถึง 21 กลุ่ม ประการที่สี่ นักวิชาการในสาขาวิชาอื่นไม่ทราบแนวคิด ทฤษฎี และวิธีศึกษาค้นคว้าวิจัยทางภาษาศาสตร์ และมักจะสับสนระหว่างเรื่องของ "ภาษา" กับ "ภาษาศาสตร์" เป็นเหตุให้เกิดความเข้าใจผิดในหลายเรื่อง ด้วยเหตุนี้นักภาษาศาสตร์จึงแยกตัวออกจากกลุ่มไทศึกษาที่เป็นแกนนำในประเทศไทย หรือไม่ก็เลิกทำการศึกษาวิจัยทางภาษาศาสตร์ไปเลยถ้าต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ปรัชญาการณเช่นนี้ช่วยให้เห็นความแตกต่างระหว่างวงวิชาการไทศึกษาของไทยกับของตะวันตกซึ่งมีสมาคมนักตะวันตกออกศึกษาเป็นกลไกให้นักวิชาการในสาขาวิชาต่างๆ ที่สนใจภูมิภาคศึกษาเดียวกันสามารถพบปะแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กัน จึงเอื้อต่อการรับรู้และการยอมรับข้อค้นพบของนักวิชาการในศาสตร์อื่น

เป็นที่น่าสังเกตว่าในการเสนอผลงานศึกษาวิจัยเรื่องไท ความหมายและขอบเขตของการกำหนดกลุ่มจะแตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น ไทใหญ่อาจหมายถึงไทหลวงหรือไทหลวงเพียงกลุ่มเดียว หรืออาจหมายรวมทั้งไทหลวง(เมืองลาเซียว) ไทเหนือ(เมืองเมา) ไทจีน(เมืองเชียงตุง) ไทคำตี้(ถิ่นคำตี้หลวงรัฐกะฉิ่น) หรือคนไททุกกลุ่มในประเทศพม่า ยกเว้นไทลื้อ นอกจากรวมไทหลายกลุ่มเป็นกลุ่มเดียวกันแล้ว ในบางกรณีจะแยกไทกลุ่มเดียวกันออกจากกัน เช่น พวกยองซึ่งเป็นคนไทลื้อจากเมืองยองในประเทศพม่าจะถูกกำหนดให้เป็นคนละกลุ่มกับไทลื้อ ส่วนลาวโซ่งซึ่งเป็นกลุ่มเดียวกับพวกไทดำกลับถูกกำหนดให้อยู่กับกลุ่มลาว ไทขาวในอำเภอจินผิงมณฑลยูนนานถูกเรียกว่าไทน้ำเลยกลายเป็นคนละกลุ่มกับไทขาวในเวียดนามเหนือ คนไทหลายกลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือของเวียดนามที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศลาวก็ถูกเรียกรวมกันว่าเป็นไทดำหรือไม่ก็ไทขาว¹⁴ ผู้เขียนมีความเห็นว่านักวิชาการควรมีความ

¹⁴ มีกรณีตัวอย่างกรณีหนึ่งซึ่งดูเหมือนเป็นเรื่องเล็กน้อย แต่ผู้เขียนคิดว่ามีความสำคัญต่อไทศึกษา มีนักวิชาการชาวเวียดนามเชื้อสายไท(Thai)ท่านหนึ่งที่ได้รับเชิญไปบรรยายและทำงานร่วมกับนักวิชาการชาวต่างประเทศรวมทั้งนักวิชาการไทยบ่อยมาก ท่านมีชื่อว่า ดร. หว่างเหลื่อง หรือ ฮวง เหลื่อง

ชัดเจนในเรื่องประเภทนี้ก่อนเริ่มต้นศึกษาวิจัย ไม่ว่าผู้ศึกษาวิจัยนั้นจะสังกัดสำนักคิดใด เหยียญ 5 บาทกับเหยียญ 10 บาท มีลักษณะต่างกัน ควรเลือกหยิบให้ถูกต้องก่อนที่จะนำมาแห่งพินิจพิจารณา เหยียญทั้ง 2 ชนิดมีทั้งด้านหัวและด้านก้อยซึ่งเทียบได้กับแนวคิดหรือมุมมองที่ต่างกัน คงจะมีปัญหาถ้าผู้วิเคราะห์คนหนึ่งเลือกเหยียญ 5 บาทมามองด้านหัว และอีกคนหนึ่งหยิบเหยียญ 10 บาทมามองด้านก้อย แล้วเถียงกันว่าสิ่งที่ตัวเองเห็นนั้นถูกต้อง และดีกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง

4.4 แนวทางการศึกษาเรื่องไท

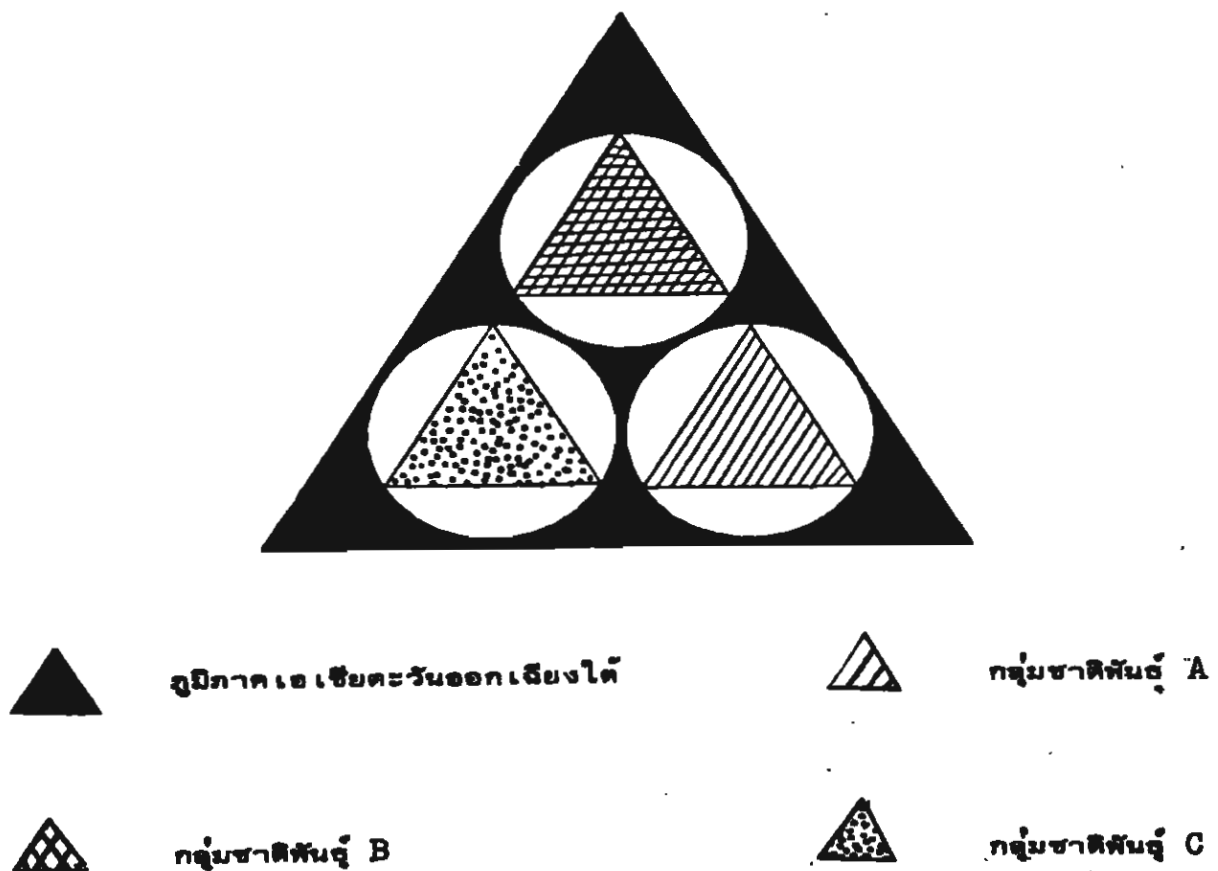
จากการอ่านเอกสารที่เป็นผลการประเมินองค์ความรู้ไทศึกษาแต่ละด้าน และจากการสังเกตของผู้เขียนเมื่อมีส่วนร่วมในการประชุมเกี่ยวกับไทศึกษาหลายครั้ง พอจะสรุปได้ว่านักวิชาการที่ศึกษาค้นคว้าเรื่องไทมีแนวคิด มุมมอง และวิธีการศึกษา เรื่องไทที่อาจแบ่งออกเป็น 2 แนวใหญ่ๆ คือ แนวที่ 1 ศึกษาประวัติศาสตร์ ภาษา สังคมและวัฒนธรรมของชนชาติไทแต่ละกลุ่มอย่างละเอียดถี่ถ้วน แล้วนำผลการศึกษามาเปรียบเทียบกันเพื่อวิเคราะห์ ตีความ และสังเคราะห์ความเป็นไทอันเป็นจุดร่วมที่สกัดได้จากความเหมือนและความต่างของชนชาติไทหลายกลุ่ม แนวที่ 2 เนื่องจากการปะทะสังสรรค์ ปฏิสัมพันธ์ ผสมผสานแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเวลาช้านานมาแล้ว การศึกษาเรื่องของกลุ่มชาติพันธุ์ไททีละกลุ่มจึงไม่น่าจะเป็นไปได้ คงจะต้องมองภาพรวมว่าเกิดอะไรขึ้น คนไทมีปฏิสัมพันธ์กับชนกลุ่มอื่นที่อยู่รอบข้างอย่างไร อะไรเป็นปัจจัยให้เกิดปรากฏการณ์เช่นนั้น จะใช้เกณฑ์อะไรกำหนดความเป็นกลุ่มหรือไม่ใช้กลุ่มเดียวกัน กลุ่มชนนี้มีความเชื่อความรู้สึกที่เจือปนด้วยอคติทางบวกและหรือทางลบกับกลุ่มชนนั้นหรือไม่อย่างไร มากน้อย คล้ายคลึงหรือแตกต่างกันเพียงใด ฯลฯ ผู้เขียนคิดว่าจะใช้มุมมองหรือแนวทางใดเป็นพื้นฐานในการตั้งสมมติฐานเพื่อการพิสูจน์ข้อเท็จ

แต่เรานิยมเรียกกันว่าอาจารย์เหลืองเพื่อความสะดวกปาก อาจารย์เหลืองเคยบอกใครๆ ว่าเป็นไทขาว และทุกคนก็เชื่อเพราะว่าเป็นนักวิชาการเวียดนามเชื้อสายไท เมื่อผู้เขียนได้มีโอกาสเก็บข้อมูลกับอาจารย์เหลือง และมารดาของอาจารย์เหลืองที่เดินทางมาจากเมืองเต็ก ผู้เขียนจึงทราบว่ายอาจารย์เหลืองเป็นไทแดงที่ได้รับอิทธิพลไทดำ เพราะเมืองเต็กอยู่ตอนเหนือสุดของอาณาบริเวณซึ่งเป็นถิ่นของไทแดง กล่าวได้ว่าเป็นเขตรอยต่อ(transitional area) ระหว่างไทดำกับไทแดง เมื่อกลุ่มไทเมืองเต็กไม่ใช่ไทดำเพราะพูดภาษาต่างกัน ไม่มีหนังสือ "ความโตเมือง" และมีความเชื่อตลอดจนพิธีกรรมต่างออกไปจากกลุ่มไทดำ ไทเมืองเต็กก็เลยต้องเป็นไทขาวตามการจัดของทางการเวียดนาม ต่อมาเมื่อมีคนถามคำถามอย่างเดียวกันว่ายอาจารย์เหลืองเป็นไทอะไร อาจารย์เหลืองจะตอบว่า "ผมเคยคิดว่าเป็นไทขาว แต่อาจารย์ธีระพันธ์บอกว่าผมเป็นไทแดง ผมคงจะเป็นไทแดงละมัง" (จากการบอกเล่าของ รศ. ดร. ประคอง นิมนานเหมินห์) เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2541 ภายหลังมีนักวิชาการไปสำรวจภาคสนามที่จังหวัดหัทหัว ซึ่งเป็นถิ่นไทแดง และได้พาอาจารย์เหลืองไปด้วย อาจารย์เหลืองก็จะเชื่อว่าบรรพบุรุษเป็นไทแดงจริง เพราะความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมของคนไทแดงที่จังหวัดหัทหัว คล้ายคลึงกับของไทเมืองเต็ก(จากการบอกเล่าของ รศ. สุมิตร บิดิพัฒน์ เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2541)

จริงและเสนอข้อค้นพบก็ได้ทั้งนั้น ขอให้มึจุดยืนที่แน่นอนและวิธีดำเนินการที่ชัดเจนเป็นขั้นตอนที่สามารถประเมินความน่าเชื่อถือของข้อค้นพบได้

สมมติว่าภาพต่อไปนี้เป็นภาพที่แสดงความจริงบางประการที่เกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รูปสามเหลี่ยมใหญ่ คือ ลักษณะเด่นเฉพาะ (areal features) ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ วงกลม 3 วง คือ กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ สามเหลี่ยมภายในวงกลมคือ ลักษณะเด่นเฉพาะที่เป็นแก่นของกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่ม ซึ่งสามารถบ่งบอกความเป็นกลุ่มได้ไม่มากนักน้อย ส่วนที่เหลือ คือ การผสมผสานแลกเปลี่ยนอันเป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ทั้งในระดับกลุ่มและระดับภูมิภาค

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

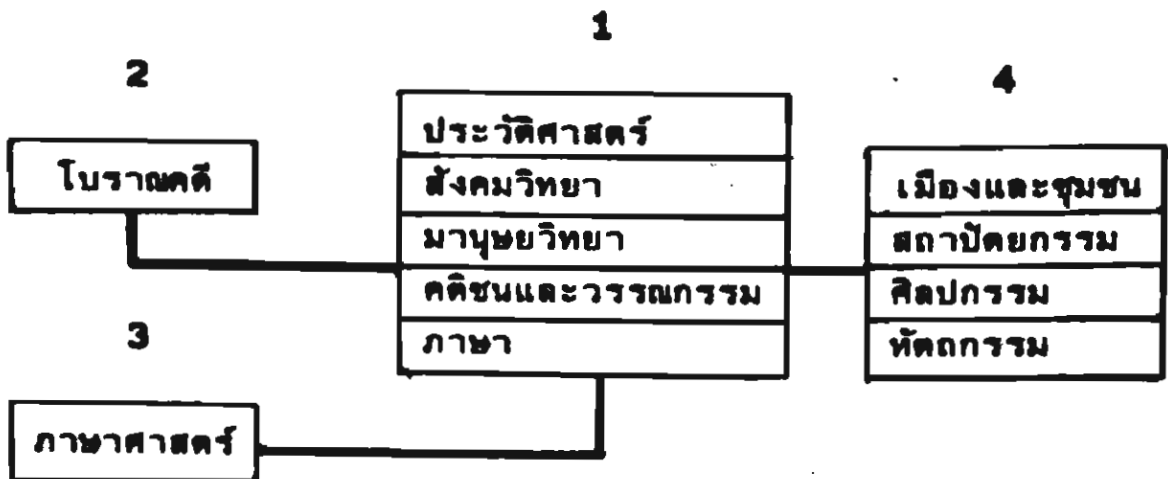
ในการมองและค้นหาคำตอบจากภาพข้างต้นผู้มองอาจเริ่มจากสามเหลี่ยมใหญ่ซึ่งเป็นภาพรวมก่อน ต่อจากนั้นจึงค่อยๆ เจาะลึกในรายละเอียดให้เห็นความสัมพันธ์ขององค์ประกอบในภาพ หรือในทางตรงกันข้ามเริ่มมองที่วงกลมแต่ละวงกลมก่อน แล้วจึงนำมาเปรียบเทียบให้เห็นความเหมือนความต่าง ถ้าความเหมือนนั้นสามารถพิสูจน์ได้ว่าไม่ได้เป็นสิ่งขอยืมกัน ร่วมกันยืมหรือต่างคนต่างยืมจากผู้ให้เดียวกันหรือแลกเปลี่ยนกัน ก็อาจสรุปได้ว่าเป็นสิ่งดั้งเดิมที่ยังหลงเหลืออยู่พอให้ได้ใช้สืบสร้าง (reconstruct) สิ่ง

เป็นหรือมีอยู่ตั้งแต่สมัยอดีตกาล ในการวิเคราะห์ข้อความข้อมูลเพื่อหาคำตอบจะต้องนึกถึงระบบโครงสร้าง และรูปแบบเป็นสำคัญ หลักฐานที่ใช้ในการพิสูจน์จะต้องหนักแน่นน่าเชื่อถือมิใช่เห็นอะไรเพียงเล็กน้อยผิวเผินก็สรุปว่าเป็นดังที่คิด นักวิชาการด้วยกันสามารถแยกแยะได้ว่าอะไรควรเชื่ออะไรไม่ควรเชื่อ แต่สาธารณชนมิใช่เช่นนั้น สาธารณชนค่อนข้างมีความพร้อมที่จะเชื่อนักวิชาการ จึงต้องระวังในจุดนี้ให้มาก สรุปก็คือแนวคิดทั้ง 2 แนวมีคุณค่าและสามารถให้คำตอบได้ ควรใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษาวิจัยเรื่องของกลุ่มชาติพันธุ์ไทและความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่ไม่ใช่ไทอย่างถาวรนานกันไป ทั้งนี้เพราะสามารถตั้งโจทย์และประเด็นคำถามเพื่อหาคำตอบได้เช่นกัน ถ้าเริ่มโต้แย้งกันตั้งแต่แนวคิดและมุมมองคงไม่เป็นการสร้างสรรค์ ไม่ว่าจะใช้มุมมองใดเป็นหลักในการศึกษาวิจัย นักวิชาการจะต้องตระหนักว่าแต่ละมุมมองต่างก็มีกรอบมโนทัศน์ ทฤษฎี และวิธีการ เป็นแนวทางในการวิจัย

4.5 การรวมและการแบ่งกลุ่มการศึกษาเรื่องไท

การประเมินสถานภาพไทศึกษา 10 ด้านดังสรุปผลไว้ในตอนที่ 3 ของรายงานนี้สะท้อนให้เห็นว่าการศึกษาเรื่องไทในประเทศไทยแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่มตามสาขาวิชาดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 การรวมและการแบ่งกลุ่มตามสาขาวิชา

กลุ่มที่ 1 ประกอบด้วยนักวิชาการจาก 5 สาขาวิชา คือ ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา ภาษา คติชนวิทยาและวรรณกรรม กลุ่มนี้เป็นแกนนำของไทศึกษาในประเทศไทย ได้รับทุนสนับสนุนการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับชนชาติไท ทั้งในและนอกประเทศ ตลอดจนการจัดประชุมทั้งระดับชาติและนานาชาติ ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ผลงานที่ปรากฏมีลักษณะเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับ "วัฒนธรรมชนชาติไท วัฒนธรรมชุมชน ประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรม" เป็นแกนหรือกฎเกณฑ์สำคัญของการศึกษา นักภาษาช่วยปริวรรตหรือถ่ายอักษรจากภาษาไทย เช่น ไทใหญ่ ไทลื้อ ไทอาหม ฯลฯ เป็นภาษาไทย หรือแปลเอกสารที่เขียนเป็นภาษาไทยโดยทำงานร่วมกับนักวิชาการไทซึ่งเป็นเจ้าของภาษา เพื่อให้ นักวิชาการในสาขาวิชาอื่นๆ ที่ร่วมงานกันได้ใช้

เป็นข้อมูล นักวิชาการในกลุ่มนี้มักจะใช้เอกสารอ้างอิงเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับหัวข้อการศึกษาวิจัย ในกลุ่มที่ 1 นี้ สามารถแบ่งออกได้น้อยเป็น 2 ค่าย ค่ายแรกใช้วิธีการศึกษาวิจัยเรื่องของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ละกลุ่มโดยเน้นกลุ่มที่เคยมีรัฐหรืออาณาจักรในอดีต โดยมีเป้าหมายในอนาคตคือการเปรียบเทียบองค์ความรู้ให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับลักษณะ รูปแบบ โครงสร้าง และระบบที่เป็นเอกลักษณ์ของชนชาติไทแต่ดั้งเดิม เป็นการโยงภาพปัจจุบันสู่ภาพในอดีต ค่ายนี้ทำงานกันอย่างจริงจัง มีผลงานเผยแพร่อย่างสม่ำเสมอ อาจเรียกได้ว่าเป็นค่าย "นักคิดและทำ" อีกค่ายหนึ่งเป็นค่าย "นักคิดและพูด" ค่ายนี้ถนัดทางด้านวิพากษ์วิจารณ์ผลงานของค่ายแรก มักจะชูประเด็นเรื่องคำจำกัดความของ "ethnic identity" ปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ และการผสมผสานแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ฯลฯ เน้นการศึกษาที่มีกรอบความคิดและทฤษฎีเป็นพื้นฐาน แต่ไม่ค่อยมีผลงานของค่ายนี้ปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมมากนัก อาจเป็นเพราะยังหาประเด็นปัญหาหรือโจทย์วิจัยที่เหมาะสมต่อการวิเคราะห์ตรวจสอบอย่างลุ่มลึกไม่ค่อยได้

กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มที่ค่อนข้างเอกเทศ นักวิชาการด้านโบราณคดีที่ใช้โบราณวัตถุและโครงกระดูกที่ขุดค้นได้ในเขตโบราณคดีต่างๆ เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ตีความและสรุปแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องของคนในอดีต ซึ่งจะใช่หรือไม่ใช่คนไทยก็ยังไม่ทราบแน่ชัด เพราะหลักฐานที่มียังไม่หนักแน่นเพียงพอ ความรู้เรื่องไทเป็นเพียงผลพลอยได้ มิใช่เป็นประเด็นหลักหรือแก่นของการศึกษาค้นคว้า นักโบราณคดีบางคนได้ใช้หลักฐานทางภาษา (จารึกโบราณ) และแนวคิดทางมานุษยวิทยาเป็นหลักฐานประกอบการวิเคราะห์ตีความข้อมูลทางโบราณคดี อย่างไรก็ตาม ไม่มีนักโบราณคดีไทยและนักโบราณคดีชาวต่างประเทศศึกษาวิจัยเรื่องของคนไทด้านโบราณคดีโดยตรง จึงยังไม่มี การดำเนินการวิจัยอย่างมีระบบตามระเบียบวิธีการทางโบราณคดี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัญหาเชิงมานุษยวิทยาโบราณคดีมิใช่แนวทางหลักของการศึกษาโบราณคดีในประเทศไทย และการที่จะพิสูจน์ให้เห็นอย่างแจ่มชัดว่าโครงกระดูกในดินเป็นชนกลุ่มเดียวกับที่มีชีวิตอยู่บนดินหรือไม่เป็นเรื่องยาก เทคนิค และวิธีการตรวจสอบทาง DNA อาจจะช่วยให้ได้คำตอบที่มั่นใจขึ้น แต่ก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงมาก

กลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มที่ศึกษาวิจัยภาษาตระกูลไท-กะไดตามแนวภาษาศาสตร์โดยเอกเทศ มีผลงานการศึกษาวิจัยเป็นจำนวนมากครอบคลุมถึง 47 กลุ่มชาติพันธุ์ เนื่องจากมีแนวคิดกรอบมโนทัศน์ ทฤษฎี และวิธีการที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยอย่างชัดเจนและเป็นสากล นั่นคือนักภาษาศาสตร์มีเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพให้เลือกใช้ได้มากเพียงพอ ถ้าสามารถเลือกใช้เครื่องมือได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับเรื่องที่ศึกษา การศึกษาภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์ก็ไม่มีปัญหา นักภาษาศาสตร์ไม่ต้องเสียเวลาโต้เถียงกันด้วยเรื่องแนวทางหรือมุมมอง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะภายในสาขาวิชาภาษาศาสตร์มีแขนงวิชามากมาย อาทิ ภาษาศาสตร์เปรียบเทียบและเชิงประวัติ ภาษาศาสตร์สังคม ภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ ฯลฯ จะศึกษาทีละภาษาหรือทีละกลุ่มภาษาแล้วนำมาเปรียบเทียบกันเพื่อสืบสร้างภาษาดั้งเดิมก็ได้ หรือจะมองในแง่ปฏิสัมพันธ์ ผสมผสาน แลกเปลี่ยนทางภาษาในสังคมหลากหลาย

ภาษา(Multilingual society)ก็ได้ มีแนวคิดทฤษฎีเป็นกรอบในการวิเคราะห์ความทั้ง 2 แนวทาง นักภาษาศาสตร์สามารถศึกษาวิจัยภาษาในตระกูลไท-กะไดได้โดยไม่ต้องไปร่วมกับกลุ่มที่ 1 ซึ่งเป็นแกนนำของไทศึกษาในประเทศไทย มีสนามระดับนานาชาติให้เสนอผลงานวิจัยหลายสนามทุกปี(annually) อาทิ The International Conference on Sino-Tibetan Languages and Linguistics, The Annual Meeting of the Southeast Asian Linguistics Society" เป็นต้น ด้วยเหตุนี้นักภาษาศาสตร์ที่ศึกษาวิจัยภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์ไม่จำเป็นต้องเข้าร่วมประชุมเสนอผลงานในการประชุม The International Conference on Thai Studies ซึ่งจัดทุก 3 ปี มีแหล่งตีพิมพ์ผลงานที่เขียนเป็นภาษาอังกฤษ และสามารถสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นเกี่ยวกับภาษาศาสตร์ภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ระหว่างกลุ่มสมาชิกทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ต นักภาษาศาสตร์ได้อาศัยผลงานของกลุ่มที่ 1 เป็นข้อมูลในการเตรียมงานและการออกแบบงานวิจัย(research design) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานวิจัยสนาม

กลุ่มที่ 4 นักวิชาการในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยด้านสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม(จิตรกรรม และประติมากรรม) และหัตถกรรมเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่สนใจเรื่องไทศึกษา แต่ไม่ได้อยู่ในกระแสหลักของไทศึกษาในประเทศไทย การศึกษาค้นคว้าวิจัยของกลุ่มที่ 3 มุ่งเน้นการอนุรักษ์และการพัฒนา สามารถนำผลไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและธุรกิจอุตสาหกรรมด้านอื่นๆ ได้โดยตรงและมากกว่าผลงานของกลุ่มที่ 1-3 เป็นที่น่าเสียดายว่านักวิชาการที่เชี่ยวชาญด้านเมืองและชุมชนมักจะไม่สนใจเรื่องไท นักวิชาการที่ศึกษาค้นคว้าด้านสถาปัตยกรรมไทยจึงต้องพึ่งข้อมูลที่พอจะหาได้จากผลงานของนักวิชาการกลุ่มที่ 1 แต่ก็ก็เป็นข้อมูลที่มีลักษณะเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย(fragments) นับว่าเป็นจุดอ่อนที่จะต้องพิจารณาแก้ไข ผลงานของกลุ่มที่ 4 เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ มีผู้ใช้(users)เป็นจำนวนมากทั้งภาครัฐและเอกชน อย่างไรก็ตาม ผลงานที่ปรากฏจะเป็นเรื่องสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และหัตถกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน ไทลื้อ ไทขิ่น(ไทเขิน) และลาวเป็นส่วนใหญ่ ที่เป็นเช่นนี้เพราะเนื่องจากนิยมใช้พื้นที่หรือภูมิภาคของประเทศไทย เช่น ล้านนา อีสาน ฯลฯ เป็นพื้นฐานในการกำหนดขอบเขตการค้นคว้าวิจัย ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในยุคโลกาภิวัตน์ทำให้โครงสร้างและรูปแบบของงานศิลปะเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และของเก่าดั้งเดิมซึ่งมีคุณค่าและเหมาะสมกับลักษณะทางกายภาพของเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และประโยชน์ใช้สอยในการดำเนินชีวิตประจำวันของคนไทกำลังจะสูญหายหมดไป แต่งานค้นคว้าวิจัยด้านนี้กลับมีน้อยและไม่เข้มข้นทางวิชาการเพียงพอจึงน่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง

นอกจากผลงานของนักวิชาการ 4 กลุ่มดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีผลงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องและเอื้อประโยชน์ต่อไทศึกษาทั้งทางตรงและทางอ้อม อาทิ การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์เครื่องแต่งกายสตรีชนเผ่าไท-กะได ของคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากงานของโครงการวิจัยภาษาและเครื่องแต่งกายสตรี

ชนเผ่าไท-กะได ดำเนินการโดย รศ. ดร. ปราณี กุลละวณิชย์ และ รศ. ดร. อีระพันธ์ เหลืองทองคำ ในช่วงปี 2535-2538 เพื่อร่วมเฉลิมฉลองเนื่องในวโรกาสสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถเจริญพระชนมายุครบ 60 พรรษา โครงการวิจัยเพื่อสร้างดัชนีชี้ความเป็นไททางพันธุกรรมซึ่งมีนักวิชาการในสาขาวิทยาศาสตร์ชีวภาพ เทคนิคการแพทย์ มานุษยวิทยากายภาพ และภาษาศาสตร์ร่วมงานกัน โดยการประสานงานของ ศ. ดร. ถาวร วัชรากัย โครงการสร้างแผนที่ชุมชนโบราณในประเทศไทย โดยใช้ภาพถ่ายทางอากาศของ ผศ. ทิพา ศุภจรรยา และ รศ. ผ่องศรี จันท้าว นอกจากนี้ยังมี WEBSITES ไทยศึกษาให้สืบค้นข้อมูลทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ตอีกเป็นจำนวนมากไม่น้อย ถึงจะไม่ลุ่มลึกแต่ก็เป็นประโยชน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้เพิ่งเริ่มสนใจเรื่องไทศึกษา Newsletter ของโครงการ The Thailand-Yunnan Project, Australian National University ก็ให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับไทศึกษาที่เป็นประโยชน์มาก ผลงานของคณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยในเอกสารภาษาจีน สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี เป็นต้น

4.6 วิธีการศึกษาและรูปแบบการนำเสนอผลการศึกษา

ผลงานการศึกษาค้นคว้าเรื่องไทจำแนกออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ โดยใช้เกณฑ์ทางวิธีการศึกษาและรูปแบบการนำเสนอผลการศึกษา คือ ประเภทแรก ผลงานที่เน้นการเก็บรวบรวมข้อมูล (data-oriented) และนำเสนอในลักษณะพรรณนา มิได้เริ่มต้นที่ประเด็นปัญหาที่จะนำมาเป็นพื้นฐานในการตั้งสมมติฐานเพื่อการพิสูจน์ให้เห็นข้อเท็จจริงหรือตอบคำถามใดๆ งานประเภทนี้เป็นการสำรวจและบุกเบิกแสวงหาความรู้ใหม่ บันทึกการเดินทางและสเปการณ์เยือนถิ่นไทของนักวิชาการในฐานะนักท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม งานรวบรวมเอกสารเก่าประเภทใบลาน สมุดข่อย ที่มีเนื้อหาด้านใดด้านหนึ่ง เช่น ตำรายา นิทานพื้นบ้าน ตำนานสร้างบ้านสร้างเมือง ฯลฯ เอกสารที่เป็นบันทึกการสัมภาษณ์คนไทกลุ่มต่างๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นภูมิปัญญา ความเชื่อ และความรู้สึกนึกคิด ซึ่งสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมไท งานปริวรรตหรืองานถ่ายอักษรเอกสารที่เขียนด้วยอักษรไทเป็นอักษรไทยประกอบคำอธิบายและจัดทำบรรณานุกรม ค้นคว้าและค้นเรื่อง งานประเภทบรรณานุกรม บรรณานิตยสาร ฐานข้อมูล รายงานผลการประเมินสถานภาพ ฯลฯ งานประเภทนี้มักจะถูกมองว่าเป็นงานศึกษาค้นคว้าที่ไม่ลุ่มลึก แต่มีประโยชน์มาก นักวิชาการในสาขาวิชาต่างๆ ที่ค้นคว้าวิจัยเรื่องไทสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นหรือใช้ประกอบการวิเคราะห์ตีความประเด็นใดประเด็นหนึ่งโดยเฉพาะ และบุคคลทั่วไปที่สนใจเรื่องไทศึกษาก็อ่านเพื่อความรู้ความบันเทิงได้ ประเภทที่ 2 ผลงานที่เน้นข้อค้นพบหรือตอบคำถามที่ได้จากการวิเคราะห์อย่างลุ่มลึกด้วยแนวคิด กรอบมโนทัศน์ ทฤษฎี และระเบียบวิธีวิจัยที่เป็นมาตรฐานในแต่ละศาสตร์ ผลงานประเภทนี้มีคุณค่าทางวิชาการสูงแต่ไม่ค่อยเอื้อประโยชน์ต่อส่วนรวม ยากต่อนักวิชาการต่างสาขาวิชาและบุคคลทั่วไปจะเข้าใจ และนำข้อค้นพบไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ การนำเสนอมีลักษณะเป็นทางการและ

technical ผู้อ่านจะต้องมีพื้นฐานความรู้ค่อนข้างมากถึงจะติดตามข้อโต้แย้งถกเถียงต่างๆ ได้ ผลงานประเภทนี้มีศักดิ์ศรีและมักจะได้รับการประเมินคุณค่าทางวิชาการสูง ถึงแม้จะมีประโยชน์น้อย

ผู้เขียนมีความเห็นว่างานทั้ง 2 ประเภทดังกล่าวข้างต้นมีจุดเด่นจุดด้อย และคุณค่าเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะในประเทศที่กำลังพัฒนาเช่นประเทศไทย นักวิชาการมีความชอบ ความถนัด และจุดยืนต่างกัน ควรมีโอกาสได้เลือกวิถีทางการศึกษาค้นคว้าวิจัยที่เหมาะสมกับปัจเจกบุคคลหรือคณะบุคคล จะผลิตผลงานประเภทแรกหรือหลังก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ความพร้อม เวลา งบประมาณ และสภาพการณ์อื่นๆ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เป็นตัวแปรสำคัญที่ต้องคำนึงถึง ดังนั้นการประเมินคุณค่า(merit) ของข้อเสนอโครงการและผลงานเมื่อดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว จะต้องเหมาะสมและไม่มีอคติ วิธีการศึกษาค้นคว้าในแต่ละประเภท จะเป็นประเภทเน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลหรือประเภทเน้นข้อค้นพบและตอบคำถามย่อมมีแนวทาง ย่อมมีวิธีการศึกษา ตลอดจนรูปแบบการนำเสนอต่างกัน นักวิชาการจะต้องรู้และแน่ใจว่าตนเองกำลังทำอะไรอยู่ ส่วนหน่วยงานและคณะผู้ประเมินผลงานจะต้องใช้เกณฑ์ที่ยุติธรรม การนำเกณฑ์การตัดสินผลงานประเภทที่สองไปใช้กับงานประเภทที่หนึ่งหรือในทางกลับกันคงไม่เป็นธรรม และอาจเป็นไปได้ด้วยซ้ำ ดังนั้นจึงควรจัดทำเกณฑ์เป็น 2 ชุดเพื่อใช้ประเมินคุณค่าของข้อเสนอโครงการและผลงานขั้นสุดท้ายของการศึกษาวิจัยในแต่ละประเภท

4.7 สรุปองค์ความรู้โดยรวม

จากการอ่านผลการประเมินสถานภาพไทยศึกษาทั้ง 7 ด้าน ดังสรุปไว้ในตอนที่ 3 ของรายงานนี้ จะเห็นได้ว่าการศึกษาเรื่องไทโดยนักวิชาการชาวต่างประเทศ นักวิชาการไทย และนักวิชาการไท มีมากพอสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา(2530-2540) ด้วยปัจจัยหลายด้านดังกล่าวไว้ในหัวข้อหลังผลักดันที่ก่อให้เกิดไทศึกษาในอดีต-ปัจจุบัน นักวิชาการโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักวิชาการในกลุ่มที่ 1 คงจะต้องขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ(สวช.) ที่มีบทบาทและเป็นแรงผลักดันที่สำคัญทั้งด้านนโยบายและงบประมาณสนับสนุนเรื่องไทศึกษาในทศวรรษที่ผ่านมา และขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.)ที่ได้ทุ่มงบประมาณมากกว่า 20 ล้านบาท ให้เมธีวิจัยอาวุโสของ สกว. 3 ท่าน คือ ศ.ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา รศ.ศรีศักร วัลลิโภคม และ รศ.จารุวรรณ ธรรมวัตร ช่วยเป็นแกนนำในการผลิตผลงานและสร้างนักวิชาการด้านไทศึกษาเพิ่มขึ้น ในระดับบุคคลคงจะต้องขอบคุณ ศ.ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้นโยบายและงบประมาณของ สวช. และ สกว. ได้รับการตอบสนองในวงกว้าง ช่วยให้เกิดเครือข่ายและเพิ่มปริมาณผลงานค้นคว้าวิจัยด้านประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม และจะต้องยกย่องชมเชยความกล้าหาญและรวดเร็วในการเสนอข้อค้นพบต่างๆ ของ รศ.ศรีศักร วัลลิโภคม และคณะ ซึ่งข้อเขียนของพวกท่านเปรียบเสมือนเครื่องกระตุ้นให้เกิดความเคลื่อนไหวและปฏิกิริยาตอบสนองอย่างรุนแรงในวงวิชาการไทยศึกษาของประเทศไทย แม้กระทั่งนักภาษาศาสตร์

ซึ่งอยู่นอกวงการและกระแสหลักของไทยศึกษาก็ปรารถนาที่จะร่วมกระบวนการเพื่ออธิบายและชี้แจงให้สาธารณชนได้รับทราบถึงคุณประโยชน์ของนักภาษาศาสตร์ต่อไทยศึกษา องค์ความรู้เรื่องไทยศึกษาในแต่ละด้านไม่เท่าเทียมกัน ตัวอย่างเช่น กลุ่มนักภาษาศาสตร์ได้บุกเบิกและสำรวจข้อมูลภาษาตระกูลไท-กะไดไปแล้วไม่น้อยกว่า 47 ภาษา ในขณะที่นักโบราณคดียังไม่เคยได้ศึกษาวิจัยทางโบราณคดีโดยตรงอย่างจริงจังเพื่อกำหนดเขตภูมิศาสตร์และวิถีการดำเนินชีวิตของไทยในอดีตกาล โดยใช้หลักฐานทางโบราณคดีที่ขุดค้นพบจากแหล่งต่างๆ มาประกอบการวิเคราะห์เพื่อตอบข้อคำถาม ส่วนนักวิชาการกลุ่มอื่นๆ ที่ศึกษาค้นคว้าเรื่องไทก็จำกัดขอบเขตแต่เพียงเรื่องของกลุ่มคนไทเพียงไม่กี่กลุ่ม อาทิ ไทยวน ไทเหนือ ไทใหญ่ ไทอาหม ไทลื้อ ลาว ไทดำ-ไทขาว จ้วง ฯลฯ ซึ่งเคยมีรัฐและอาณาจักรของตนเอง มีตัวอักษรใช้เขียนและจดบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต หรือไม่ก็เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่มีประชากรเป็นจำนวนมากในปัจจุบัน เช่น ชนชาติจ้วง(Zhuang Nationality) ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดภาคใต้ของประเทศจีน ฯลฯ เนื่องจากมีกลุ่มชาติพันธุ์ไทและกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีภาษาและวัฒนธรรมสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับคนไทในประเทศจีนตอนใต้และตอนเหนือของประเทศเวียดนามเป็นจำนวนมาก ดังเสนอไว้ในตอนที่ 2 ของรายงานนี้ นักวิชาการจีนและนักวิชาการเวียดนามจึงได้ศึกษาค้นคว้าไว้มากพอสมควรแต่เนื่องจากเอกสารที่เป็นผลงานการศึกษาตีพิมพ์เป็นภาษาจีนและภาษาเวียดนามจึงยากแก่การเข้าถึงและใช้ประโยชน์ ผู้วิจัยเรื่องไทจึงควรรู้ภาษาเพื่อนบ้าน และมีนักวิชาการจากประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งนักวิชาการไทมาร่วมงานด้วย

น่าเสียดายที่โครงการย่อย 4 โครงการในชุดประเมินสถานภาพไทยศึกษา คือ การผสมผสานทางชาติพันธุ์และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจและระบบนิเวศ ภาษาและภาษาศาสตร์(1) กำเนิดไท ยังเขียนรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ไม่เสร็จและส่งให้ผู้เขียนซึ่งเป็นผู้ประสานงานชุดโครงการตามกำหนดเวลาที่ตกลงกันไว้คือภายในวันที่ 31 พฤษภาคม 2541 การสังเคราะห์ภาพรวมองค์ความรู้ไทยศึกษาที่เสนอไว้ในรายงานนี้จึงขาดสรุปผลการประเมิน 4 หัวข้อดังกล่าวข้างต้น เหตุผลประการหนึ่งที่ทำให้ผู้รับผิดชอบโครงการ ผสมผสานทางชาติพันธุ์และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจและระบบนิเวศ และกำเนิดไท ไม่สามารถดำเนินการเสร็จตามกำหนด ส่วนหนึ่งคงจะเนื่องมาจากปัญหาการสืบค้นเอกสารสิ่งพิมพ์ที่ใช้เป็นข้อมูลในการประเมินสถานภาพ เท่าที่ผู้เขียนทราบไม่ค่อยมีเอกสารที่เป็นผลงานการศึกษาใน 3 หัวข้อข้างต้นโดยตรง เนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวมักจะเป็นส่วนหนึ่งของการนำเสนอผลงานด้านอื่น ในการประมวลองค์ความรู้ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องรองและร่อนองค์ความรู้ที่กระจัดกระจายเพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลเพื่อดำเนินการตามขั้นตอนการประเมินที่ระบุไว้ในข้อกำหนดโครงการหลัก(TOR) ผู้รับผิดชอบโครงการจึงจำเป็นต้องอุทิศเวลาและทำงานอย่างเข้มแข็งเป็นระบบระเบียบมากกว่าโครงการอื่นในชุดโครงการประเมินสถานภาพไทยศึกษา ส่วนความล่าช้าในการส่งรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ของโครงการประเมินสถานภาพภาษาและภาษาศาสตร์(1) เนื่องมาจากผู้รับผิดชอบเดินทาง

ไปต่างประเทศระหว่างเดือนมีนาคม-มิถุนายน

หากความรู้เกี่ยวกับไทศึกษาแต่ละด้านแต่ละประเด็นเป็นส่วนย่อยของภาพต่อ(jigsaw puzzle)ที่จะต้องนำมาประกอบกันเป็นภาพไทที่สมบูรณ์ ผู้เขียนมีความเห็นว่าองค์ความรู้ที่มีอยู่ในขณะนี้ยังให้ภาพที่ลางเลือน ไม่สมบูรณ์ ลึกสั้น และเว้นแหว่ง นักวิชาการในสาขาวิชาต่างๆ คงจะต้องร่วมมือกันปรับกระบวนการเพื่อให้ได้ภาพที่ชัดเจน และใกล้เคียงความเป็นจริงยิ่งขึ้น แต่ความผืนคงจะเป็นจริงยากเพราะติดขัดเรื่องสถานะเศรษฐกิจตกต่ำ อันเป็นต้นเหตุที่ทำให้แหล่งเงินทุนต้องเลือกและหรืองดการสนับสนุน เพื่อการปรับตัวให้รับกับสถานการณ์และวิกฤตทางเศรษฐกิจในปัจจุบันซึ่งมีผลกระทบในวงกว้าง อย่างไรก็ตาม ในตอนต่อไป(ตอนที่ 5) ซึ่งเป็นตอนสุดท้ายของรายงานนี้ ผู้เขียนจะนำเสนอข้อเสนอแนะและทิศทางการศึกษาวิจัยไทศึกษาในอนาคตอย่างเต็มรูปแบบ แต่จะทำได้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด คงเป็นหน้าที่ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และแหล่งทุนวิจัยอื่นๆ ที่จะใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณา

5. ข้อเสนอแนะแนวทางและทิศทางการวิจัยด้านไทศึกษาในอนาคต

องค์ความรู้เกี่ยวกับไทศึกษาที่นำเสนอไว้ในตอนที่ 2-4 เป็นภาพความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นจริงและสามารถมองเห็นได้ ในตอนที่ 5 นี้ ผู้เขียนจะเสนอแนะแนวทางและทิศทางการวิจัยด้านไทศึกษาที่ควรจะดำเนินการในอนาคตโดยใช้องค์ความรู้ที่ประมวลได้เป็นพื้นฐาน จะไม่คำนึงถึงสถานะเศรษฐกิจตกต่ำของประเทศ เป็นการเสนอภาพซึ่งหน่วยงานหรือบุคคลที่จะนำไปใช้ประโยชน์จำเป็นจะต้องพิจารณาและตัดสินใจเลือกตามความเหมาะสม ที่ผ่านมา "ไทศึกษา" เป็นส่วนหนึ่งหรือแง่มุมหนึ่งของ "ไทยศึกษา" คือ ให้องค์ความรู้เรื่อง "ไทย" เป็นศูนย์กลางและขยายความสนใจออกไปสู่เรื่อง "ไท"(เรื่องของกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มที่เป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน) ปัจจุบัน ความสนใจเรื่องภูมิภาคศึกษา(area studies) ทำให้เกิดแนวคิดและโครงการ "วิเทศศึกษา" ขึ้น ด้วยเหตุนี้ "ไทศึกษา" จึงสามารถอยู่ภายใต้ "ไทยศึกษา" ถ้าเป็นการศึกษาเรื่องของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในประเทศไทย และอยู่ภายใต้ "วิเทศศึกษา" หากศึกษาเรื่องของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่อยู่ในประเทศลาว เวียดนาม พม่า อินเดีย และจีน ฯลฯ "ไทศึกษา" จึงเหมือนและในเวลาเดียวกันก็ต่างจาก "ไทยศึกษา" และ "วิเทศศึกษา" อาจดำเนินการเป็นเอกเทศหรือดำเนินการภายใต้ไทยศึกษาหรือวิเทศศึกษาก็ได้ นักวิชาการสามารถศึกษาวิจัยเรื่องของคนไท(ไท-กะได)ในฐานะที่เป็นองค์ประกอบหนึ่งของประเทศไทยหรือองค์ประกอบหนึ่งของประเทศเวียดนามหรือประเทศเพื่อนบ้านอื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ได้ ไทศึกษาเป็นสหวิทยาการ องค์ความรู้ที่สมบูรณ์จะมีได้ก็ต่อเมื่อนักวิชาการในสาขาวิชาการต่างๆ มาร่วมกันศึกษาวิจัย ในอนาคตน่าจะต้องสร้างและหรือเตรียมความพร้อมให้กับนักวิชาการที่สนใจเกี่ยวกับไทศึกษาควบคู่ไปกับการสนับสนุนการวิจัยด้านไทศึกษา เพื่อให้ได้ภาพรวมองค์ความรู้เรื่องไทในปัจจุบันที่สมบูรณ์ถูกต้อง และสามารถโยงให้เห็นภาพตลอดจน

ตอบคำถามเรื่องไทในอดีตได้ จึงจำเป็นต้องมีข้อเสนอแนะทั้งส่วนที่เป็นการสร้างและส่วนที่เป็นการเสริม ดังนั้นเนื้อหาของข้อเสนอแนะในรายงานนี้จะแบ่งออกเป็น 4 ประเด็นหลัก คือ การสร้างนักวิจัยไทศึกษา แนวทางการวิจัยไทศึกษาในอนาคต กลไก-การเชื่อมโยงเครือข่าย และโจทย์เพื่อการศึกษาค้นคว้าเรื่องไทในอนาคต

5.1 การสร้างนักวิจัยไทศึกษา

ที่ผ่านมา นักวิชาการที่สนใจเรื่องไทศึกษามักจะเป็นนักวิชาการในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาวิชาภาษา ศาสนาวิทยาและวรรณกรรม ประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยา และสังคมวิทยา ฯลฯ ซึ่งมีคุณสมบัติหรือลักษณะพิเศษที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม ลักษณะพิเศษเฉพาะกลุ่มนี้แฝงอยู่ในความเป็นตัวตนและมีอิทธิพลต่อวิถีคิดและการแสดงออกของนักวิชาการแต่ละคนและแต่ละสาขาวิชา เพื่อความเจริญก้าวหน้าของไทศึกษา จึงน่าจะเชิญชวนให้นักวิชาการในสายวิทยาศาสตร์ทั้งวิทยาศาสตร์ชีวภาพและกายภาพมาร่วมศึกษาเรื่องไทให้มากขึ้น เพราะอาจจะช่วยให้มีมุมมองใหม่ที่แปลกออกไปอันน่าจะเป็นประโยชน์ต่อไทศึกษาโดยรวม ตัวอย่างเช่น การศึกษาเรื่องยาพื้นบ้าน เทคโนโลยีพื้นบ้าน ฯลฯ ซึ่งแพทย์ เกษษกร และวิศวกร สามารถนำความรู้ท้องถิ่นมาผสานกับความรู้สมัยใหม่ที่เป็นสากลเพื่อการปรับใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละชุมชน และท้องถิ่น นักวิชาการในสาขาวิชาพฤกษศาสตร์ สัตววิทยา นิเวศวิทยา ก็สามารถศึกษาร่วมกับนักภาษาศาสตร์เพื่อช่วยตอบคำถามบางประการเกี่ยวกับถิ่นกำเนิดและการกระจายของคนไทได้ เป็นต้น คนทั่วไปรวมทั้งนักวิชาการในสายวิทยาศาสตร์ส่วนใหญ่มักจะเข้าใจว่าไทศึกษาและไทศึกษาเป็นเรื่องการศึกษาเรื่องไทย/ไท ของกลุ่มนักวิชาการที่ชาตินิยมและเชื้อชาตินิยม เพื่อการอนุรักษ์และสืบสานมรดกล้ำค่าที่น่าภูมิใจ เป็นพวกที่ชอบหมกมุ่นอยู่กับอดีตมากกว่าการก้าวไปข้างหน้ากับโลกยุคโลกาภิวัตน์¹⁵ การสร้างนักวิจัยไทศึกษาจึงควรจะหาทางให้ได้ผู้ที่สนใจและมีศักยภาพจากสาขาวิชาต่างๆ มาร่วมโครงการ ทั้งจากสายวิทยาศาสตร์ชีวภาพ วิทยาศาสตร์กายภาพ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ คณะผู้จัดการและบริหารโครงการไม่ควรสังกัดสถาบันใดสถาบันหนึ่งโดยเฉพาะ ควรเป็นความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและหรือสถาบันที่มีผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญเรื่องไทในลักษณะการดำเนินงานเฉพาะกิจ (consortium) ไม่จำเป็นต้องมีองค์กรรองรับ เพราะการมีองค์กรสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมาก และถ้าไม่ประสบผลสำเร็จก็ล้มเลิกยาก การผลิตหรือสร้างนักวิจัยด้านไทศึกษาจะต้องเริ่มที่มีชุดโครงการวิจัยขนาดใหญ่รองรับ และกำหนดวัตถุประสงค์ว่าจะสร้างนักวิจัยไทศึกษาโดยใช้ระยะเวลาสั้นๆ ประมาณ 1-3 เดือน เพื่อการใช้งาน คือ ร่วมทำวิจัยในชุดโครงการวิจัยได้ทันที ดังนั้นจึงต้อง

¹⁵ ตัวอย่างเช่น อาจารย์รุ่นใหม่จากคณะวิศวกรรมศาสตร์คนหนึ่งได้ขอให้ผู้เขียนเล่าว่านักวิชาการในวงการไทยศึกษาทำอะไรกันบ้าง เพราะนิภาพไม่ออก และสารภาพว่าเมื่อใดก็ตามที่ได้ยินคำว่า "ไทยศึกษา" จะเห็นแต่ภาพหญิงสูงอายุนั่งเก้ามมวนนั่งตำหมาก หรือไม่ก็เรือนไม้ทรงไทยมีเสาเรือนเป็นจำนวนมากทุกที่ไป นี่คือภาพลักษณ์ของไทยศึกษาและไทศึกษาในสายตาประชาชน

สรรหานักวิชาการรุ่นใหม่ที่เคยทำวิจัยมาบ้างแล้ว สามารถอ่านภาษาอังกฤษและหรือภาษาฝรั่งเศส ภาษาจีนได้ดี มีความสนใจและมีศักยภาพในการวิจัยด้านไทศึกษา จากสาขาวิชาต่างๆ ทั้งในสายวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ เข้ารับการอบรมหลักสูตรไทศึกษาแบบเข้ม(intensive course) ความรู้พื้นฐานที่ผู้เข้าอบรมทุกคนควรได้รับก่อนร่วมวิจัย คือ สถานภาพไทศึกษาด้านต่างๆ กลุ่มชาติพันธุ์ไทและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แนวคิด-กรอบมโนทัศน์-ทฤษฎี-ระเบียบวิธีการวิจัยที่เหมาะสมกับการศึกษาวิจัยเรื่องไท เทคนิคและวิธีการเก็บข้อมูลภาคสนาม ความรู้เกี่ยวกับตัวอักษรและระบบการเขียนภาษาไทย แหล่งสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับไทศึกษา ฯลฯ ที่กล่าวมาแล้วเป็นภาคทฤษฎี สุดท้ายเป็นการฝึกปฏิบัติการภาคสนามในสภาพและสถานการณ์จริง นักวิชาการที่ได้รับการอบรมแล้วจะได้รับการพิจารณาให้เป็นนักวิจัยในโครงการวิจัยขนาดใหญ่หรือชุดโครงการวิจัยเกี่ยวกับไท หากการอบรมแบบเข้มเพื่อสร้างนักวิจัยไทศึกษาได้รับความนิยมนและบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย อาจขยายเป็นหลักสูตรไทศึกษาในระดับดุษฎีบัณฑิต โดยร่วมมือกับสถาบันในต่างประเทศ ซึ่งคงทำได้ไม่ยากเมื่อมหาวิทยาลัยทั่วประเทศออกนอกกรอบหมดแล้วในปี 2545

5.2 แนวทางการวิจัยไทศึกษาในอนาคต

แนวทางการวิจัยไทศึกษามีหลายแนวทาง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของนักวิชาการและแหล่งเงินทุนว่าจะมีกำลังดำเนินการในวงกว้างหรือวงแคบ ต่อไปนี้เป็นแนวทางการวิจัยที่ผู้เขียนเสนอให้พิจารณา การเสนอแนวทางได้ใช้ผลการประเมินองค์ความรู้ไทศึกษาเป็นพื้นฐาน

แนวทางที่ 1 ผู้ประสานงานหรือผู้แทนของนักวิชาการ 4 กลุ่ม(ดูรายละเอียดใน 4.5) มาประชุมเพื่อเลือกหัวข้อและกำหนดโจทย์วิจัยหรือประเด็นปัญหาและนำไปดำเนินการเพื่อให้ได้คำตอบด้วยวิธีการในศาสตร์ของตน เมื่อนำผลการวิจัยมาร่วมกันแล้วจะได้ภาพต่อที่สมบูรณ์ 1 ภาพ ตัวอย่างเช่น ชุดโครงการวิจัย "กำเนิดไท" น่าจะทำได้ในแนวนี้ เพราะต้องใช้ความรู้แบบสหวิทยาการมาช่วยตอบคำถาม

แนวทางที่ 2 ให้ผู้รับผิดชอบโครงการย่อยในชุดโครงการประเมินสถานภาพไทศึกษาช่วยประสานงานให้เกิดเป็นชุดโครงการวิจัยตามสาขาวิชา คือ ชุดโครงการวิจัยคติชาวบ้านและวรรณกรรมไท ชุดโครงการวิจัยประวัติศาสตร์ไท ชุดโครงการวิจัยระบบการเมืองการปกครองไท ชุดโครงการวิจัยระบบเศรษฐกิจและระบบนิเวศไท ชุดโครงการวิจัยภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์ ชุดโครงการวิจัยสถาปัตยกรรม-ศิลปกรรม-หัตถกรรมไท ชุดโครงการวิจัยความเชื่อและพิธีกรรมไทย ชุดโครงการวิจัยคนไทยจากหลักฐานทางโบราณคดี เป็นต้น แนวทางนี้ดูเหมือนจะง่ายและสะดวกที่สุด สาขาวิชาใดมีความพร้อมก็ดำเนินการได้เลย ในท้ายที่สุดเมื่อทุกชุดโครงการดำเนินงานแบบลงแขกเรียงหน้ากระดาน จะได้ผลงานเร็วและเป็นจำนวนมาก แต่คงจะต้องใช้งบประมาณมากเช่นกัน

แนวทางที่ 3 เป็นการวิจัยเพื่อทดสอบความน่าเชื่อถือของแนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเรื่องไทของนักวิจัย 2 สำนัก สำนักแรกที่ศึกษาเฉพาะเรื่องของกลุ่มชาติพันธุ์ไทเพียงอย่างเดียว แต่ศึกษาหลายกลุ่มในเวลาเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อนำผลการศึกษามาเปรียบเทียบกัน สิ่งที่คนไทหลายกลุ่มมีเหมือนกันหรือร่วมกันสามารถใช้เป็นดัชนีบ่งบอกได้น่าจะเป็นลักษณะดั้งเดิมที่มีหรือเป็นมาแต่อดีต นั่นคือลักษณะเฉพาะของเชื้อชาติ สำนักที่สองเชื่อว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทมีปฏิสัมพันธ์ ปะทะสังสรรค์ ผสมผสานและแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มไทกันเองและกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่ใช่ไทมาเป็นเวลายาวนาน จึงเป็นการยากที่จะระบุว่าอะไรเป็นไทหรือไม่เป็นไท วิธีการวิจัยในแนวที่ 3 คือ สร้างชุดโครงการวิจัย 2 ชุดเพื่อทำงานคู่ขนานกัน แต่ละชุดประกอบด้วยนักวิชาการจากสหสาขาวิชาทั้งในสายวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ เลือกพื้นที่ที่มีประชากรหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งที่เป็นไทและไม่ใช่ไท ชุดโครงการ A ศึกษาวิจัยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ไทเพื่อแสวงหาลักษณะร่วมของความเป็นไท ส่วนชุดโครงการ B ศึกษาวิจัยตามแนวคิดปฏิสัมพันธ์และปะทะสังสรรค์ นำผลงานวิจัยของทั้ง 2 ชุดโครงการมาเปรียบเทียบกันเพื่อพิสูจน์ความน่าเชื่อถือของแนวคิดทั้ง 2 แนว การวิจัยตามแนวที่ 3 นี้จะได้ผลงาน 2 ประเภท คือ ผลงานที่เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับไทศึกษาด้านต่างๆ และในเวลาเดียวกันก็ได้พิสูจน์ความน่าเชื่อถือของแนวคิดของทั้ง 2 สำนักด้วย

แนวทางการวิจัยทั้ง 3 แนวดังกล่าวข้างต้นสามารถใช้ความรู้ที่ได้จากชุดโครงการประเมินสถานภาพไทศึกษาเป็นพื้นฐาน จึงเป็นการต่อยอดงานวิจัยที่นักวิชาการจากหลายสาขาวิชาได้ร่วมกันทำมาแล้ว ชุดโครงการที่จะดำเนินการในอนาคตจะช่วยยืนยันให้เห็นว่าชุดโครงการประเมินสถานภาพไทศึกษาเป็นงานวิจัยประเภทวิจัยและพัฒนา(Research and Development)อย่างแท้จริง เพราะมีการสานต่อและทำให้เกิดชุดโครงการในเครือข่ายอีกหลายชุด

5.3 กลไกการเชื่อมโยงให้เกิดเครือข่าย

เพื่อช่วยให้การสร้างนักวิจัยไทศึกษาและชุดโครงการไทศึกษาตามแนวทางที่เสนอไว้ใน 5.1 และ 5.2 เป็นความจริง สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย จำเป็นจะต้องมีกลไกการบริหารจัดการบางประการเพื่อให้เกิดเครือข่ายเชื่อมโยงการดำเนินงานให้ประสานและเป็นไปในทางเดียวกัน อารมณ์ความคิดไทศึกษาน่าจะเป็นกลไกการเชื่อมโยงที่ดี เป็นวิธีกระตุ้นให้นักวิจัยในเครือข่ายติดตามสอดส่องความก้าวหน้าในการดำเนินงานของกันและกัน เปรียบเสมือนตลาดนัดที่นักวิจัยมาพบปะแลกเปลี่ยนความรู้และขยายความคิด กิจกรรมของอารมณ์ความคิดอาจเป็นการจัดประชุมโต๊ะกลม แลกเปลี่ยนเอกสาร จัดพิมพ์รวมบทความสรุปผลการวิจัย และข้อค้นพบของโครงการย่อยต่างๆ ในเครือข่าย หรือเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ผลงานของสมาชิกในรูปแบบอื่นๆ ฯลฯ

5.4 ประเด็นปัญหาและโจทย์วิจัย

คำตอบและข้อค้นพบทางวิชาการสามารถได้มาด้วยวิธีการ 2 วิธี ซึ่งมีลักษณะตรงกันข้ามกัน คือ วิธีการ INDUCTION ซึ่งเริ่มต้นจากข้อมูลไปสู่ข้อสรุปที่ค้นพบ งานวิจัยที่ใช้วิธีการนี้จะมีลักษณะพรรณนา(descriptive) เพราะเน้นการนำเสนอข้อมูล (data-oriented) ผลงานมีประโยชน์ในวงกว้าง ไม่ค่อยมีอคติ เพราะผู้วิจัยเริ่มต้นจากความจริงที่สัมผัสได้ด้วยตาหรือหู ไม่ได้มีเจตนาจะพิสูจน์สิ่งที่ตนเองเชื่อและพยายามทำให้คนอื่นเชื่อหรือคล้อยตาม วิธีการ DEDUCTION จะเริ่มต้นจากการนำโจทย์คำถาม ประเด็นปัญหา ที่อยู่ในใจของผู้วิจัยหรือคนอื่นมาตั้งเป็นสมมติฐานเพื่อการพิสูจน์ด้วยวิธีการและกระบวนการบางอย่าง เพื่อให้ได้ข้อสรุปซึ่งอาจยืนยันหรือคัดค้านสมมติฐานที่ตั้งไว้ การดำเนินงานมีลักษณะเน้นประเด็นปัญหา(problem-oriented) ผลงานอาจมีประโยชน์ในวงแคบและอาจมีอคติของผู้วิจัยเจือปน แต่อาจทำให้วงวิชาการตื่นตัวหรือถึงกับสั่นสะเทือน ค่อยๆ เจียบและสลายไปเหมือนคลื่นกระทบฝั่ง คนในวงวิชาการมักจะชื่นชมคิดว่าผลงานวิจัยที่ได้มาด้วยวิธีการหลังมีคุณค่าทางวิชาการมากกว่าด้วยวิธีการแรก ผู้เขียนก็เห็นด้วยในความคิดนี้ อย่างไรก็ตาม ข้อค้นพบที่ได้มาด้วยวิธีแรก ถึงแม้จะจิตคิดไม่น่าตื่นเต้นเท่าข้อค้นพบที่ได้มาด้วยวิธีที่สอง แต่ในระยะยาวแล้วจะดีและมีประโยชน์มากกว่า เพราะนักค้นคว้าวิจัยรุ่นต่อมายังคงใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นได้ ไม่ถูกโค่นล้มด้วยข้อค้นพบจากการพิสูจน์แนวใหม่

งานศึกษาวิจัยในสาขาเมืองและชุมชน-สถาปัตยกรรม-ศิลปกรรม-หัตถกรรม(กลุ่มที่ 4) ซึ่งมักใช้วิธีการแบบ inductive อาจเป็นทางเลือกหนึ่งที่น่าพิจารณา ถ้าใช้สาขาวิชาเป็นตัวกำหนด เพราะลงทุนน้อยแต่มีผู้ใช้ผลงานการวิจัยจำนวนมาก เนื้อหาน่าสนใจและมีภาพประกอบสวยงาม ใครๆ ก็สามารถอ่านและเข้าใจได้ง่าย มีประโยชน์ต่อวงการธุรกิจอุตสาหกรรม เช่น อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เป็นต้น หรือนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลสำหรับวางแผนด้านการอนุรักษ์และพัฒนาก็ได้ อีกทางเลือกหนึ่ง คือ งานวิจัยที่มีความลุ่มลึกทางวิชาการเพราะใช้วิธีการแบบ deductive คือ ต้องมีโจทย์วิจัยนำ มีแนวคิด กรอบมโนทัศน์ และทฤษฎีรองรับ มีการนำหลักฐานที่น่าเชื่อถือ (solid evidence) มาใช้ประกอบการพิสูจน์ข้อเท็จจริงด้วยวิธีการที่เป็นวิทยาศาสตร์ ประเด็นปัญหาหรือคำถามเกี่ยวกับเรื่องไทที่ผู้เขียนขอเสนอแนะเป็นตัวอย่าง มีดังนี้

- โครงกระดูกในดินไทยไม่ใช่โครงกระดูกไท
- การกระจายของสัตว์และพืชช่วยไขปริศนากำเนิดไทได้
- ทำไมคนไทย ญาติ และเพื่อนจึงกำเนิดมาจากน้ำเต้า
- ใครเป็นเจ้าของเรือนใต้ถุนสูงและเรือนกาแล
- แน่ใจหรือว่ามี-ไข่-กระดูกไก่ เป็นของไทย
- ภาษาไทเป็นภาษาถูกสร้างเพื่อการสื่อสารในอดีต
- อัญเชิญผีตีมาปราบผีร้ายในสังคมไทย

ประเด็นและคำถามดังกล่าวมาเป็นตัวอย่างข้างต้นฟังดูท้าทายและน่าแสวงหาคำตอบ แต่คงต้องใช้เวลานานในการศึกษาวิจัยให้ได้ข้อสรุปที่น่าเชื่อถือ หรืออาจไม่มีคำตอบที่น่าพอใจเลยก็ได้

5.5 สรุป

ผู้เขียนเชื่อว่าถ้ามีการประสานงานที่ดีระหว่างโครงการสร้างนักวิจัยไทยศึกษาชุดโครงการวิจัยไทยศึกษา และอาศรมความคิดหรือตลาดนัดไทยศึกษา รวมทั้งมีแหล่งเงินทุนสนับสนุน ประเทศไทยก็คงจะเป็นศูนย์กลางไทยศึกษาของภูมิภาคได้ ถึงแม้ประเทศไทยจะมีกลุ่มชาติพันธุ์ไหน้อยกลุ่มและมีจำนวนประชากรไหน้อยกว่าประเทศจีนก็ตาม แต่เมื่อคำนึงถึงสถานะเศรษฐกิจตกต่ำในปัจจุบัน บทวิเคราะห์ สังเคราะห์ และข้อเสนอแนะทั้งหมดที่เสนอไว้ในรายงานนี้ คงจะเป็นเพียงความฝันเท่านั้น

การศึกษาเรื่องคนไทหรือไทยศึกษามีได้เกี่ยวกับความเป็นความตายหรือปากท้อง และมีใช้ความจำเป็นพื้นฐานหรือเป็นเรื่องวิกฤตระดับชาติ จะดำเนินการหรือไม่ อย่างไร เมื่อไร ก็ไม่ได้ทำให้ใครเดือดร้อน เพราะฉะนั้นการกำหนดความจำเป็นเร่งด่วน และการจัดลำดับความสำคัญจึงทำได้ยาก แต่ก็ไม่ผิดที่จะกล่าวว่าความรู้เรื่องไทเปรียบได้กับการมียาบำรุงกำลังและน้ำหล่อเลี้ยงหัวใจของมนุษย์บางส่วนที่อาศัยอยู่ในโลกนี้ ไม่มีก็คงไม่ตาย ชีวิตเพียงแค่อับเฉา แห้งแล้ง ปราศจากความพอใจ สุขใจ ภูมิใจ และไร้เครื่องประเทืองปัญญา

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนในฐานะผู้ประสานงานขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ได้ให้งบประมาณสนับสนุนชุดโครงการประเมินสถานภาพไทยศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศาสตราจารย์ นายแพทย์วิจารณ์ พานิช ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มให้มีการดำเนินงานโครงการนี้ ตลอดจนให้ความร่วมมือและให้กำลังใจผู้ประสานงานด้วยดีตลอดมา ขอขอบคุณ ดร. โชคชัย สุทธาเวช คุณปัทมากร บูลสถาพร นักวิชาการของฝ่ายความสัมพันธ์ข้ามชาติและทางเลือกในการพัฒนา(ฝ่าย 1) ผู้วิจัยในชุดโครงการทุกท่าน และเจ้าหน้าที่สถาบันไทยศึกษาทุกคน ที่ได้ให้ความร่วมมือกับผู้ประสานงานเป็นอย่างดี ในฐานะผู้ประสานงาน ผู้เขียนได้ตั้งใจและปฏิบัติหน้าที่ในความรับผิดชอบอย่างดีที่สุดแล้ว จึงหวังว่ารายงานผลการประเมินสถานภาพ 11 เรื่อง รายงานผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ภาพรวมองค์ความรู้ไทยศึกษา ตลอดจนข้อเสนอแนะต่างๆ ของผู้เขียน จะเป็นประโยชน์ไม่มากนักน้อยแก่ผู้รู้ผู้สนใจเรื่องไทยศึกษาและแหล่งทุนสนับสนุนการวิจัย สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมได้ การดำเนินงานทุกอย่างย่อมต้องมีข้อผิดพลาด ผู้ประสานงานขอน้อมรับคำติชมวิพากษ์วิจารณ์ที่สร้างสรรค์ของทุกท่าน

เอกสารอ้างอิง

เอกสารภาษาไทย

- จาง กง จิน. ภาษาและอักษรของชนชาติต่างๆ ในประเทศจีน (เผย เลี้ยว รุย แปล จากภาษาจีน) ใน ศาสตร์แห่งภาษา(Science of Language), ฉบับที่ 5, หน้า 19-28, 2528.
- จิตร ภูมิศักดิ์. ความเป็นมาของคำสยาม ไทย ลาว และขอม และลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ ข้อเท็จจริงว่าด้วยชนชาติขอมฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สยาม บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, พิมพ์ครั้งที่ 3, 2535.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. แนวคิดของโครงการศึกษาวัฒนธรรมชนชาติไท ใน การศึกษา วัฒนธรรมชนชาติไท. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2538, หน้า 2-6.
- ถาวร วัชรากัย และคณะ. ขอบฟ้าใหม่ในการบ่งชี้ความเป็นไท ใน Proceedings of the 6th International Conference on Thai Studies, Theme VII, Toward a New Frontier of Thai Studies. Chiangmai, Thailand, 14-17 October, 1996.
- นฤมล หิฏฐิระนันท์. รายงานผลการประเมินสถานภาพไทยศึกษาด้าน "ความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรม" เอกสารประกอบการประชุมเสนอผลการวิจัยชุดโครงการประเมินสถานภาพไทยศึกษา จัดโดย สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 18-19 มิถุนายน 2541.
- นันทนา รณเกียรติ และคณะ. รายงานผลการประเมินสถานภาพไทยศึกษาด้าน "ภาษาและภาษาศาสตร์ (2)" เอกสารประกอบการประชุมเสนอผลการวิจัยชุดโครงการประเมินสถานภาพไทยศึกษา จัดโดย สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 18-19 มิถุนายน 2541.
- ประชากรจักรจักร, พระยา. ว่าด้วยภาษาต่างๆ ในสยามประเทศ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2462.
- พยุงค์ศักดิ์ จันทรสุรินทร์. แนวคิดในการศึกษาวัฒนธรรมชนชาติไท ใน การศึกษา วัฒนธรรมชนชาติไท. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2538, หน้า 1.
- รัตนพร เศรษฐกุล. รายงานผลการประเมินสถานภาพไทยศึกษาด้าน "ประวัติศาสตร์" เอกสารประกอบการประชุมเสนอผลการวิจัยชุดโครงการประเมินสถานภาพไทยศึกษา จัดโดย สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 18-19 มิถุนายน 2541.

- รัศมิ์ ชูทรงเดช และ อมรา ศรีสุชาติ. รายงานผลการประเมินสถานภาพไทยศึกษาด้าน "โบราณคดี" เอกสารประกอบการประชุมเสนอผลการวิจัยชุดโครงการ ประเมินสถานภาพไทยศึกษา จัดโดย สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 18-19 มิถุนายน 2541.
- ศิริพร ณ ถลาง. รายงานผลการประเมินสถานภาพไทยศึกษาด้าน "คติชาวบ้านและ วรรณกรรม" เอกสารประกอบการประชุมเสนอผลการวิจัยชุดโครงการ ประเมินสถานภาพไทยศึกษา จัดโดย สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 18-19 มิถุนายน 2541.
- ศูนย์ข้อมูลไทยศึกษา. โครงการฐานข้อมูลบรรณานุกรมไทยศึกษา : บรรณนิทัศน์ชนชาติไท (ภาษาไทย), 2540.
- สถาบันไทยศึกษา. รายงานการประชุมระดมความคิดเห็นเรื่อง "การประเมินสถานภาพ ไทยศึกษา" ครั้งที่ 1-4 เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2539, 25 พฤศจิกายน 2539, 28 มกราคม 2540, 17 เมษายน 2540.
- สถาบันไทยศึกษา. เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง "การวิจัยเอกสาร เกี่ยวกับการศึกษาเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ไท-กะได" จัดโดย สำนักงานกองทุน-สนับสนุนการวิจัย (สกว.) ร่วมกับ สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 15 พฤศจิกายน 2539.
- สมพงศ์ วิทย์ศักดิ์พันธุ์. รายงานผลการประเมินสถานภาพไทยศึกษาด้าน "ภาษาและภาษา-ศาสตร์ (1)" เอกสารประกอบการประชุมเสนอผลการวิจัยชุดโครงการ ประเมินสถานภาพไทยศึกษา จัดโดย สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 18-19 มิถุนายน 2541.
- สมพงศ์ วิทย์ศักดิ์พันธุ์. สามทศวรรษไทยศึกษากับไทยศึกษา : การศึกษาเปรียบเทียบ สังคมและวัฒนธรรมไทย ใน Proceedings of the 6th Inter- national Conference on Thai Studies, Theme III, The State of Thai Studies: A Critical Reassess- ment. Chiangmai, Thailand, 14-17 October, 1996. หน้า 179-213.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ. การศึกษาวัฒน- ธรรมชนชาติไท. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2538.
- สุภาวงศ์ จันทวานิช และ วิมาลา ศิริพงษ์. รายงานผลการประเมินสถานภาพไทยศึกษา ด้าน "ระบบการเมืองการปกครอง" เอกสารประกอบการประชุมเสนอผล การวิจัยชุดโครงการประเมินสถานภาพไทยศึกษา จัดโดย สถาบันไทยศึกษา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 18-19 มิถุนายน 2541.

อรศิริ ปาณินท์ และคณะ. รายงานผลการประเมินสถานภาพไทยศึกษาด้าน "สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และหัตถกรรม" เอกสารประกอบการประชุมเสนอผลการวิจัยชุดโครงการประเมินสถานภาพไทยศึกษา จัดโดย สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 18-19 มิถุนายน 2541.

อนันท์ กาญจนพันธุ์. สถานภาพการวิจัยพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรมไทใหญ่ ใน การศึกษาวัฒนธรรมชนชาติไท. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2538, หน้า 7-17.

เอกสารภาษาต่างประเทศ

Benedict, Paul K. Thai, Kadai and Indonesian: A new alignment in Southeastern Asia. *American Anthropologist* 44, pp.576-601, 1942.

Benedict, Paul K. *Austro-Tai: Language and Culture with a Glossary of Roots*. New Haven: HRAF Press, 1975.

Chazee, Laurent. *Atlas des ethnies et des sous-ethnies du Laos*. Bangkok, 1995. (self published)

Dang Nghiem Van, Chu Thai Son and Luu Hung. *Ethnic minorities in Vietnams*. Hanoi: The Gioi Publishers, 1993.

Edmondson, Jerold A. and David B. Solnit. Introduction. In *Comparative Kadai: Linguistic Studies beyond Tai*, edited by Jerold A. Edmondson and David B. Solnit. Texas: The Summer Institute of Linguistics and The University of Texas at Arlington, 1988.

L-Thongkum, Theraphan. Minority languages of Thailand. ใน *ศาสตร์แห่งภาษา (Science of Language)*, ฉบับที่ 5, หน้า 29-74. กรุงเทพฯ : ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาฯ, 1928.

Maspero, Henri. *Languages de l'Asie du Sud-East. Les Langues du Monde*. Paris: Centre National de la Recherche Scientifique, 1952.

Matisoff, James A. Linguistic diversity and language contact. In *Highlanders of Thailand*, edited by John McKinnon and Wanat Bhruksasri, pp.56-86. Kuala Lumpur: Oxford University Press, 1985.

- Proschan, Frank. Lao People's Democratic Republic 1995 classification of ethnic groups compared with previous classifications. 29 pages. (unpublished paper)
- Sagart, Laurent. Chinese and Austronesian are genetically related? Paper presented at the 23rd International Conference on Sino-Tibetan Languages and Linguistics, October 3-7, 1990.
- Sagart Laurent. Austronesian final consonants and the origin of Chinese tones. *Tonality in Austronesian Languages*, edited by Jerold A. Edmondson and Kenneth J. Gregerson. Honolulu: University of Hawaii Press, 1993.
- Schmidt, Wilhelm. Les peuples mon-khmer, trait d'union entre les peuples du l'Asie centrale et de l'Austronésie. (Traduit de l'allemand par Mme. J. Marouzeau). BEFEO 7, pp.213-263 and BEFEO 8 (1908), pp.1-35, 1907.
- Shafer, Robert, 1955. Classification of the Sino-Tibetan languages. *Word* 2, pp.94-111, 1955.
- Shafer Robert. *Bibliography of Sino-Tibetan Languages*. Wiesbaden: Otto Harrasowitz, 1957-63.
- Shizeng, Chun, ed. *Chinese Nationalities*. China Nationality Photography and Art Press. Beijing, 1989.

ภาคผนวก

**โครงการจัดการประชุม
เสนอผลการวิจัยชุดโครงการประเมินสถานภาพการศึกษา
จัดโดย**

**สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
วันที่ 18-19 มิถุนายน 2541
ณ ห้องประชุมอาคารสถาบัน 3 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**

หลักการและเหตุผล

ชุดโครงการประเมินสถานภาพการศึกษาเป็นโครงการความร่วมมือทางวิชาการเรื่องไทศึกษา ระหว่างสถาบันไทยศึกษากับนักวิชาการระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย ได้แก่ นักวิชาการจากมหาวิทยาลัย เชียงใหม่ มหาวิทยาลัยพายัพ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยสุโขทัย- ธรรมมาธิราช และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นพันธกิจที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้มอบหมายให้ดำเนินการ โดยมีรองศาสตราจารย์ ดร. ชีระพันธ์ เหลืองทองคำ ผู้อำนวยการสถาบัน- ไทยศึกษาเป็นผู้ประสานงาน

โครงการนี้มีจุดเริ่มต้นจากการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องการวิจัยเอกสารเกี่ยวกับการ- ศึกษาเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ไท-กะได เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2539 ซึ่งสำนักงานกองทุนสนับสนุน- การวิจัยได้มอบหมายให้สถาบันไทยศึกษาดำเนินการจัดประชุมระดมความคิดนักวิชาการจากมหาวิทยาลัย และสถาบันวิจัยทั่วประเทศที่สนใจเรื่องไทศึกษา เพื่อทบทวนองค์ความรู้เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไท-กะไดใน ลักษณะสหวิทยาการ เชื่อมโยงศาสตร์หลากหลายวิชา ก้าวข้ามกำแพงสถาบันและสาขาวิชาเพื่อความรู้และ ความเข้าใจเรื่องไทศึกษา หลังจากการประชุมครั้งนี้ สถาบันฯได้ดำเนินการประชุมต่อเนื่องอีก 3 ครั้ง เพื่อช่วยประสานความคิดและสร้างความมั่นคงกล่าวให้เป็นโครงการวิจัย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยได้สนับสนุนเงินอุดหนุนการวิจัยชุดโครงการประเมินสถาน- ภาพไทศึกษาให้เริ่มดำเนินงานตามสัญญาตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน 2540 ถึงวันที่ 31 กรกฎาคม 2541 เป็นจำนวนเงิน 3,327,000 บาท (สามล้านสามแสนสองหมื่นเจ็ดพันบาทถ้วน) ในการดำเนินงาน สถาบันไทยศึกษาทำหน้าที่เป็นส่วนกลางประสานงาน อำนวยความสะดวกด้านต่างๆ ควบคุมมาตรฐาน ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานวิจัยเอกสารของโครงการย่อย 11 โครงการ ซึ่งแต่ละโครงการ มีหัวหน้าโครงการรับผิดชอบ การประมวล วิเคราะห์ ตีความและสังเคราะห์สถานภาพไทศึกษาในสาขา ของตน

โครงการย่อย 11 โครงการมีดังนี้

1. โครงการการผสมผสานทางชาติพันธุ์และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม (อาจารย์ ดร. อานันท์ กาญจนพันธุ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่)
2. โครงการคติชาวบ้านและวรรณกรรม (รองศาสตราจารย์ ดร. ศิราพร ณ ถลาง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช)
3. โครงการประวัติศาสตร์ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รัตนาพร เศรษฐกุล มหาวิทยาลัย- พายัพ)
4. โครงการระบบการเมืองการปกครอง (รองศาสตราจารย์ ดร. สุภาวงศ์ จันทวานิช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)
5. โครงการระบบเศรษฐกิจและระบบนิเวศ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จาริต ดิงศภัทัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

6. โครงการภาษาและภาษาศาสตร์ (1) (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมพงศ์ วิทยศักดิ์พันธุ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่)
7. โครงการภาษาและภาษาศาสตร์ (2) (รองศาสตราจารย์ ดร. นันทนา วัฒนเกียรติ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)
8. โครงการสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และหัตถกรรม (ศาสตราจารย์ อรศิริ ปาณินท์ มหาวิทยาลัยศิลปากร)
9. โครงการความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรม (ดร. นฤมล หิฎฐิระนันท์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)
10. โครงการโบราณคดี (อาจารย์ ดร. รัชมี ชูทรงเดช มหาวิทยาลัยศิลปากร)
11. โครงการกำเนิดไท (คุณวิไลลักษณ์ เมฆารัตน์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)

ผู้ประสานงานร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยกำหนดหลักการ (TOR) และประสานงานกับผู้รับผิดชอบโครงการให้เกิดเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเอกสารและความคิดเห็นระหว่างผู้ร่วมชุดโครงการ ตลอดจนจัดระบบการทำงาน กลั่นกรองงานด้านต่างๆ ให้ดำเนินไปอย่างมีคุณภาพ จัดประชุมรายงานความก้าวหน้าทุก 3 เดือนรวม 3 ครั้ง และจัดประชุมเสนอผลการวิจัยต่อสาธารณชนเมื่อดำเนินงานแล้วเสร็จ ในวันที่ 18-19 มิถุนายน 2541

เมื่อโครงการย่อย 11 โครงการดำเนินการวิจัยเสร็จสิ้น ผู้ประสานงานจะต้องประมวล วิเคราะห์ ตีความ สังเคราะห์ และสรุปภาพรวมขององค์ความรู้เรื่องไทศึกษาเพื่อเสนอแนะแนวทางวิธีการ และหัวข้อการวิจัยตามความเร่งด่วนและความจำเป็นในอนาคตให้แก่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย อันจะนำไปสู่การพัฒนาชุดโครงการวิจัยเรื่องไทศึกษาในอนาคต ตลอดจนการกำหนดนโยบายระดับชาติเกี่ยวกับการพัฒนาการวิจัยด้านไทศึกษา

การประชุมครั้งนี้จึงเป็นการเสนอรายงานผลการประเมินสถานภาพไทศึกษาต่อสาธารณชน เพื่อรับฟังข้อคิดเห็นและคำติชมต่างๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขปรับปรุงรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ซึ่งคณะผู้วิจัยจะต้องเสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยอย่างเป็นทางการภายในวันที่ 31 กรกฎาคม 2541 เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเสนอรายงานผลงานวิจัยชุดโครงการประเมินสถานภาพไทศึกษาซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
2. เพื่อฟังความคิดเห็นของนักวิชาการท่านอื่นๆ ที่เคยทำวิจัย กำลังทำวิจัย และสนใจที่จะทำวิจัยเกี่ยวกับไทศึกษา ก่อนที่คณะผู้วิจัยชุดโครงการประเมินสถานภาพไทศึกษาจะแก้ไขปรับปรุงรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์เสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
3. เพื่อเป็นเวทีให้นักวิชาการและบุคคลทั่วไปที่สนใจเรื่องไทศึกษาได้มีโอกาสนพบปะแลกเปลี่ยนความรู้และข้อคิดเห็นต่างๆ อย่างกว้างขวางลึกซึ้ง
4. เพื่อนำผลการประชุมซึ่งประมวล วิเคราะห์ และสังเคราะห์แล้วเสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย เพื่อการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยเรื่องไทศึกษาของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ซึ่งมีนโยบายให้การสนับสนุนอยู่แล้ว ภายใต้หัวข้อใหญ่ (theme) "ไทศึกษา" (คนไทในประเทศไทย) และ "วิเทศคดีศึกษา" (คนไทในประเทศเพื่อนบ้าน)

วิธีดำเนินการ	บรรยายและอภิปราย
หัวข้อการประชุม	ผลการวิจัยชุดโครงการประเมินสถานภาพไทศึกษา 11 หัวข้อ (aspects) และผลการประมวล วิเคราะห์ และสังเคราะห์ภาพรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับไทศึกษา
ระยะเวลาดำเนินการ	2 วัน (วันพฤหัสบดีที่ 18-วันศุกร์ที่ 19 มิถุนายน 2541)
สถานที่	ห้องประชุมอาคารสถาบัน 3 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (โปรดดูแผนที่ที่ตั้งอาคารสถาบัน 3)
ผู้เข้าร่วมประชุม	อาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ นิสิตนักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปประมาณ 150 คน
การลงทะเบียน	เก็บค่าลงทะเบียนคนละ 1,000 บาท หากลงทะเบียนล่วงหน้าภายในวันที่ 16 มิถุนายน ผู้ลงทะเบียนในวันงานคนละ 1,200 บาท (ช่วยสมทบค่าอาหารกลางวัน 2 มื้อ อาหารว่าง 4 มื้อ และค่าจัดทำเอกสารประกอบการประชุม ประมาณ 750 หน้าต่อ 1 ชุด) ท่านที่ได้รับบัตรเชิญ(บัตรสีเหลือง) สื่อมวลชน และนิสิตนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ไม่ต้องเสียค่าลงทะเบียน โปรดแสดงบัตรเชิญหรือบัตรประจำตัวแสดงสถานภาพที่โต๊ะลงทะเบียน ซึ่งจะจัดไว้ให้เป็นพิเศษ
หน่วยงานที่รับผิดชอบ	สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. นักวิชาการได้มีโอกาสเสนอผลการวิจัยชุดโครงการประเมินสถานภาพไทศึกษาและฟังความคิดเห็นของผู้อื่น อันจะช่วยเป็นแรงบันดาลใจให้เกิดการวิจัยเกี่ยวกับไทศึกษาอย่าง ملمลึกในลักษณะสหสาขาวิชาหรือสหวิทยาการในอนาคต
2. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยสามารถใช้ผลการวิจัยและผลการประชุมเพื่อกำหนดทิศทางนโยบาย และแผนสนับสนุนการวิจัยของฝ่ายสนับสนุนการวิจัยด้านความสัมพันธ์ข้ามชาติและทางเลือกในการพัฒนา (ฝ่าย 1) โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้าน "ไทยศึกษา" และ "วิเทศศึกษา" ทั้งนี้เพราะมีกลุ่มชาติพันธุ์ไทตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน

หมายเหตุ

- มีการฉายวีดิทัศน์เรื่องชนเผ่าไท ความยาวประมาณ 60 นาที (จัดทำโดยโครงการวิจัยภาษาและเครื่องแต่งกายสตรีชนเผ่าไท-กะได คณะอักษรศาสตร์ จุฬาฯ) ช่วงเช้าวันที่ 18 และ 19 มิถุนายน เวลา 8.00 น. - 9.00 น. และตอนพักรับประทานอาหารกลางวัน 12.00 น. - 13.00 น. และมีวีดิทัศน์ชนเผ่าไทจำหน่ายในราคาม้วนละ 600 บาท

• เข้าวันที่ 18 มิถุนายน (วันเปิดการประชุม) เวลา 8.00 น. -12.00 น. จะมีตัวแทนจาก
เผ่าไทพลาเยา(ชนเผ่าไทในประเทศเพื่อนบ้าน) มาช่วยต้อนรับแขกผู้มีเกียรติและ
ผู้เข้าร่วมประชุม (ได้รับความอนุเคราะห์จากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาฯ)

• มีพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และหนังสือที่พิมพ์เผยแพร่
โดยสกว. และสถาบันไทยศึกษาจำหน่าย

• บรรยายภาคการประชุมเป็นแบบประหยัด อบอุ่น เป็นกันเอง และสนุกสนานโดยส่วเสริม
"Amazing Thailand" แต่เข้มข้นทางวิชาการ

• โปรดแสดงความจำนง ด้วย! หากท่านประสงค์จะเข้าร่วมประชุม (โปรดดูรายละเอียด
ในแบบฟอร์มยืนยันการเข้าร่วมประชุม)

สถานที่จอดรถ เนื่องจากในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีปัญหาเรื่องสถานที่จอดรถไม่เพียงพอ
จึงใคร่ขอแนะนำวิธีการแก้ปัญหาเรื่องสถานที่จอดรถดังนี้

1. พยายามใช้บริการสาธารณะ
2. จอดรถในบริเวณอาคารสถาบัน 3 เป็นกรณีพิเศษ ซึ่งจอดได้จำนวนน้อยคัน
(สถาบันไทยศึกษาได้ขอความอนุเคราะห์ไปยังศูนย์รักษาความปลอดภัยให้อำนวย
ความสะดวกให้แก่ผู้ที่นำรถยนต์ส่วนตัวมา)
3. จอดในอาคาร 20 ชั้น(ข้างคณะเภสัชศาสตร์ บริเวณชั้นล่างเป็นศูนย์หนังสือ สาขา
สยามสแควร์) โดยเสียค่าบริการในอัตราพิเศษดังนี้
เวลา 07.00-18.00 น. ราคา 40 บาท
เวลา 07.00-13.00 น. ราคา 20 บาท
(เวลาปกติชั่วโมงละ 10 บาท)

ในกรณีข้อ 3 สถาบันฯขอให้ท่านนำบัตรจอดรถมาประทับตรา สถาบันไทยศึกษา
ที่โต๊ะรับเอกสาร เพื่อจะได้เสียค่าบริการจอดรถในราคาพิเศษ

กำหนดการประชุม
เสนอผลการวิจัยชุดโครงการประเมินสถานภาพโศกศึกษา
จัดโดย
สถาบันโศกศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
วันที่ 18-19 มิถุนายน 2541
ณ ห้องประชุมอาคารสถาบัน 3 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วันพฤหัสบดีที่ 18 มิถุนายน 2541

- 8.00 - 9.00 น.** ลงทะเบียน
- 9.00 - 9.15 น.** พิธีเปิด
อธิการบดี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กล่าวรายงาน
รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย กล่าวเปิดการประชุม
- 9.15 - 10.00 น.** ความเป็นมาของชุดโครงการประเมินสถานภาพโศกศึกษา
วิทยากร ศาสตราจารย์ นายแพทย์วิจารณ์ พานิช
ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
รองศาสตราจารย์ ดร. อีระพันธ์ ด. ทองคำ
ผู้ประสานงานชุดโครงการ
- 10.00 - 10.30 น.** พักรับประทานน้ำชา-กาแฟ
- 10.30 - 11.15 น.** การผสมผสานทางชาติพันธุ์และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม
วิทยากร อาจารย์ ดร. อานันท์ กาญจนพันธุ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้วิจารณ์ รองศาสตราจารย์ศรีศักร วัลลิโภคม มหาวิทยาลัยศิลปากร
ศาสตราจารย์(พิเศษ) ดร. ชลธิรา สัตยาวัฒนา มหาวิทยาลัยรังสิต
- 11.15 - 12.00 น.** คลื่นชาวยุคและวรรณกรรม
วิทยากร รองศาสตราจารย์ ดร. ศิราพร ณ ถลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้วิจารณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กัญญรัตน์ เวชชศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ จารุวรรณ ธรรมวัตร มหาวิทยาลัย-มหาสารคาม
ประธานภาคเช้า รองศาสตราจารย์ ดร. ประคอง นิมนานเหมินทร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 12.00 - 13.00 น.** พักรับประทานอาหารกลางวัน
- 13.00 - 13.45 น.** ความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรม
วิทยากร ดร. นฤมล ใหญ่ธีระนันท์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้วิจารณ์ รองศาสตราจารย์สุมิตร ปิติพัฒน์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ปราณี วงษ์เทศ มหาวิทยาลัยศิลปากร

13.45 - 14.45 น.

สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และหัตถกรรม

วิทยาการ ศาสตราจารย์อรศิริ ปาณินท์ และคณะ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผู้วิจารณ์ อาจารย์จุลทัศน์ พยาฆรานนท์ อัสระ

รองศาสตราจารย์วิวัฒน์ เตมียพันธ์ุ สถาบันเทคโนโลยี-

พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

14.45 - 15.00 น.

พักรับประทานน้ำชา-กาแฟ

15.00 - 15.45 น.

ระบบการเมืองการปกครอง

วิทยาการ รองศาสตราจารย์ ดร. สุภาวงศ์ จันทวานิช จุฬาลงกรณ์-
มหาวิทยาลัย

ผู้วิจารณ์ อาจารย์ฉลาดชาย ระมิตานนท์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรเพ็ญ สันตระกูล มหาวิทยาลัยศิลปากร

15.45 - 16.30 น.

ระบบเศรษฐกิจและระบบนิเวศ

วิทยาการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จาริต ดิงศกัทธิย์ จุฬาลงกรณ์-
มหาวิทยาลัย

ผู้วิจารณ์ ศาสตราจารย์ ดร. อภิชัย พันธเสน

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร. สมศักดิ์ ศรีสันติสุข

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ประธานภาคฝ่าย รองศาสตราจารย์ ดร. อมรา พงศาพิชญ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คณิศกร (เข้า-ป่วย) ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุวรรณา เกียรติไกรเพ็ชร

วันศุกร์ที่ 19 มิถุนายน 2541

9.00- 9.45 น.

ภาษาและภาษาศาสตร์ (1)

วิทยาการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมพงศ์ วิทย์ศักดิ์พันธุ์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ผู้วิจารณ์ รองศาสตราจารย์ ดร. ปราณี กุลละวณิชย์ จุฬาลงกรณ์-
มหาวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร. วิไลวรรณ ชนิษฐนันท์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

9.45 - 10.30 น.

ภาษาและภาษาศาสตร์ (2)

วิทยาการ รองศาสตราจารย์ ดร. นันทนา รณเกียรติ มหาวิทยาลัย-
ธรรมศาสตร์ผู้วิจารณ์ รองศาสตราจารย์ ดร. อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ จุฬาลงกรณ์-
มหาวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร. สมทรง บุรุษพัฒน์ มหาวิทยาลัยมหิดล

พักรับประทานน้ำชา - กาแฟ

โปรแกรม

ผู้วิจารณ์ **อาจารย์พิสิฐ เจริญวงศ์ อิศระ**

ประธานภาคเช้า รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา เจริญศิริ
มหาวิทยาลัยนเรศวร

พักรับประทานอาหารกลางวัน

ประวัติศาสตร์

ผู้วิจารณ์ อาจารย์ ดร. ชูเนตร ชุตินทรานนท์ จุฬาลงกรณ์-

ผู้ช่วยศาสตราจารย์กาญจน์ ละอองศรี มหาวิทยาลัย-
ธรรมศาสตร์

ท่าเปิดโท

ผู้วิจัย อาจารย์ณตอง สุนทรวาณิชย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อาจารย์ ดร. วินัย พงษ์ศรีเพียร มหาวิทยาลัยศิลปากร

พักรับประทานน้ำชา-กาแฟ

**ภาพรวมองค์ความรู้เพื่อกำหนดนโยบายและพัฒนารูปแบบโครงการ
วิจัยเพื่อพัฒนาในอนาคต**

วิทยากร รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพันธ์ ล.ทองคำ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้วิจารณ์ ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร อธิการบดี
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อภิปรายทั่วไป

ประธานภาคฝ่าย ศาสตราจารย์ ดร. พัทธยา สายหนู อธิการบดี

กล่าวปิดการประชุม (นโยบายด้านโภชนาการของ สทว.)

ศาสตราจารย์ นายแพทย์วิจารณ์ พานิช

ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

พิธีกร (เจ้า-บ่าว) ทูตสวรรค์ จิวชัยศักดิ์